

168541

**YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**ÜRETİM BİÇİMLERİ İLE BARINMA MEKANININ
ETKİLEŞİM SÜRECİ ve BİLGİ TOPLUMUNDA KONUT**

Mimar Can ŞEBER

**F. B. E. Mimarlık Anabilim Dalı Bilgisayar Ortamında Mimarlık Programında
Hazırlanan**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Murat SOYGENİŞ

İSTANBUL, 2005

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ŞEKİL LİSTESİ	iv
ÇİZELGE LİSTESİ	vi
ÖNSÖZ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ	1
1.1 Araştırmanın Amacı	1
1.2 Araştırmanın Kapsamı	1
1.3 Araştırmanın Yöntemi	2
2. KAVRAMLAR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR	4
2.1 Mekan ve Mimari Mekan	4
2.2 Barınma Mekanı	5
2.3 Toplumsal Yapı	6
2.4 Üretim Biçimleri	7
2.5 Toplumsal Yapı ve Üretim Biçimleri Etkileşimi	7
3. BARINMA MEKANINA ETKİ EDEN ETKENLERİN ARAŞTIRILMASI	9
3.1 Barınma Mekanının Oluşumuna Etki eden Etkenler	9
3.1.1 Hazır çevre ile ilgili koşullar	9
3.1.2 Toplumsal Yapı ile İlgili Koşullar	10
3.1.3 Teknik Koşullar	10
3.1.4 Din, Felsefe, Töre, Bilim ve Sanat Düşünceleri ile İlgili Koşullar	10
3.2 Barınma Mekanı ile Üretim Biçimleri Etkileşiminin Tarihsel Süreci	10
3.2.1 Tarım Öncesi Toplayıcı, Avcı-Toplayıcı Üretim Biçimi	11
3.2.2 Tarımsal Üretim Biçimi	12
3.2.3 Endüstri Tarzı Üretim Biçimi	12
3.2.4 Bilgiye Dayalı Üretim Biçimi	12
4. TARIM ÖNCESİ TOPLUM, TARIM TOPLUMU ve BARINMA	15
4.1 Tarım Öncesi Toplum	15
4.2 Tarım Öncesi Toplumda Barınma	15
4.2.1 Yuvarlak Barınak	16
4.3 Tarım Toplumu	18
4.4 Tarım Toplumunda Barınma	18
4.4.1 Dörtgen Barınak	18
4.4.2 Megaronlar	21
4.4.3 Hititlerin Başkenti Hattuşaş ile İlgili Bazı Saptamalar	22
4.4.4 Antik Çağda Prosta ve Pastas	24

4.4.5	Yunan Peristyl ve Roma Domus.....	26
4.4.6	İnsula.....	28
5.	SANAYİ TOPLUMU VE SANAYİ DEVRİMİ SÜRECİNDE KONUT	29
5.1	Sanayi Toplumu.....	29
5.2	Sanayi Toplumunda Konut.....	29
5.2.1	Sanayi Kentinde Kamusal Alan - Özel Alan Etkileşimi.....	29
5.2.2	Konut ve İşyeri Ayrımı.....	32
5.2.3	Total - Parsiyel insan	32
5.3	Manchester Şehri Örneğinde Yaşam	33
6.	BİLGİ TOPLUMU VE BİLGİ TOPLUMU SÜRECİNDE KONUT	39
6.1	Bilgi Toplumu.....	39
6.2	Bilgi Toplumu Değişim Sürecinde Konut	45
6.2.1	Nüfus - Demografik etkenler: Hanehalkı - Aile Yapısında Meydana Gelen Değişiklikler ve Konut.....	45
6.2.2	Sanayi Sonrası Kentte Kamusal Alan – Özel Alan Etkileşimi	50
6.2.3	Kadının Toplumdaki Değişen Statüsü ve Konut	52
6.2.4	Zaman, Mekan ve Mesafe Kavramlarının Değişimi ve Konut.....	55
6.2.5	Modelci Düşünce Yapısının Topluma Yayılması ve Konut.....	55
6.2.6	Bilgiye dayalı Esnek Üretim ve Konutta Esneklik	56
6.2.7	Konut ve Teknoloji Etkileşimi	57
6.2.8	Toplumun Gelir Seviyesindeki Artış ve Konuta Etkileri	58
6.3	Bilgi Toplumu Konut Örnekleri.....	58
6.3.1	Borneo – Eiland Housing.....	60
6.3.2	Nieuw Terbregge	62
6.3.3	Miss Sargfabrik.....	63
6.3.4	Colorado Court	66
6.3.5	One Centaur Street.....	67
6.3.6	Fob Homes.....	70
6.3.7	Urban Sushi	74
6.3.8	Solid Homes	76
6.3.9	Bundang Tripolis	78
6.3.10	New Küppersbusch Site.....	82
6.3.11	Embriyolojik Ev.....	83
6.3.12	Karşılaştırmalı Tablo	84
7.	SONUÇLAR.....	86
	KAYNAKLAR.....	90
	ÖZGEÇMİŞ.....	95

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1	Üretim biçimleri ve barınma mekanı etkileşimi diyagramı.(Tez Çalışması)	7
Şekil 4.1	Tarih öncesi uygarlıkların ilk yerleşim alanları (Akdeniz Yayıncılık, 2002 “Altın Tarih Atlası”).....	15
Şekil 4.2	Tarih öncesi barınma mekanı örnekleri (Habitat II, 1996).....	16
Şekil 4.3	Terra Amata (Latince sevgili yurt), Homo-Erectus yerleşimi. MÖ 400.000-300.000 civarları. Bulunan en eski mimari yapıt. (Leland M. R., 2000, Mimarlığın öyküsü, s.204).....	16
Şekil 4.4	Yuvarlak konut yerleşmeleri, (Soldaki: Habitat II, 1996, s.381 ve 382) , (Sağdaki: Leland M. R., 2000, Mimarlığın öyküsü, s.254)	17
Şekil 4.5	Çatalhöyük’te bir ev planı (Habitat II, 1996, s.46).....	19
Şekil 4.6	Çatalhöyük’te bir ev iç perspektifi (Habitat II, 1996, S.47).....	19
Şekil 4.7	Dörtgen Planlı ev perspektifleri (Habitat II, 1996, s.383).....	20
Şekil 4.8	Çatalhöyük yerleşiminden plan ve yerleşim şemaları (Habitat II, 1996).....	20
Şekil 4.9	Hayvancılığın etkileri ile ilgili yerleşim maketi resmi (Habitat II, 1996, s.387)...	21
Şekil 4.10	İlk ticaret kentleri Megaronlar (Sosyal M., “Konut ve yerleşmenin öyküsü”, s.11,14)	21
Şekil 4.11	Çeşitli megaron yerleşimleri (Habitat II, 1996, s.391).....	22
Şekil 4.12	Solda Hattuşaş avlulu ev planları, Hattuşaş sofalı ev plan tipleri(Habitat II)	23
Şekil 4.13	Prostaslı ve Pastaslı ev planları (Habitat II, 1996)	24
Şekil 4.14	Andron mekanı perspektifi. (Soysal M., “Konut ve yerleşmenin öyküsü”, s.17) .	25
Şekil 4.15	Antik yunan kenti perspektifi (Habitat II, 1996)	25
Şekil 4.16	Prostas ve Pastas perspektif (Habitat II, 1996, s.395,396,398)	26
Şekil 4.17	Efes antik kentinde bir ev (Soldaki: Habitat II, 1996), (Sağdaki: Thorpe, M., 1995, “Roma Mimarlığı”).....	26
Şekil 4.18	Pompei Menander Evi (Thorpe, M., 1995, “Roma Mimarlığı”, s.80).....	27
Şekil 4.19	Peristyl perspektif ve planlar. (Habitat II, 1996, s. 402).....	27
Şekil 4.20	İnsula perspektifi (Thorpe, M., 1995, “Roma Mimarlığı”, s.85).....	28
Şekil 4.21	İnsula planı (Thorpe, M., 1995, “Roma Mimarlığı”, s.86).....	28
Şekil 5.1	Manchester kentinde su yolu kenarında fabrika ve depolar (http://www.antiquemapsandprints.com/)	34
Şekil 5.2	Manchester kentinden manzara (http://www.conservationtech.com/)	35
Şekil 5.3	Manchester kentinde işçi evleri (http://www.conservationtech.com/)	36
Şekil 5.4	YorkShire Fabrika Bacaları (http://www.rut.com/misc/SuburbanNation.html)....	37
Şekil 5.5	Manchester’da depolar (http://www.conservationtech.com/).....	38
Şekil 6.1	Yıllar içerisinde Sektörlerdeki İstihdam Payları (Dura C., 2002)	40
Şekil 6.2	Ülkemizde Yıllar içerisinde Sektörlerdeki İstihdam Payları (Dura C., 2002).....	40
Şekil 6.3	Ev halkı Tipleri (http://www.trans4mgt.com/)	46
Şekil 6.4	Konutta Yatak Odası İhtiyacı (http://www.trans4mgt.com/)	47
Şekil 6.5	Ülkemizde Hane Halkı Oranları. (D.İ.T., 1993, “1990 Yılı Seçimleri Sonuçları”, Ankara, 1993)	48
Şekil 6.6	Ülkemizde Hane Halkı Sayıları.(D.İ.T., 2001, “2000 yılı bina sayımı sonuçları” Haber bülteni Sayı/Tarih: 16/03/2001).....	48
Şekil 6.7	2000 yılı bina sayımında bazı sonuçlar.(D.İ.T., 2001, “2000 yılı bina sayımı sonuçları” Haber bülteni Sayı/Tarih: 16/03/2001)	49
Şekil 6.8	Kadın Çalışan Nüfus İstatistikleri (www.die.gov.tr).....	52
Şekil 6.9	Kadın ve Ev Gereçleri (Hayden D., 1984, The Future of Housing, Work and Family Life” New york.)	53
Şekil 6.10	1950 Sonrası Tipik Kadın (Hayden D., 1984, "The Future of Housing").....	54

Şekil 6.11	Borneo – Eiland Housing Sokak Cephesi ve komünel içavlu (http://www.rohmer.nl).....	60
Şekil 6.12	Borneo – Eiland Housing İç mekanlar (http://www.rohmer.nl)	60
Şekil 6.13	Borneo Evinde Kamusal Alan ile Özel Alanı sınırlarını yumuşatan sokak kapısı (http://www.rohmer.nl).....	61
Şekil 6.14	Nieuw Terbregge Teras ve nehirde görünüşler (http://www.mecanoo.com)	62
Şekil 6.15	Nieuw Terbregge konut ve vaziyet planları (http://www.mecanoo.com)	63
Şekil 6.16	Miss Sargfabrik görünüş (http://www.austria-architects.com).....	63
Şekil 6.17	Yatayda Açık, Akıcı Mekanlar (http://www.austria-architects.com).....	64
Şekil 6.18	Dikeyde Açık, Akıcı Mekanlar (http://www.austria-architects.com).....	64
Şekil 6.19	Miss Sargfabrik Plan (http://www.austria-architects.com)	65
Şekil 6.20	Miss Sargfabrik Kamusal-yarı özel alanlar(http://www.austria-architects.com) ..	65
Şekil 6.21	Colorada Court (Bullivant, L., 2003, “Home Front Developments In Housing) ..	66
Şekil 6.22	One Centaur Street Housing genel görünüşleri(Bullivant, L., 2003, “Home Front New Developments In Housing, Bonn).....	67
Şekil 6.23	One Centaur Street evinde prefabrik ahşap cephe kaplaması (http://www.solid-space.co.uk/home.html).....	68
Şekil 6.24	Prefabrik yapı elemanlarının değişik varyasyonları (http://www.drmm.co.uk)	69
Şekil 6.25	One Centaur Street evleri kat planları(http://www.solid-space.co.uk/home.html). 69	
Şekil 6.26	One Centaur Street Evi iç mekan görünüşleri (Bullivant, L., 2003, “Home Front New Developments In Housing, Bonn).....	70
Şekil 6.27	One Centaur Street Evi iç mekan görüntüleri (http://www.solid-space.co.uk/home.html).....	70
Şekil 6.28	Fob homes (http://www.fobhomes.com)	71
Şekil 6.29	Fob Homes websitesi (http://www.fobhomes.com)	71
Şekil 6.30	Fob A tipi Plan ve Perspektif (Brayer, M., 2002, “Achilab’s Future House: Radical Experiments in Living Space” Thames & Hudson, London).....	72
Şekil 6.31	Fob A tipi konut iç mekanı (Brayer, M., 2002, “Achilab’s Future House: Radical Experiments in Living Space” Thames & Hudson, London).....	72
Şekil 6.32	Fob E tipi Planlar (Brayer, M., 2002, “Achilab’s Future House: Radical Experiments in Living Space” Thames & Hudson, London).....	73
Şekil 6.33	Bir Fob apartmanı ve iç mekandan görüntüler (http://www.fobhomes.com).....	73
Şekil 6.34	Sushi Genel Planı ve Perspektifi (http://www.alleswirdgut.cc/awg.php).....	74
Şekil 6.35	Sushi’nin iç mekan görüntüsü (http://www.alleswirdgut.cc/awg.php)	75
Şekil 6.36	Sushi’de bazı iç mekan çözümleri (http://www.alleswirdgut.cc/awg.php)	75
Şekil 6.37	Sushi birimlerinin bir araya gelerek konutun oluşturulması (http://www.alleswirdgut.cc/awg.php)	76
Şekil 6.38	Solid Homes (http://www.alleswirdgut.cc/awg.php).....	77
Şekil 6.39	Solid Homes internet reklamı (http://www.alleswirdgut.cc/awg.php)	78
Şekil 6.40	Bundgang Tripolis Perspektif (http://www.misawa.co.jp).....	79
Şekil 6.41	Bundgang Tripolis İç Mekan Görüntüsü(Young, K.J., 2002, “Urban Environment Design 1” Archiworld Co. Ltd., Seoul, Korea.)	80
Şekil 6.42	Bundgang Tripolis Planı(Young, K.J., 2002, “Urban Environment Design 1” Archiworld Co. Ltd., Seoul, Korea.)	81
Şekil 6.43	New Küppersbusch yerleşim maketi (Blume J., 1996 “Future Hosusing: Projects in Germany 1996”, Bonn).....	82
Şekil 6.44	New Küppersbusch yerleşiminde teras ve balkonlar(Blume J., 1996 “Future Hosusing: Projects in Germany 1996”, Bonn)	83
Şekil 6.45	Embriyolojik Ev Modellemesi (Rosa, J., 2003 “Next Generation Architecture” Thames&Hudson, USA).....	84

ÇİZELGE LİSTESİ

Çizelge 3.1	Dört temel toplumun özellikleri (Dura, C., 2002, “Bilgi toplumu, Bilgi ekonomisi ve Türkiye”, S. 56,57).....	13
Çizelge 3.2	Dört temel toplumun özellikleri devamı (Dura, C., 2002, “Bilgi toplumu, Bilgi ekonomisi ve Türkiye”, S. 56,57).....	14
Çizelge 6.1	Daniel Bell’in araştırmacının hazırladığı sosyal değişme şeması (Dura,C., Bilgi Toplumu, 1990, Kültür Bakanlığı Yayını, ,s.50).....	42
Çizelge 6.2	Kamusal Alan – Özel Alan geçişi (OKTAY, D., 2001 “ Kentlerimiz, Yaşam Kalitesi ve Sürdürülebilirlik ” Mimarlık Dergisi, Sayı:302, Sy 47).....	51

ÖNSÖZ

Tarih boyunca mimarlık mesleği, anıtsal yapılar, büyük ve ihtişamlı devlet binaları, dini binalar gibi yapı türleri ile ilgilenmiştir. Barınma mekanı, konut son 150 yıllık bir zaman diliminde mimarlık mesleğinin kapsamı içindedir. Kentleşmenin getirdiği olumsuz şartlarda biz mimarlar, konut mekanına gereken önemi verebildik mi? Bu konudaki tasarılarımız, insanları yeterince mutlu edebiliyor mu? Genç mimarlar olarak bizler tasarılarımızı çağdaş, taze ve geleceğe bakan bir anlayış ile mi, yoksa eskimiş, belki de gelenekselleşmiş bir düşünce tarzından kuvvet alarak mı yapıyoruz?

İçinde yaşadığımız toplumun, bir bölümü taklitçi ve benzetmeci bir yaklaşım ile yakalamaya ilerleme gayreti içerisinde olsa bile, ülkemizdeki eğitilmiş genç nüfus toplumumuzun bir an evvel daha çağdaş, daha ileri bir seviyeye ulaşması için farklı bir gayret sarf etmektedir.

Bugünlerde, gelişmiş batı uygarlığının, üreticisi ve sanayicisi olacak iş gücü büyük ve kuvvetli bir ulus aradığını, büyük bir ihtimalle, önümüzdeki yirmi sene daha sanayici bir toplum olarak kalacağımız tahmin edilmektedir. Ancak, iletişimin ve bilginin paylaşımının bu denli sınırsız olduğu bir dünyada, ulusumuz sanayi ve sanayi sonrası gelişimini birlikte, iç içe geçmiş bir vaziyette yaşayacak ve tamamlayacaktır. Bu açıdan Avrupa Birliği üyeliğimiz ile ilgili gelişmelerin yaşandığı bugünlerde, ülkemiz çağdaşlaşma ve bilgiye dayalı ekonomiye geçiş konularında her zamankinden daha büyük bir motivasyonla yol almaya başlamıştır.

Bu çalışma ile, ulusumuzun motivasyonu ile paralel bir şekilde, üretim biçimleri ile barınma mekanının arasındaki etkileşim sürecini ve bilgiye dayalı bir ekonominin toplumsal dinamiklerini ortaya koyarak, bu konudaki yeni tasarım şartlarını ortaya koymak yolunda katkısı olacağı düşünülmektedir.

En yakın dostum sevgili Meltem Aytem'e, aileme ve değerli hocam Murat Soygeniş'e tezimle ilgili bana vermiş olduğu destekten dolayı teşekkürlerimi sunarım.

ÖZET

Araştırmanın temel amacı, ekonomik üretim biçimleri ile barınma mekanının arasındaki etkileşimi, bilgiye dayalı bir ekonominin toplumsal gerçeklerinin ışığında ortaya koymak ve bu konudaki yeni tasarım şartlarını ortaya koymaktır.

Çalışmanın ilk bölümlerinde, ekonomik üretim biçimleri ile barınma mekanının etkileşimi tarihsel bir süreç içerisinde, tanımlayıcı bir yöntem ile ortaya koyulacaktır. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde ise bilgiye dayalı ekonomideki konut örnekleri karşılaştırmalı bir örnek incelemesi ile araştırılacaktır.

Bu çalışma ile, toplumsal yapının en önemli alt sistemlerinden olan ekonomik üretim biçimleri ile barınma mekanı arasındaki etkileşim ortaya koyularak, bu konu tarihsel bir süreç içerisinde çözümlenmeye çalışılacaktır. Sanayi sonrası olası bir toplumda oluşabilecek toplumsal değişimlerin konut mekanına etkileri araştırılacaktır.

Bir genelleme yapılırsa, bu çalışma, hazır çevrede var olan tüm fiziksel veya fiziksel olmayan olguların dışında, akıllı bir canlı tarafından yeniden kurgulanan herhangi bir fiziki olgunun veya düşüncenin oluşumuna etki eden etmenlerin araştırılması ile başlar. Mesleki bilgi birikimi gereği, araştıracağımız fiziki olgu, obje “İnsan’ın var ettiği barınma mekanı” olacaktır. Barınma mekanının oluşumuna etki eden bir çok etken olmakla birlikte, araştırma açısından en önemlisi, toplumsal yapının değişim dinamikleridir.

‘Barınma mekanı’ araştırma bağlamında en uygun mimari mekan türüdür. Barınma mekanını, sadece taş ve tuğladan oluşan, toplumun en küçük birimi olan aileyi barından bir mekan olmaktan ileri taşıyan bazı özellikleri vardır. Bütün zamanların ve bütün toplumların ortak bina tipi olma özelliğinin yanında, barınma mekanının mimarisi, mekan ile toplumun arakesitini oluşturan çok özel bir yapıdır. Barınma mekanının kurgulanması incelenirken, topluma ait birçok özelliğın yansımalarını bulmak kaçınılmazdır.

Barınma mekanı çağlar boyunca üretim biçimleri ile birlikte evrim geçirmiştir. Bu sürecin incelenmesi bu etkileşimin anlaşılması açısından önemlidir. Bu sayede sanayi sonrası toplumlarda oluşabilecek mekansal değişiklikleri, üretim biçimleri ile ilişkilendirerek açıklamak mümkün olabilir. Böylelikle mimarlık mesleği dışında bir kavram olan üretim biçimlerinin gelişimi ve evrimi çözümlenerek mimarlığın kendisine tasarım girdisi sağlanabilir.

Araştırma açısından Anadolu, ilk barınma mekanının kalıntılarının bulunduğu M.Ö. 10.000’li yıllardan günümüze kadar bir çok uygarlığın yerleştiği ve onların bize bıraktıkları çeşitli barınma mekanı kurguları ile, oldukça tatmin edici olanaklar sunmaktadır. Çalışmadaki tarihsel süreç, Anadolu’daki yerleşim alanları çerçevesinde temellenmekle beraber, bazı durumlarda Anadolu dışından da örneklere yer verilmiştir. Örneğin, endüstri ve bilgi toplumu, ekonomik üretim biçimleri ile ilgili konularda, bu ekonomik üretim biçimlerinin doğduğu coğrafyaları kullanmak yerinde olacaktır.

Çalışmanın son bölümünde, bilgi toplumunda konut örnekleri karşılaştırmalı bir yöntem ile incelenerek, ulusumuz için henüz ulaşılamamış olan bir üretim biçiminin, konuta etkilerinin önceden incelenmesi ve yakın gelecekte karşılaştığımız tasarı şartlarının ortaya çıkarılması amaçlanmıştır. Bu doğrultuda, nüfus ve demografi, kadın’ın toplumdaki yeni statüsü, bilgiye dayalı ekonomide zaman, mekan ve mesafe, toplumun gelir seviyesi, teknoloji, esneklik ve modelci düşünce yapısı ile ilgili etkenler incelenmiştir.

Anahtar kelimeler: Barınma mekanı, Konut, Üretim biçimleri, Toplumsal yapı ve konut, Bilgi toplumu, Mass Customization, Esneklik, Kadının toplumdaki yeni rolü, Modelci soyut düşünce yapısı, Zaman ve mekan, Gelecek tahmini.

ABSTRACT

The main goal of the study is to express the interaction between the economical production forms and living spaces, within the social conditions of an economy that is based on knowledge and also to express the new design criterias on this subject.

In the beginning parts of the study, the interaction between the economical production forms and dwelling spaces are examined throughout the historical period by a descriptive method. In the following parts, some dwelling samples seem to be built in the economies based on knowledge, are examined in a comparative method.

With this study, it is tried to expose the relationship between the economical production forms and dwelling spaces with the help of the analysis of historical process. Also, effects of social changes to dwelling spaces after industrilization in a community are evaluated.

The thesis study begins with the evaluation of the factors that have influence on the formation of a physical object or a thought, re-constituted by an intelligent creature, except for the things physical or non physical, that already exist in the surrounding. According to the profession, the physical object will be the "dwelling space that has been created by human". There are many factors effecting the formation of dwelling spaces, however the changing dynamics of social structure is the most important one for the study.

"Dwelling space" is the most appropriate architectural space type as to the context of the study. Dwelling spaces have some qualities more than just being made of stone or brick and sheltering the family which is the smallest unit of the community. It is the common type of structure for all communities for ages. Nevertheless, dwelling space is a special structure, forming the intersection of the society and architectural space. So that, examining the structure of dwelling spaces, it is possible to find the reflections of many properties of the society.

Dwelling space has been evolved with the production types through ages. Researching this period is necessary for the clarity of this interaction. And also, it can be possible to explain the spatial changes in societies after industrilization, by making relations with the production types. Thus, analysing the evolution and the prossesion of production types which is almost an exterior concept for architecture, some design inputs can be obtained for architecture itself.

In the context of the study, Anatolia serves many satisfying indications such as being an ancient land of many civilizations for centuries and the remainings of dwelling spaces. The historical process in the study is mostly based on the settlements in Anatolia, except for some samples out of it. For example, when discussing the subjects related with industry, knowledge society and economical production forms, it is congruous to talk about the geographies where these economical production types were born.

In the last part of the study, some dwelling examples from knowledge societies are examined by a comparative method, aiming to realise the effects of a production type, which has not been reached by our country yet, to dwelling spaces and to reveal the design criterias for near future. In this manner, the agents of population and demografy, new status of women in the society, inome amount of citizens, technology, flexibility, time, space and distance in knowledge-based economies are evaluated in the study.

Key words: Dwelling space, housing, production type, social structure and dwelling, knowledge society, mass customization, flexibility, new status of women in the society, modelist abstract ideal structure, time and space, future prediction.

1. GİRİŞ

Araştırma hazır çevrede var olan tüm fiziksel veya fiziksel olmayan olguların dışında, akıllı bir canlı tarafından yeniden kurgulanan herhangi bir fiziki olgunun veya düşüncenin oluşumuna etki eden etmenlerin araştırılması ile başlar. Mesleki bilgi birikimi gereği, araştıracağımız fiziki olgu, obje “İnsan’ın var ettiği barınma mekanı” olacaktır. Barınma mekanının oluşumuna ve yaradılışına etki eden bir çok etken olmakla birlikte, araştırma açısından en önemlisi, toplumsal yapının değişim dinamikleridir. Bu açıdan çalışma eski çağlardan başlayarak, günümüze değin “Barınma Mekanı” üzerinde yoğunlaşacaktır.

1.1 Araştırmanın Amacı

Araştırmanın temel amacı, üretim biçimleri ile barınma mekanının arasındaki etkileşimi ortaya koymak ve bilgiye dayalı bir ekonominin toplumsal gerçekleri ile birlikte konut mekanı kurgusunu incelemektir.

Çalışmanın ilk bölümleri, ekonomik üretim biçimleri ile barınma mekanının arasındaki etkileşimi, tarihsel ve tanımlayıcı bir yöntem içerisinde incelenmesinden oluşur. Araştırma, değişen ekonomik modellerin toplumsal yapıya olan etkileri ve bu dinamiklerin, gerek sosyal gerekse kültürel dünyada nasıl sonuçlar doğurabileceğine dair bazı bölümleri de içerir. Böylelikle, sanayi sonrası bir toplumda, konut tasarım kriterlerinin neler olması gerektiği hakkında bazı ipuçları elde edilecektir.

Tarihsel sürecin incelenmesi ve mimarlıkla ekonomi alanlarının etkileşiminin anlaşılması araştırmanın bütünlüğü açısından önemlidir. Bu sayede, barınma ile ekonomik üretim biçimleri arasındaki dinamikler tanımlanabilecek ve sanayi sonrası toplumlarda oluşabilecek mekansal değişiklikleri, üretim biçimleri ile ilişkilendirerek açıklamak mümkün olacaktır.

Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde karşılaştırmalı bir örnek incelemesi yapılarak, bilgiye dayalı bir ekonominin, konut ile ilgili mimari tasarım kriterlerine etkilerini, önceki bölümlerde ortaya konulan mimarlık ve üretim biçimleri ilişki dinamiklerinden faydalanarak ortaya koymaya çalışılacaktır.

1.2 Araştırmanın Kapsamı

Araştırma, tarım öncesi yerleşim yerlerindeki, barınak örneklerinin başlayarak, bilgiye dayalı ekonomilerdeki konut örneklerine kadar geniş bir aralıkta inceleme yapar. Bu araştırma sonuç olarak, günümüzdeki sanayi sonrası toplumdaki konut olgusunun incelenmesinde

yoğunlaşır. Bilgiye dayalı ekonomilerdeki örnek incelemesindeki coğrafi bölge olarak Avrupa kıtası seçilmiştir.

Ayrıca araştırmanın hazırlık bölümlerinde Mekan, Mimari Mekan, Barınma Mekanı, Toplumsal Yapı, Ekonomik Üretim Biçimleri, Üretim ve yüksek lisans çalışması ile ilgili olabilecek temel kavramlar üzerine bazı açıklamalar yapılacaktır.

Mimari bir mekanın biçimlenmesi sürecinde etki eden etkenlerin bütünüyle araştırılması, coğrafi, iklimsel, topoğrafik, askeri, dini, felsefi, teknik ve toplumsal etmenlerin ortaya konulması.

Tarım öncesi ve tarım ekonomisi hakkında genel bilgileri içerir ve bu dönemlerde inşa edilmiş barınma tiplerini ekonomik üretim biçimleri ile ilişkilendirerek inceler.

Sanayi toplumu ekonomisi hakkında gelen bilgileri içerir ve bu dönemlerde inşa edilmiş konut tiplerini ekonomik üretim biçimleri ile ilişkilendirerek inceler. Bu bölümde sanayi devriminin toplumsal yapı üzerine ve insan üzerine yaptığı etkilerden bahsedilir.

Bilgiye dayalı üretim ekonomisi hakkında gelen bilgileri içerir ve bu dönemlerde inşa edilmiş veya edilecek konut tiplerini karşılaştırmalı bir araştırma ile ekonomik üretim biçimleri ile ilişkilendirerek inceler. Bilgiye dayalı bir ekonominin, nüfus, kadın, zaman, mekan, mesafe, esneklik, modelci düşünce yapısı gibi konular üzerindeki etkilerinden bahsederek toplumsal değişim açıklanmaya çalışılır.

1.3 Araştırmanın Yöntemi

İlk bölümde, çalışma ile ilgili genel kavramlara değinilecektir. Barınma mekanına etki eden etmenlerin araştırılarak, barınma mekanı örneğinde mimari mekan ve üretim biçimlerinin ilişkisi, tarihsel bir süreç içerisinde incelenerek, iki olgunun arasındaki kuvvetli bağ somut örneklerle ortaya konulacaktır. Bu tarihsel süreç literatür araştırması ve tanımlayıcı yöntem kullanılarak yapılacaktır. Belirli bazı uygarlıklar seçilerek, o uygarlığa ait barınma mekanları ve ekonomik üretim biçimleri birlikte ele alınacaktır. Tarihsel sürecin gelişimi ile ilgili adımlar belirlenirken en önemli faktör, üretim biçimlerinin hızlı değişim geçirdiği dönemler olacaktır. Bu dönemlerde barınma mekanında oluşan değişimlerin incelenmesi bölümün temel konusunu oluşturarak, barınma mekanı oluşum dinamikleri ile üretim biçimleri arasındaki ilişkiyi çözümlenmesine yardımcı olacaktır.

Tarihsel anlatımın kronolojik mi, ya da tematik mi olması sorusu bu konuda bazı araştırmalar yapılmasına neden olmuştur. Araştırmalar sonucunda görülmüştür ki; söz konusu 12 bin yıllık süreç içerisinde bazı dönemlere ilişkin bilgi eksikliği, çalışmayı tam anlamıyla kronolojik bir altyapıya oturtmayı zorlaştırmaktadır. Bu konuda yapılan birçok araştırma tematik anlatımlar üzerine kurulmuştur. Tematik anlatım ise, bu çalışmada ekonomik üretim biçimlerinin adım adım gelişmesini vurgulayan bir anlatıma zarar vereceğinden, anlatımın olabildiğince kronolojik olmasına karar verilmiştir. Her ağın kendi ekonomik ve sosyolojik özelliklerini ön plana çıkaran tipik barınma mekanı kurguları seçilerek anlatım yapılmıştır.

Çalışmanın son bölümünde, bilgi toplumunda konut örnekleri karşılaştırmalı bir yöntem ile incelenerek, ulusumuz için henüz ulaşılamamış olan bir üretim biçiminin, konuta etkileri incelenecektir.

2. KAVRAMLAR İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Bu bölümde araştırmada kullanılacak, üzerinde durulacak konular ile ilgili bazı kavramlar açıklanmıştır. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde kullanılacak kavramların, bu bölümde bahsedilen şekli ile algılanması çalışmanın bütünlüğü açısından faydalı olacaktır.

2.1 Mekan ve Mimari Mekan

Mekan ve mimari mekan ile ilgili çeşitli tanımlamalara, yüksek lisans çalışmasının temel kavramlarından birine açıklık getirmek amacıyla değinilmiştir

Mekan, sözlük karşılığı olarak “boşluk, yer, uzay” anlamına gelmektedir.(www.tdk.gov.tr) Bir başka sözlükte ise, “günlük deneyimin üç boyutlu alanı içinde belirli bir geometrik durumu sağlayan bir dizi eleman; belirli sınırlar içinde hacmin alanı” diye bahsedilmektedir. Aristoteles mekanı “ Tüm yön ve özellikleri içeren yerlerden oluşan dinamik bir alandır.” diye tanımlar.

Aristoteles’in tanımına göre, mekan tüm nesnelere içine alan, kapsayan bir kavramdır. Mekan, dış çevreyi oluşturan bir boşluk, boşluktan sınırlandırılmış bir dış mekan ve tanımlanmış bir iç mekandan oluşur.

Doğan Kuban, mimarinin, içinde yaşanan ve insanı doğal çevreden ayıran bir özel boşluğun ortaya çıkması ile başladığını, ‘mekan’ diye adlandırılan bu özel boşluğun ise mimariyi diğer yapı eylemlerinden ayırdığını ifade etmiştir. (Kuban D.,1990,s.15)

Bruno Zevi, mekanı mimarinin amili olarak tanımlamıştır. (Zevi B., 1990, çev: Divanlıoğlu D.) Mekan boşluk ile doluluğun dengelendiği bir yerdir. Uzaydaki boşluk, herhangi bir sınır ile belirlenerek mekanı oluşturabilir.

Norberg-Schulz, var olan mekan tanımlamalarını inceleyerek, mekan hakkında beş ana sınıflandırmaya yapmıştır. Bu sınıflardan kısaca bahsedilecek olursa, (Norberg-Schulz C., 1971)

1. Pragmatik Mekan: Kişinin çevresindeki hazır, kurgulanmamış doğal çevredir. Ormanda yapılan bir yürüyüş esnasında algılanabilen mekan türüdür.

2. Algısal Mekan: Bireyin çevresiyle birlikte var olabilmesi, anlık olarak algılanan algısal mekan ile mümkün olabilir. Sürekli değişim gösterir, anlamlı bütünler oluşturabilmek için değişik noktalar, mekanlar birbirleriyle bağlantı kurmaya çalışır. Yeni keşfedilen bir şehri algımlarken yaşadığımız deneyim bu duruma örnek gösterilebilir.

3. Varoluş mekanı: İnsanın, dünyadaki varlığını mekan açısından somut olarak anlamlandıran çevresidir. Çocukluğunun geçtiği mahalle, ev ve sürekli işe gelip giderken izlediği yol, hayatının tümünde ya da büyük bir kısmında oturduğu semt ya da köy bu tür mekanın örneklerindedir. İnsan ve mekan ayrı değildir ve birbirlerinden ayrılamazlar.

4. Bilişsel Mekan: İnsanın, herhangi bir mekanı zihninde canlandırmasıdır. Birey, hayalinde canlandırdığı mekanı, bir çok duyu organı ile algılayarak zihnine yerleştirir ve somut mekan belirleyicilerinden bağımsız olarak kurgulayabilir.

5. Soyut Mekan: İnsan, mekanı en basit anlamıyla algılayabilmek için basit semboller kullanır. Kare bir avlu, dikdörtgen bir meydan, hiçbir zaman tam anlamıyla geometrik olmasalar bile, insan zihninde basit semboller ile onları hatırlayabilir. İşte bu türden mekan algısına soyut mekan denmektedir.

Mimari mekan ise, insanın çevresindeki mekanı, belirli amaçlar doğrultusunda, mimarlık mesleğini kullanarak şekillendirmesidir. Doğan Kuban'ın "Korunma iç güdüsü, bütün canlı varlıkları, doğal çevrenin barınma ve gelişmeyi etkileyen koşullarına uyabilmek için bir özel yapı eylemine zorluyor." diyerek bahsettiği, özel bir eylem sonucu yeni baştan, hazır çevrenin üzerine kurgulanan mimari mekandır.

Wright şöyle demektedir; "İç mekan, binanın ruhu olan mekanın kendisidir. İçinde yaşadığımız oda veya salon bu mekanın bir parçasıdır, ona aittir, onunla beraberdir, ondan doğmadır. İçinde yaşanan mekan bir bütün olarak bu şekilde var olur ki, bu mekan mimarının ta kendisidir denilebilir." (Bozkurt O., 1962,s.7).

Aristoteles, mekanın tanımını yaptıktan sonra, mimarlık mesleğine değinir ve şöyle der; "Mimar da zemin, tavan ve duvarlar arasındaki boşluğu, diğer bütün şeyleri kapsamak ve insanların gereksinim duyduğu hareket serbestliğini sağlamak üzere düzenler."

Kuşkusuz, mimarlık mesleğinin en önemli malzemesi mekandır. Mimari mekan, yaşanan, algılanan ve çağlar boyunca süreklilik arz eden bir olgudur. Bir mimariyi algılayabilmek, yaratılan mimari mekanı algulamaktan geçer.

2.2 Barınma Mekanı

Canlının en temel içgüdüğü hayatta kalma içgüdüğüdür. Tüm diğer içgüdüler, bu en kuvvetli içgüdüntün giderilmesi ile hayat bulabilir ve gerçekleşir. İnsanoğlu, en başta hayatta kalabilmek için, mevcut var olan doğal mekanda, doğanın zor ve çetin şartlarından kendini

korumak istemiştir. Bu amaçla, teknik bilgisinin ve zekasının yetersiz olduğu dönemlerde, mağaralara ya da bazı doğal korunaklı yerlere sığınmıştır. Daha sonraları, biyolojik evrimi ile birlikte gelişen sosyolojik evrimi ona ilk barınakları yaptırmış, tarihte insan tarafından kurgulanan ilk mimari mekan, barınma mekanı oluşmuştur. Bu süreç, insanın var olduğu binlerce yıl boyunca tekrar etmiş, gelişmiş ve değişmiştir. Fakat temelde barınma ihtiyacı hiç değişmemiştir.

Daha önce bahsedildiği gibi yüksek lisans çalışmasının bir amacı da, bu sürecin değişim ve gelişim dinamiklerini ortaya koymaktır. Barınma mekanı hangi etkiler altında değişim göstermiştir, bu değişimler neyi ifade eder ya da neye işaret ederler?

Barınma mekanı, insanın temel yaşam faaliyetlerinin geçtiği yerdir. Yatma, uyuma, dinlenme, yemek yeme ve benzeri insan faaliyetlerinin çoğu, genelde barınma mekanı içerisinde gerçekleştirilir. Yüksek lisans çalışması açısından önemi ise büyüktür. Ekonomik üretim biçimlerinin değişimi sonucu oluşan toplumsal değişimlerin, ilk önce ve en çok etkilediği mimari mekan türü, barınma mekanıdır. Ayrıca, insanın bir korunak, sığınak inşa etmeden doğa ile mücadelesinin zor olduğu göz önüne alınırsa, şu anlaşılır ki, insanoğlunun tüm çağlar boyunca kurguladığı ve kullandığı en temel mimari mekan türü “ Barınma Mekanı’dır.” .

Barınma mekanı, günümüzdeki karmaşık mesleki bilgilerin, çeşitli üretim yöntemlerinin olmadığı, içerisinde oturan insanlar tarafında şekillenen ve ilk çağlardan beri yapılan en temel mimari mekandır.

2.3 Toplumsal Yapı

Toplumsal yapı bir ulusun tüm alt ve üst sistemlerinin bütünüdür. Sözlük anlamı “İçinde sosyal ilişkilerin, sosyal olayların meydana geldiği, sosyal grupların ve kurumların yer aldığı toplumun şekil ve çerçevesiyle ilgili dış görünüme sahip olan bir sosyal varlık.” Olan toplumsal yapı ekonomik üretim biçimlerinden, hukuk, din, töre ve geleneksel olan değerlere kadar büyük bir yelpazeyi kapsar. Toplumun içerisinde var olan birey, her türlü düşünsel kurgularında toplumsal yapının gerçeklerinden bağımsız hareket edemez. Zaten birey kendi aklıyla da toplumsal yapının bir parçasıdır.

Toplumsal yapının oluşum süreci ise karmaşık bir süreç olup, temel olarak ekonomik üretim biçimleri ile ilgilidir. Coğrafya, iklim şartları, din, felsefe, sanat gibi olgular belirli bir ilişki kuralları içerisinde birbirlerini geliştirir ve değiştirirler. Ancak bazı araştırmacıların savdukları tüm bu ilişkiler yumağının temelinde ekonomik üretim biçimlerinin olduğudur.

2.4 Üretim Biçimleri

Üretim biçimleri, bir topluluğun hayatta kalabilmesi için doğayla verdiği mücadelelerin bütünüdür. Üretim ve üretim biçimlerinin sözlük anlamlarına bakacak olursak.

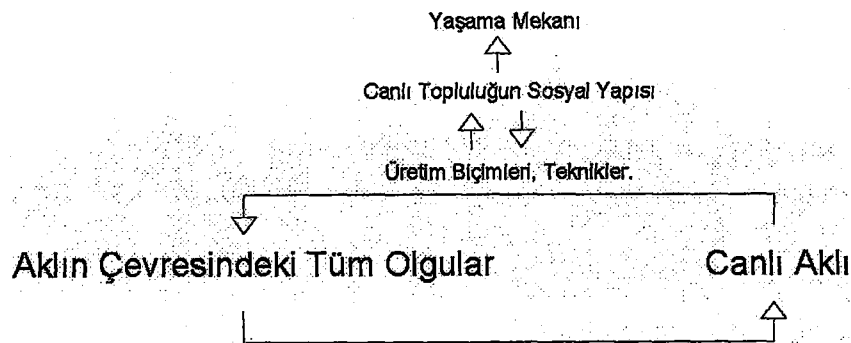
ÜRETİM: 1 İnsanların, toplumun varlığı ve gelişmesi için gerekli olan nesnelere sağlamak üzere, amaçlı etkinlikleriyle doğal çevrelerini değiştirmeleri, istihsal. 2 Bu etkinlikler sonucu elde edilen nesnelere. (www.tdk.gov.tr)

ÜRETİM BİÇİMİ: Toplum hayatında insanların yaşamları için gerekli olan şeyleri elde etmelerinin tarih içinde gösterdiği türlü düzenlemelerden (kölecilik, sermayecilik, toplumsalcılık vb.) her biri. (www.tdk.gov.tr)

İnsanoğlu var olduğundan itibaren, doğaya karşı sürekli mücadele etmiştir. Önceleri karnını doyurmak ve barınmak, temel ihtiyaçlarını gidermek yeterli olmuş, ancak her karşılanan ihtiyaç yeni ihtiyaçları doğurmuştur. Bu durumda sürekli gelişen insanoğlu, sonsuza kadar durmayacak gibi gözükken bir gelişim sürecine girmiştir. İşte insanoğlunun bu mücadelesindeki sistemlerin bütününe üretim biçimleri denir. Çağlar boyunca bu süreç, avcı – toplayıcı kavimler, tarım öncesi topluluklar, tarım üretim biçimi, endüstri devrimi ve sonrası bilgi toplumu dediğimiz sınıflandırmalar ile karşımıza çıkmaktadır.

2.5 Toplumsal Yapı ve Üretim Biçimleri Etkileşimi

İncelemeler sonucunda görülmüştür ki, mekana etki eden etkenler birçok mimar tarafından araştırılmıştır. Bu araştırmalarda coğrafi, jeolojik, topografik, iklimsel, sosyal, ekonomik, politik, askeri, teknik, dini, töresel, felsefi, bilimsel ve sanat düşünleri gibi etkilere bahsedilmektedir. Bu etkenlerin sınıfları ve ilişki biçimleri farklı mimarlar tarafından, farklı şekillerde yorumlanmıştır. Bu araştırmalar genel olarak bir araya getirildiğinde, bu etkileşim çeşitli yollarla formüle edilebilir.

Şekil 2.1 Üretim biçimleri ve barınma mekanı etkileşimi diyagramı.(Kaynak:Tez Çalışması)

Aklın çevresindeki tüm olgular, çevremizdeki tüm maddesel ve maddesel olmayan olgulardan oluşur. Doğa bizim çevremizin bir parçasıdır ve büyük çoğunluğunu kapsar. Doğadaki tüm ilişkiler, kurallar, olaylar da bu çevrenin içerisinde. Canlının bu çevrede yaşamını sürdürebilmesi için doğadan faydalanması gerekmektedir. İşte bu anda, akıl devreye girer ve canlının hayatta kalabilmesi ve gelişebilmesi için çevreden faydalanma yollarını geliştirir. Bu işin adına üretim biçimleri ve yaşama teknikleri denilmektedir. Bir bitkinin meyvesinin toplanması veya çevremizdeki bir fiziki olgunun işleyişinin kavranması, modellenmesi, her ikisi de çevreden yararlanmanın yollarıdır.

Ekonomik üretim biçimlerinin toplumsal yapı üzerindeki etkilerini inceleyen ve araştıran bir çok araştırmacı, Marksist kuramın bu konuda söylediklerinden faydalanır. Bazı araştırmacılar kendi alanlarında bu kuramı somut örneklerle destekler, bazıları ise kendi savlarını alternatif olarak sunarlar. Ahmet Taner Kışlalı Siyaset Bilimi adlı kitabında şöyle der, “Çağdaş siyasal bilimcilerin çoğunun Marksistlerden ayrıldığı temel nokta, ekonomik etkenlere tanınan öncelik değil. Asıl ayırım, ekonomik koşulların kendi aralarındaki önceliklerini saptarken ortaya çıkıyor. Marksizm üretim biçiminin belirleyiciliğini vurgularken, Marksist olmayan toplum ya da siyasal bilimciler, üretim düzeyini ön plana çıkarıyorlar.” (Kışlalı T.A., 1997)

Ahmet Taner Kışlalı Siyaset Bilimi adlı kitabında şöyle devam eder, “Marx’a göre toplumsal yapının temelinde “üretici güçler” yer alır. Bu insanın doğaya egemen olmak için kullandığı olanakların tümü demektir. Doğal zenginlikler, teknik bilgi ve araçlar, toplumsal emeğin örgütlenmesi, hep bu temelin öğeleridir. “Üretici güçler” ise “üretim ilişkileri”ni belirler. Toplumsal sınıfların üretim araçlarının mülkiyeti karşısındaki durumları, çeşitli toplumsal işlevlerin paylaşılması da “üretim ilişkileri”nin kapsamına girer. Üretici güçler ile üretim ilişkileri, birlikte bir toplumun “alt yapısını” oluştururlar. (Kışlalı T.A., 1997)

“Üst yapı”da ise dinsel inançlar, siyasal ideolojiler, çeşitli değer yargıları ile birlikte siyasal, toplumsal ve hukuksal kurumlar bulunur. Üst yapıyı ve bu arada siyasal kurumları belirleyen öge alt yapıdır.” (Kışlalı T.A., 1997)

Ahmet Taner Kışlalı’nın da bahsettiği gibi, alt yapının yani ekonomik üretim biçimlerinin üst yapıyı etkilediği tezi Karl Marx tarafından geliştirilmiştir. Bu sav bu yüksek lisans tezinde, mimari mekan açısından bazı somut örneklerle yerini bulacaktır. Ancak bu etkileşimin tek yönlü ve mekanik bir biçimde oluştuğunu düşünmek tamamıyla doğru olmaz. Çağdaş araştırmacılar, alt yapı ile üst yapı arasında karşılıklı bir diyalektik ilişki olduğunu kabul etmektedirler.

3. BARINMA MEKANINA ETKİ EDEN ETKENLERİN ARAŞTIRILMASI

Çağlar boyunca insanın en temel ihtiyaçlarından biri de barınma eylemi olmuştur. Barınak ilk çağlardan beri inşa edilmektedir. İnsanoğlunun fiziksel gelişimi nedeniyle de doğada barınacağı bir sığınak olmadan hayatta kalması imkansızdır.

Zamanla sosyolojik evrimini hızlandıran insanoğlu bunun sonucunda kullandığı aletlerden, yaşadığı barınağa kadar her türlü yaşam donatılarını geliştirmiştir. Bu açıdan barınak, ilk çağlardan beri insanın gelişimine paralel olarak bir evrim geçirmiştir ve bu evrim sürecinde, değişen ekonomik üretim biçimlerinin, toplumsal yapının, değişik coğrafya ve iklim şartlarının etkisinde kalarak şekillenmiştir. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde, barınma mekanı ile çevresindeki tüm fiziksel ve sosyolojik olguların etkileşimi incelenerek, bu ilişkiler şeması çözümlenmeye çalışılacaktır.

3.1 Barınma Mekanının Oluşumuna Etki eden Etkenler

İnsanın barınma mekanını kurgularken etkilendiği bir çok faktör vardır. Geçmişte ve günümüzde birçok araştırmacı bu faktörleri incelemiş ve sınıflandırmıştır. Bu faktörlerden bazıları, diğerlerine göre daha zayıf, bazıları daha güçlü, bazı durumlarda ise birbiri ile iç içe geçmiş durumdadır. Genel olarak sınıflandırmak gerekirse,

3.1.1 Hazır çevre ile ilgili koşullar

Barınma mekanının üzerine kurgulandığı, hazır çevre ile ilgili, coğrafi, iklimsel, topografik jeolojik koşullardan bahsedilebilir. Bu koşulların barınma mekanını etkilediği bir gerçektir ancak yapım teknikleri ve mimari strüktürler ile ilgili yeni buluşlar yapıldıkça, bu öğelerin barınma mekanına etkileri azalmıştır.

Divanlıoğlu “Mimarlıkta Biçimlerin Oluşma Etkenleri” doçentlik tezinde bu konuda şöyle bahseder, “Coğrafi, jeolojik, topografik ve iklimsel etkenlerin mimari biçimler üzerindeki etkinlikleri mimari çalışmanın iki değişik bölümünde vurgulanır.

- Yapı tasarımlarının düzenlenmesi ve gereksinmelerinin saptanması
- Gereç ve yapı yönteminin seçimi ve bağlı olarak biçimlerin oluşturulması

Şunu da eklemek gerekir ki, bilim ve tekniğin ilerlemesiyle yapıların nitelik ver erinci gelişerek kısıtlayıcı koşulların, özellikler jeolojik ve iklimsel koşulların, yapı yöntemine etkileri hafiflemiştir. Bununla beraber yöresel olanak ve koşullar tümüyle önemsiz ya da etkisiz değildirler.” (Divanlıoğlu D., 1980, Sonuç Bölümü, Sy.109.)

Örneğin, kar yağışı çok olan bir bölgede, doğal olarak barınma mekanlarının çatı kısımları daha dik bir eğimle kapatılır. Kar hatta yağmur yağışı bile olmayan bir bölgede ise teras çatı kullanılabilir. Çalışmada bu çeşit, kabuk ve mimari biçimi etkileyen değişimleri değil de, barınma mekanının, yaşama kurgusu ile ilgili değişimlerine dikkat çekilecektir. Örneğin, hayvancılığın gelişmesiyle, barınma mekanının bir parçası olan hayvan barınağı, bazı durumlarda evin bir odası, kimi zaman da giriş katı olmuştur.

İşte bu değişimler tez çalışmasının ana konusunu oluşturmaktadır. Teras çatı veya dik çatının da mimari mekan kurgusuna etkileri kaçınılmazdır ancak buna benzer coğrafi, iklimsel, topografik, jeolojik etkenler güçlerini çağlar geçtikçe kaybetmiştir ve gelecekte etkilerini daha da yitirmeleri kaçınılmazdır.

3.1.2 Toplumsal Yapı İle İlgili Koşullar

Toplumsal yapı ile ilgili etkenler geniş bir alana yayılmaktadır. Toplumsal yapı, toplum ile ilgili kültürel, ekonomik ve sosyal gerçeklerinin bütününden oluşur. Toplumsal koşullar kısaca sosyal, ekonomik, politik, askeri ve benzeri koşullardan oluşur.

3.1.3 Teknik Koşullar

Teknik koşulların mimari yapıtların üzerinde güçlü etkileri vardır. Üretim biçimlerinin geliştirdiği ve etkilediği bilimsel düşünler sayesinde geliştirilebilen yeni teknikler ve buluşlar, mimari mekanı etkileyen önemli etkenlerdendir.

3.1.4 Din, Felsefe, Töre, Bilim ve Sanat Düşünleri ile İlgili Koşullar

Üst yapıyı oluşturan öğelerin mimari mekana etkilerinden bahsedilmektedir. Üst yapı ile ilgili olgular yapısı gereği hem kendisi toplumsal yapıyı etkilerken, toplumsal yapıdan da etkilenir. Bu açıdan din, felsefe gibi konuları ile ilgili düşünsel koşullar ile toplumsal koşullar ikili bir ilişki içerisinde mekana etki ederler.

3.2 Barınma Mekanı ile Üretim Biçimleri Etkileşiminin Tarihsel Süreci

Barınma mekanının üretim biçimleri ile olan etkileşimi tarihsel bir süreç içerisinde anlatılırken izlenecek yol, ekonomik üretim biçimlerinde temellenecektir. Üretim biçimlerinin hızla değiştiği, evrildiği ya da etkilerini en üst düzeyde hissettirdiği dönemlerde gerçekleşen barınma mekanı değişimleri, konu açısından ilgi çekicidir.

Bu açıdan üretim biçimleri, toplulukların sosyal çevresini etkileyen faktörlerden biridir. Gordon Childe “Tanrının ağzından çıkan her söz, doğrudan doğruya ya da dolaylı olarak bu sözleri kutsal bulan toplumun gelişmesine ve biyolojik ve ekonomik refahını artırmaya yaramazsa, o toplum eninde sonunda Tanrı’sıyla birlikte yok olur.” (Şenel A., 1995) derken, üretim biçimlerinin sosyal yaşamı etkilemesinin kaçınılmaz olduğunu vurgulamıştır. Karl Marx’ın üst yapı ve altyapı etkileşiminde bahsettiği konular, üretim biçimleri ve ekonominin diğer sosyal çevreyi şekillendirdiği yönündedir. Bu kuvvetlerin etkileşimi hakkında farklı fikirler de vardır, fakat bu araştırmada onlara değinilmeyecektir.

Tarih boyunca belli başlı dört ana kategoride toplayabileceğimiz ekonomik üretim biçimi vardır. Bazı kaynaklar, kölecilik, ticaret gibi bazı alternatif üretim biçimlerinden de bahseder, ancak genel olarak kabul gören üretim biçimleri aşağıdaki gibidir. Bu üretim biçimlerinden kısaca bahsedilirse,

Tarihte üretim biçimlerini ve tekniklerini,

- Toplayıcı ve daha sonra avcı-toplayıcı toplum M.Ö. 8.000-50.000, 42.000 sene süre bu dönem Homo Sapiens’in gelişimi ile ilgilidir. Homo Erectus, Homo Habilis ve ilk insan Australopithecus’ a kadar uzanırsa MÖ 5.000.000 yılına varılır.
- Tarım toplumu (M.Ö 6.000–1.750) Bu dönem 7.750 sene sürmüştür.
- Sanayi (endüstri) toplumu (1.750–1.970) Bu dönem 220 sene sürmüştür.
- Bilgi toplumu (1.970)

şeklinde dört döneme ayırabiliriz.(Dura C., 2002), (Tanilli S., 1996) Bu grupların her biri alt grupları içine alabilir. Görüldüğü gibi her yeni dönem bir öncekine göre çok daha kısa ömürlüdür.

3.2.1 Tarım Öncesi Toplayıcı, Avcı-Toplayıcı Üretim Biçimi

Henüz yerleşik hayata geçmemiş, mevsimlerin değişimi ya da kaynakların tüketilmesine bağlı olarak yer değiştirebilen küçük topluluklar halinde yaşayan insan gruplarının hayatta kalabilmek için kullandığı tekniklerin bütünüdür. Temel olarak, hayatın idame ettirilebilmesi için, her türlü hayvanın avlanarak etinden ve kemiklerinden yararlanılması, meyvesi yenilebilen ağaçlardan ya da çeşitli otlardan faydalanılmasıdır. Toplulukta artı enerji az ya da yok denecek kadar azdır. Hemen hemen her birey toplayıcılık ya da avcılık ile uğraştığından toplumsal ya da bilimsel gelişmeler çok yavaştır. Yine aynı nedenle topluluğun yapısı statiktir. İnsanoğlunun tarih süreci boyunca yaşamış olduğu en uzun ekonomik üretim biçimi sürecidir.

3.2.2 Tarımsal Üretim Biçimi

Dünya üzerinde hüküm süren buzul çağının son etkilerinin de kaybolması ile birlikte, insanoğlunun yiyecek ve içecek açısından çok zengin olan nehir yataklarının etrafında yerleşmesiyle başlayan bu dönemde, toplumlar zengin hayvan varlığı sayesinde artı enerji üretebilmiştir. Bunun sonucunda toplayıcı-avcı ekonomik üretim biçimi evrim geçirerek, güçlü ve yerleşik hayatı mümkün kılan tarım toplumuna geçilebilmiştir. Temel olarak, insan-toprak ilişkisine dayanan tarım ekonomik üretim biçimi, çeşitli yardımcı aletlerle toprağın işlenerek verimli hale getirilmesi ve mevcut toprakta sebze, tahıl gibi temel gıda maddelerin yetiştirilmesidir. Tarım toplumu, tekniğin ve bilimin ilerlemesiyle, toplumda büyük miktarda artı enerji üretebilmiştir. Bu sayede insanoğlu, her türlü bilimsel, teknik ve sosyal gelişmeyi avcı-toplayıcı topluluklara göre çok daha kısa zamanda geliştirebilmiştir.

3.2.3 Endüstri Tarzı Üretim Biçimi

İnsanoğlunun en hızlı geliştiği ve değiştiği dönemdir. Çağlar boyunca geliştirilen tekniklerin ve bilimsel gelişmelerin çok daha fazlası, inanılmaz kısa sürelerde geliştirilebilmiştir. Toplumdaki artı enerji fazlası diğer ekonomik üretim biçimleri ile kıyaslanamayacak oranla fazladır. Temel olarak makine gücünden faydalanılan bir üretim biçimidir. Mekanikleşme sürecinde verimlilik en önemli husustur. Endüstri üretim biçimi dünyadaki insan nüfusunu inanılmaz bir hızla çoğaltmıştır. Dünyanın birçok bölgesinde, insanlar biraraya gelerek büyük sanayi kentleri, dev metropoller kurmuştur. Endüstrinin getirdiği artı enerji sayesinde, fen, matematik, tıp gibi temel bilimlerde ciddi gelişmeler kaydedilmiştir.

3.2.4 Bilgiye Dayalı Üretim Biçimi

Sanayi ve tarım ile uğraşan nüfusun azalması, topluluğun büyük kısmının bilgi ve bilginin işlenmesi ile ilgili işlerle meşgul olmasına olanak sağlamıştır. Endüstri devrimi, makine odaklı bir üretim biçimidir dersek; bilgi toplumu, bilgi ve iletişim odaklı bir üretim tarzıdır diyebiliriz. Sanayi toplumunda egemen olan amprizm ve deneyleme metodolojisi yerini soyut teorilere, modellere, sistem analizine bırakmıştır. Topluluğun büyük bir kısmı üçüncü sektör denilen, ulaştırma, enerji işleri ile, dördüncü sektör denilen, ticaret, maliye, sigorta, gayrimenkul, beşinci sektör denilen, sağlık, eğitim, araştırma, hükümet, turizm ve eğlence işleri ile uğraşır. Endüstri ekonomisindeki mühendis ve işçi, yerini mesleki ve teknik bilim adamlarına bırakmıştır. Bilgi toplumu ile ilgili daha detaylı bilgilere yüksek lisans çalışmasının ileriki bölümlerinde değinileceğinden dolayı, bu kısım tamamlanmak üzere eksik bırakılmaktadır.

Çizelge 3.1 Dört temel toplumun özellikleri (Dura, C., 2002, "Bilgi toplumu, Bilgi ekonomisi ve Türkiye", S. 56,57)

Kriterler	İlkel Toplum	Tarım Toplumu	Sanayi toplumu	Bilgi Toplumu
Sosyal Sistem	Küçük gruplar veya aşiretler	Büyük aile ve ailenin birinci dayanak olması Seçkinlerle sınırlı kalan eğitim	Çekirdek aile Sosyal değerler: Uygunluk, seçkinlik ve sosyal sınıf yapısı ön plandadır. Yetişkinlikte tamamlanan kitlesel eğitim	Bireyin merkezi konumda olduğu değişik aile tipleri Sosyal değerler: Çeşitlilik, eşitlik ve bireysellik Eğitim: Bireysel bir nitelik kazanmıştır. Sürekli eğitim gündemdedir.
Politik Sistem	Aşiret yaşlıların ve şefin kuralları çerçevesinde aşiretlerin temel birim olması	Feodalizm: Hukuk, Din, sosyal sınıf ve politika doğumla sosyal sınıf ve politika kazanılan otoriteye bağlıdır. Aristokrasi kuralları geçerlidir. Temel politik birim yerel topluluktur.	Kapitalizm ve Marksizm: Hukuk, din, sermayenin sahipliği için uluslar üstü örgütlerin oluşması Milliyetçilik: Temsili hükümet veya diktatörlük şeklinde güçlü merkezi ulusal hükümet.	Küresel işbirliği: Bilginin kontrolü ve uluslar üstü örgütlerin oluşması Katılımcı demokrasi: Temsili demokrasinin yerini almaktadır.
Bilim Temeli Düşünce Sistemi	Dünyanın tamamen doğal haliyle gözlemlenmesi	Bilim Temeli: Matematik (cebir, Geometri), astronomi Merkezi Düşünce: İnsanların bir üstün güçler (örneğin Tanrı) tarafından kontrol edildiğine inanılması Değer Sistemi: Doğa ile uyum	Bilim Temeli: Fizik, Kimya Merkezi düşünce: İnsanların rekabetçi bir dünyada ödül ve ceza sistemi ile kontrol edildiğine inanılmaktadır.	Bilim Temeli: Kuantum Elektronığı, moleküler biyoloji, biyoloji ve çevresel bilimler Merkezi Düşünce: İnsan yeteneklerinin sürekli olarak artırılması (beynin bütünüyle düşünmesi) Değer Sistemi: Kadına Özgü değerlerin ön plana çıktığı bağımsız bireylerden oluşan bir toplumsal yapı.

Kriterler	İlkel Toplum	Tarım Toplumu	Sanayi toplumu	Bilgi Toplumu
Teknoloji				
Enerji	İnsan Enerjisi	Doğal enerji (insan, rüzgar)	Fosil yakıtlar (petrol, kömür)	Doğal enerji (güneş, rüzgar) ve nükleer enerji
Malzemeler	Hayvan postu ve taşlar	Yenilebilir kaynaklar (ağaçlar, pamuk, yün)	Yenilemez kaynaklar (metal vb.)	Yenilebilir kaynaklar (biyoteknoloji) ve seramik
Araçlar	Taştan yapılmış, kesme ve dövmeyle yarayan araçlar	İnsan kasının kullanılmasını sağlayan (kaldıraç ve vinçler) ya da doğal güçleri çalışır duruma getiren (yelken ve su değirmeni) araçlar	Emeğin yerine geçen makineler	Aklı geliştirici makineler (bilgisayarlar ve ilgili elektronik araçlar)
Üretim Yöntemi	Yok	El sanatlarına dayanan üretim	Kurmak-monte etmek	Robotlar
Ulaşım Sistemi	Yürüme	At, tren, yelkenli gemi	Kara, hava, deniz ve demiryolu	Uzay gemisi
Haberleşme Sistemi	Konuşma	El yazımı	Basın, TV	Elektronik araçlarla bireysel iletişimin sınırsız genişlemesi
Ekonomi	Toplayıcılık, Avcılık	Ken kendine yeterli yerel bir ekonomi. Piyasa değeri olmayan temel yiyecek maddelerinin dayalı ekonomik faaliyet.	Ulusal düzeyde kitlesel üretim ekonomisi. Temel ekonomik faaliyet standart malların üretimidir.	Bütünlüğe ulaşmış küresel ekonomi: Temel ekonomik faaliyet, üretici ve tüketicileri daha çok birleştiren bilgi hizmetlerinin üretimidir.
		Köy ekonomisi düzeyinden başlı işbölümü. Düzeyleri belirlemiş sınırlı otorite (soylular, rahipler, köleler ve serfler)	Sınırlı uzmanlık yeteneğine bağlı olarak karmaşık iş bölümü	Çıkarlarını korumaya yönelik üyelerden oluşan kültürel girişimcilik örgütlenmesi
		Birincil kaynak: Toprak	Standart iş kalıpları: Büyük hiyerarşik kurumlarda çok sayıda otorite	Birincil kaynak: Beşeri sermaye

Çizelge 3.2 Dört temel toplumun özellikleri devamı (Dura, C., 2002, "Bilgi toplumu, Bilgi ekonomisi ve Türkiye", S. 56,57)

4. TARIM ÖNCESİ TOPLUM, TARIM TOPLUMU ve BARINMA

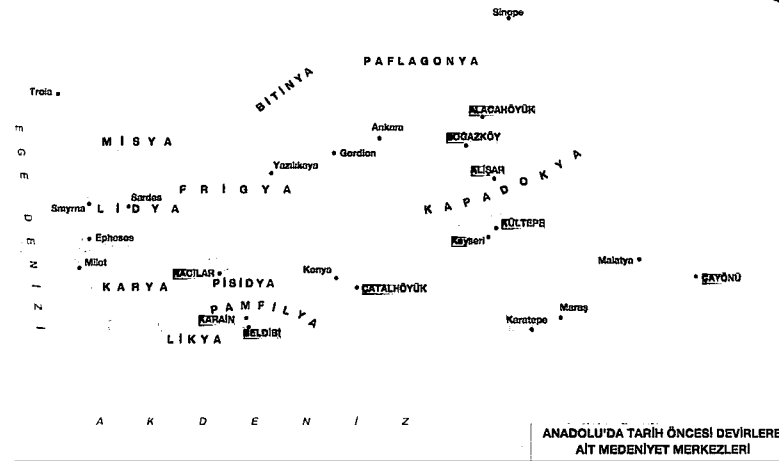
Tarım tekniklerinden yoksun olan bu topluluklar, artı enerjinin çok az olmasından dolayı yerleşik hayata geçememişler, iklim değişiklikleri ve faunanın verimliliğine göre sürekli yer değiştirmişlerdir. Ekonomik üretim süreçlerinin içerisinde toplumun gelişim düzeyinin en ağır olduğu dönemdir. Önceleri bir barınma mekanı bile inşa edemeyen insan toplulukları doğada hazır bulunabilen sığınaklarda hayatlarını sürdürmüşlerdir. Daha sonraları değişen mevsim sıcaklıklarının iklimleri yumuşatması ile fauna ve bitki örtüsü zenginleşmiştir. Bu sayede daha iyi şartlarda yaşama ve topluluklarını geliştirme imkanı bulan insanoğlu ilkel yapım tekniklerinin izin verdiği ölçüde tarihteki ilk barınaklarını inşa etmeye başlamışlardır.

4.1 Tarım Öncesi Toplum

Tarım öncesi toplum, toplayıcı ve toplayıcı-avcı ekonomik üretim biçimi ile hayatta kalır. Temel olarak, hayatın idame ettirilebilmesi için, her türlü hayvanın avlanarak etinden ve kemiklerinden yararlanması, meyvesi yenilebilen ağaçlardan ya da çeşitli otlardan faydalanılmasıdır.

4.2 Tarım Öncesi Toplumda Barınma

Barınma ihtiyacını ilk başlarda doğal sığınaklarla gideren insanoğlu, daha sonraları ilk barınaklarını inşa etmeyi başarmıştır. Tarım öncesi topluluklarda en sık görülen barınak türü yuvarlak barınaktır. Kare ya da dikdörtgen planlı barınakların genel olarak tarım uygarlıklarında görülmesine karşın, tarım öncesi toplumun ileri safhalarında da değişen ihtiyaçlar doğrultusunda dikdörtgen planlı barınaklar inşa edilmiştir.

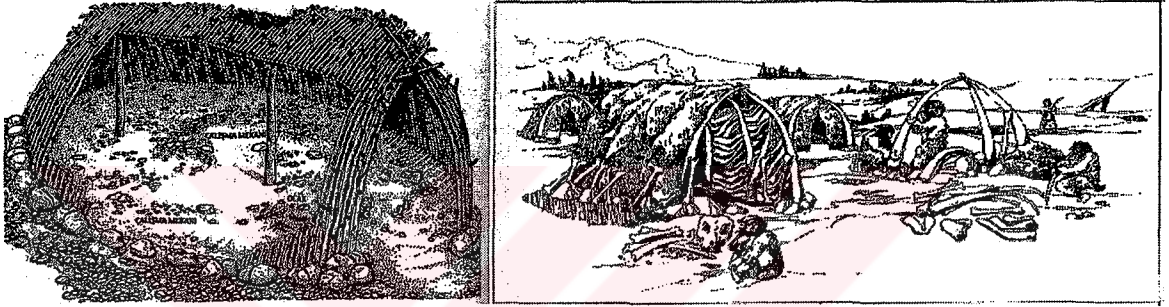

Şekil 4.1 Tarih öncesi uygarlıkların ilk yerleşim alanları (Akdeniz Yayıncılık, 2002 “Altın Tarih Atlası”)

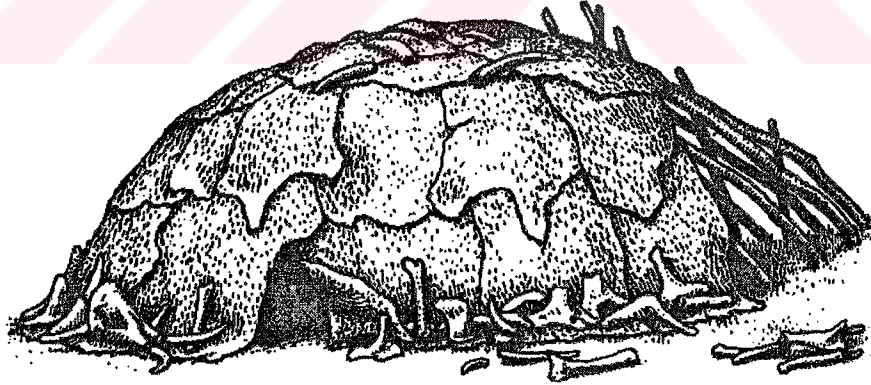
Araştırmanın bu kısmında incelenen coğrafya, tarih öncesi yerleşimlerin ilk kurulduğu düşünülen Mezopotamya ve Anadolu bölgesidir.

4.2.1 Yuvarlak Barınak

Paleolitik çağda (MÖ 10.000 öncesi) henüz yerleşik bir hayatı kuramamış toplulukların, gezici hayata mecbur kalan üretim biçimlerinin sonucu olarak yaptıkları barınaklardır. Bu barınaklar deri, saz, dal, çamur, gibi hafif ve kolay kurulan, aynı kolaylıkla terk edilebilen gezici hayata uygun barınaklardır. Çevresindeki zengin hayvan stokunu tükettiklerinde ya da iklim şartları değiştiğinde, barındıkları yerleri terk etmek zorunda olan bu insanların kalıcı barınaklar yapmaları düşünülemez.

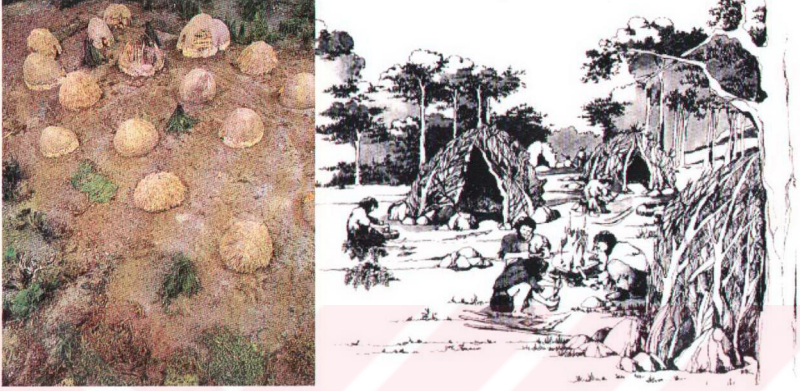
Şekil 4.2 Tarih öncesi barınma mekanı örnekleri (Habitat II, 1996)

Şekil 4.3 Terra Amata (Latince sevgili yurt), Homo-Erectus yerleşimi. MÖ 400.000-300.000 civarları. Bulunan en eski mimari yapıt. (Leland M. R., 2000, Mimarlığın öyküsü, s.204)

Paleolitik çağda gezgin avcı ve toplayıcı toplulukların statik bir toplum yapısı vardır. Onların binlerce senede bile çok az ilerleyebilmelerinin bir nedeni de budur. Ayrıca bu durum onların bir güvencesidir. Üretim biçimleri, bilgi birikimi ve tekniklerini geliştirmeye izin vermeyecek kadar çok zamanlarını alır ve artı enerji üretemeyen topluluk “benzetmeci, taklitçi” bir

eğilimle gelişmeye çalışır. Bu durum onların durağan topluluk yapısını daha da pekiştirir. Bu durağanlık barınma mekanına da yansır. Bir grup içerisindeki barınakların statü açısından farkları yoktur. (yaklaşık 10–15 barınak bir arada bulunabilir.)

Şekil 4.4 Yuvarlak konut yerleşmeleri, (Soldaki: Habitat II, 1996, s.381 ve 382) , (Sağdaki: Leland M. R., 2000, Mimarlığın öyküsü, s.254)

Mezolitik çağ, (MÖ 10.000-8.000) yuvarlak barınakların en yaygın inşa edildiği dönemdir. Henüz tarımın yapılamamasına karşın, insanlar faunanın çok zengin olduğu bölgelerde yerleşik bir hayatın temellerini atmaya başlamışlardır. Tarım daha sonra bu kalıcı yerleşme denemelerini güçlendirerek ilk kentleri kurmayı olanaklı kılacaktır. Sonuç olarak tarım öncesi yerleşik düzen denemelerinde, üretim biçimlerinin gelişmesine bağlı olarak barınak içi ve çevresinde depolama mekanlarının ihtiyacı doğmuştur.

Refik Duru, Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme adlı kitapta şöyle bahsetmektedir (s.56), “Sürekli yerleşimin ilk basamağı olan köylerin kurulmasından ilk tunç çağı başlarına, Anadolu'da kent niteliğindeki yerleşme birimlerinin ortaya çıkışına kadar, bölgemizdeki yerleşmelerin gelişim sürecini, yazımızın başlığı olan “köyden kente geçiş” konusunun şöyle kurgulamak mümkün olabilir. Neolitik öncesi dönemlerde, Pamphylia ve Lykia'nın sahil kesiminde göçebe ve belki yarı yerleşik yaşamdaki topluluklar, öğrendikleri tarım pratiğini uygulamak için M.Ö. 8. binyıl sonlarında Toros dağlarını aşarak kuzeye, Anadolu yüksek düzlüğüne çıkmış ve göreceli olarak tarıma elverişli bu bölgelerde ilk köyleri kurmuşlardır.”

Yuvarlak planlı barınaktan kare ya da dikdörtgen planlı barınağa geçişin nedenleri üretim biçimleri gelişimi ilişkisinde aşağıdaki gibi sıralanabilir,

- Yuvarlak yapının iç hacim bakımından artan ihtiyaçları karşılayamaması. Örneğin, yuvarlak planlı yapılar ender olarak 30 m2 büyüklüğünde bir alana erişebildiği halde, izgara planlı yapılar rahatlıkla 50 m2'yi bulabilir.
- Yuvarlak bir yapıda, konutun içerisinde ayrı ayrı işlevler üstlenecek şekilde ayrılması çok kolay değildir. Izgara planlı bir yapıda ise, birbirinden rahatlıkla ayrılabilen bağımsız birimler oluşturulabilmektedir.
- Izgara planlı yapılar ısı, nem ve sıcaktan daha az etkilenebilen formlardır.

Görüldüğü üzere, gelişen ekonomik üretim biçimleri, konutlarda yeni işlevler ve yeni depolama alanları ihtiyaçları doğurmuştur.

4.3 Tarım Toplumu

Temel olarak, insan-toprak ilişkisine dayanan tarım ekonomik üretim biçimi, çeşitli yardımcı aletlerle toprağın işlenerek verimli hale getirilmesi ve mevcut toprakta sebze, tahıl gibi temel gıda maddelerin yetiştirilmesidir. Tarım toplumu, teknolojinin ve bilimin ilerlemesiyle, toplumda büyük miktarda artı enerji üretebilmiştir. Bu sayede insanoğlu, her türlü bilimsel, teknik ve sosyal gelişmeyi avcı-toplayıcı topluluklara göre çok daha kısa zamanda geliştirebilmiştir.

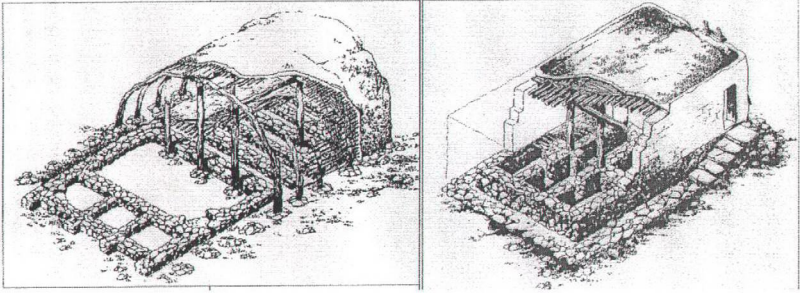
4.4 Tarım Toplumunda Barınma

İnsanoğlu, tarımsal ekonomik üretim biçiminin verdiği artı enerji ile binlerce yıldır çok az gelişme kaydedebilmiş toplayıcı kavimlerden çok daha hızlı bir şekilde gelişme göstermiştir. Tarımsal ekonomi büyük kentleri kurmayı mümkün kılmış ve tarihte ilk defa insanlar kentlerde toplanmaya başlamıştır. İşte bu insanoğlunun kentler ile başladığı büyük serüvenin başlangıcıdır. Günümüze kadar kentler insanoğlunun barınma ihtiyacını karşılayarak, insan evriminin bir simgesi haline gelmişlerdir.

4.4.1 Dörtgen Barınak

Paleolitik, mezolitik ve neolitik çağlarda baskın olan Tanrıça Kültünün barınak mekanında yer aldığı bilinmektedir. Bazı barınaklarda bu işlev barınma işlevinin bile üzerinde bir öneme sahip olabilmektedir. Bu durum, kadın odaklı üretim biçiminin barınma mekanına yansımaları olarak açıklanabilir. Daha sonraları, erkeklerin savunmadaki ağırlıkları topluluk içerisinde baskın çıkarak, bu tanrıça kültürünü zayıflatacaktır

Böylelikle önceki topluluklarda barınak dışında ortak yapılan eylemler, yavaş yavaş barınağın içine girer ve bu barınma mekanında işlevsel olarak birçok bölünmeyi gerektirir. Bu durumda dairesel plan bölünmeye pek elverişli değildir.

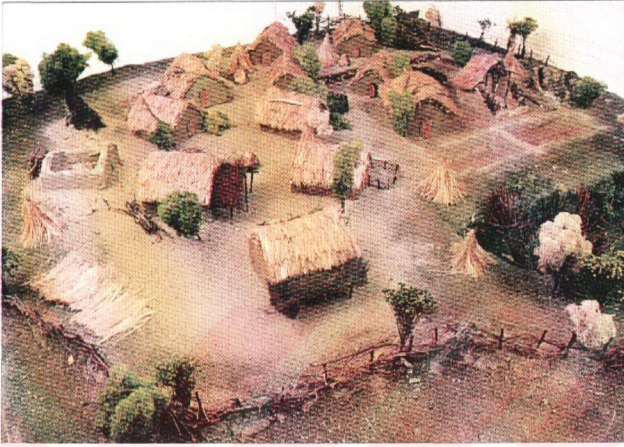
Şekil 4.7 Dörtgen Planlı ev perspektifleri (Habitat II, 1996, s.383)

Şekil 4.8 Çatalhöyük yerleşiminden plan ve yerleşim şemaları (Habitat II, 1996)

Geç neolitik ve kalkolitik dönemde (MÖ 5.000-3.500) kentleri oluşturan barınakların hücresel yapısı çözülmeye başlamıştır. Barınak bu dönemlerde kent içinde tekilleşme yolunda gelişmeler gösterir. Çatalhöyük’de gördüğümüz sıkışık düzen gevşer ve avlular büyür, barınaklar arasında geçişler oluşmaya başlar. Bu geçişler eskiden dikeyde olan barınak

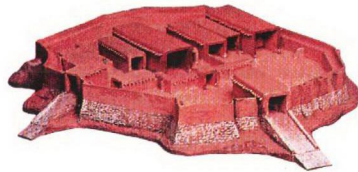
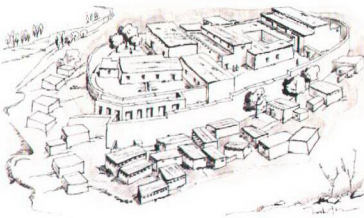
kullanım kurgusunu değiştirir ve yatay kullanım yavaş yavaş gelişir. Bu değişimin en büyük nedenlerinden biri tarımla birlikte hayvancılığın gelişmesi ve yerleşik yaşamda önemli bir yer edinmesi olabilir.

şekil 4.9 Hayvancılığın etkileri ile ilgili yerleşim maketi resmi (Habitat II, 1996, s.387)

4.4.2 Megaronlar

Tunç çağında (3.500-1.050) Megaronların oluşması, neolitik kentlerdeki gibi barınağı kentin bir hücresi olmaktan çıkarmıştır. Megaron, başka hiçbir yapıya bağlı olmaksızın tek başına duran, aynı eksen üzerinde iki ya da dört odadan oluşan, orta odasında bir ocağı bulunan ve girişi dar kenarlarında çözülmüş olan bir barınak türüdür.

şekil 4.10 İlk ticaret kentleri Megaronlar (Sosyal M., "Konut ve yerleşmenin öyküsü", s.11,14)

Megaronlar bir avlu, servis mekanı ve iç mekanlardan oluşur. Bu özelleşme sayesinde barınak, kent içerisinde bir kimlik kazanır. Bu Megaronların oluşmasında yaygınlaşan ticaret ve buna bağlı üretim biçimlerin topluluk üzerinde komünal etkiyi çözmesi ve merkezileşen, tabakalaşan bir yapıyı doğurması büyük rol oynamaktadır.

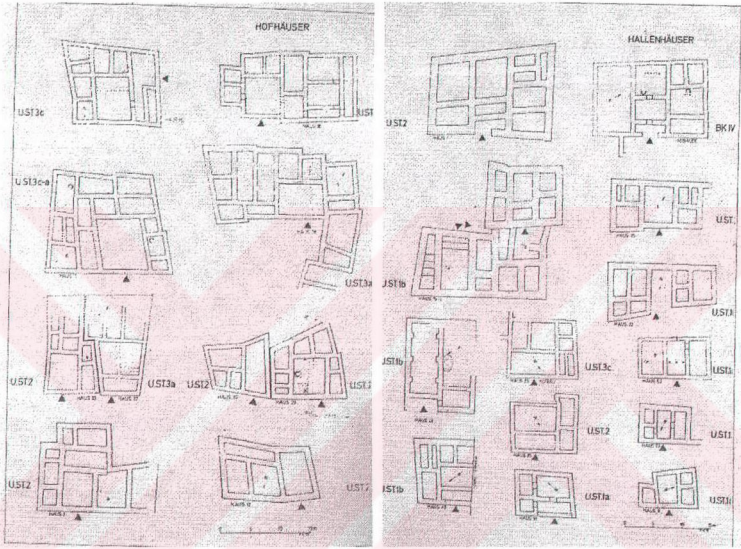
Şekil 4.11 Çeşitli megaron yerleşimleri (Habitat II, 1996, s.391)

Vitruvius mimarlık üzerinde On Kitap adlı çalışmasında bu konuda şöyle bahseder, “Kırsal üretimle ilgili ticaret yapanların giriş avlularında, tezgahlar ve dükkanlar, evlerinde de mahzenler, tahıl ambarları, kiler vb. bulunmalı ve bunlar süslü bir güzellikten çok ürünü korumaya yönelik olmalıydılar” (Vitruvius, 1993) Denildiği gibi, gerek ticaret, gerekse tarım üretim biçimlerinin barınma mekanlarında etkileri açıkça görülebilmektedir.

4.4.3 Hititlerin Başkenti Hattuşaş İle İlgili Bazı Saptamalar

Yapılan incelemelerde görülmüştür ki, Hattuşaş kenti barınma mekanı açısından oldukça iyi tanımlanabilen bir değişim süreci geçirmiştir. Eski Hitit dönemine ait olan avlulu basit ev tipleri, zamanla yerini daha karmaşık bir plana sahip olan avlusuz sofalı ev ve bazı özel planlı evlere bırakmıştır.

Bu değişimin en büyük nedenlerinden biri hiç kuşkusuz “Başlangıçta kırsal bir nitelik taşıyan ve nüfusun çoğunluğunu tarım ile uğraşan bir topluluğun oluşturduğu kent, değişim geçirmiş ve krallığın güçlendiği dönemlerde başkent olarak tarım ile uğraşan nüfus azalmıştır. Kentin sakinleri tarımdan çok, devlet ve din işleri gibi bürokratik işlerle uğraşmaya başlamıştır. Bölgesel de olsa, Hattuşaş kenti örneğinde görölen bu insanların hayatlarını kazanmaları için yaptıkları işlerde oluşun bu değişim, hiç kuşkusuz barınma mekanlarına yansımıştır.

Şekil 4.12 Solda Hattuşaş avlulu ev planları, sağda Hattuşaş sofalı ev plan tipleri. (Habitat II, 1996.)

Krokilerde göröldüğü gibi, sofalı ve avlulu ev tipinde, sokağa paralel olan ve her zaman evin girişinin bulunduğu geniş avlu değişim geçirmiştir. Avlu, nüfusun toprağa bağlı işlerle uğraşmaması ile ilgili olarak, gereksiz derecede büyük kalmış, sonucunda üstü açık bir mekan olarak küçölmüş ve ortadan kaybolmuştur. Sofalı evlerde, planlama birbirinden bağımsız olabilen iki ya da üç dikdörtgenden oluşur. Ortadaki dikdörtgen evin ana girişi olarak kullanılmakta, yandaki dikdörtgenlerde ise yatma, pişirme, yıkanma ya da depolama gibi çeşitli işlevleri olan mekanlar sıralanmaktadır.

4.4.4 Antik Çağda Prostas ve Pastas

Antik çağda örnek bir yerleşme Priene’de, Prostaslı ve Pastas’lı evler birçok farklı işlev için mekansal olarak bölümlenmiştir. Bu bölümlenmelerde üretim biçimlerinin etkileri görülebilir.

Priene ve benzeri antik çağ yerleşmeleri ticarete dayalı üretim biçimi ile şekillenirler. Tarım ve diğer üretim biçimleri konut içerisinde avluda kısıtlı olarak yapılsa da bu ihtiyaçlar kolonilerden sağlanabilir. Antik çağda kentin sokakları üzerinde dükkan sahibi olmak ve bu dükkandan bir gelir elde etmek artık mümkündür. Buna bağlı olarak prostaslı ve pastaslı evde sokak cephesinde bir “LADEN” mutlaka plan şemasına katılır. Bu ticaretin ne derece geliştiğini gösteren bir işlevdir.

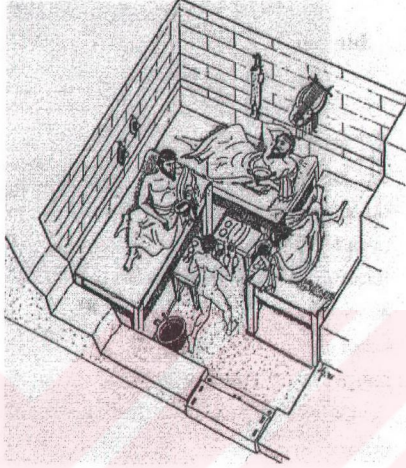

Şekil 4.13 Prostaslı ve Pastaslı ev planları (Habitat II, 1996)

Ticaretin ve zenginliğin artması ile birlikte bu evlerde, girişe yakın bir yere “ANDRON” planlanır. Bu mekanda evin erkeği diğer yurttaşlarla eğlenir ve sohbet edebilir.

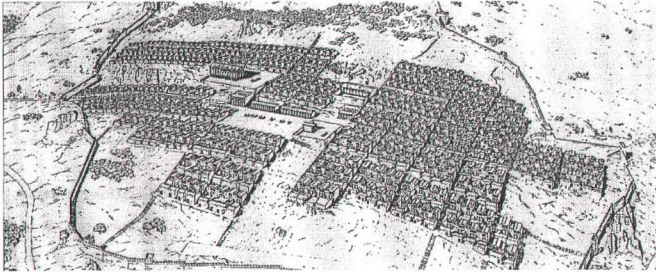
Tunç çağ ile birlikte topluluktaki statüsünü kaybetmeye başlayan kadın, antik çağda üretim biçimlerine ve ticarete yeteri kadar bulaşmamıştır. Sonucunda kadın prostaslı ve pastas’lı ev içerisinde “ANDRON” olarak adlandırılan erkeğin eğlence mekanından uzaklaştırılmış ve kadın için evin ikinci katına “GYNAİKONİTİS” denen bir ufak oda planlanmıştır. Kadın

daha çok “OİKOS” ve özellikler “GYNAİKONİTİS” adlı mekanlarda günlük işlerini yapar hale gelmiştir. Erkek bundan sonra evin halkından (kadın ve çocuklardan) bağımsız olarak kendi selamlığında diğer erkek arkadaşları ile eğlenebilecektir.

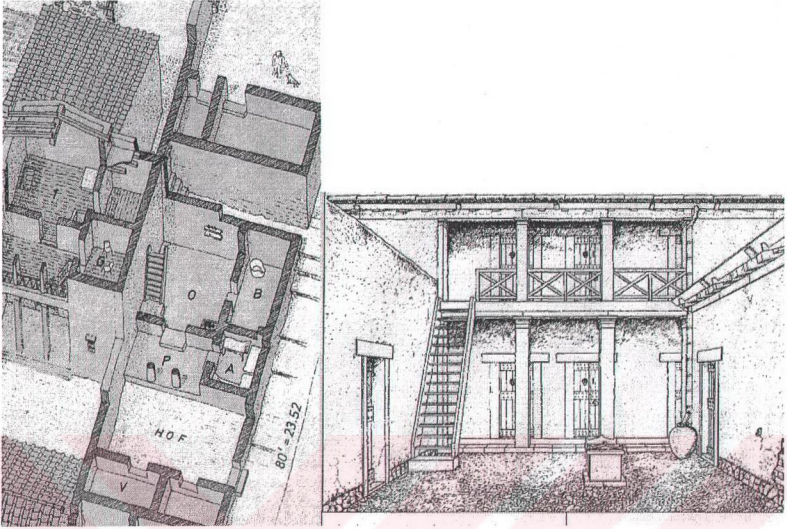

Şekil 4.14 Andron mekanı perspektifi. (Soysal M., “Konut ve yerleşmenin öyküsü”, s.17)

Andron mekanı, Yunan kentlerinde kamusal alanın, barınağın diğer özel ve yarı özel alanlarına yaklaştığının bir göstergesidir. Andron mekanı aslında, evin bir parçası değildir. Andron’da yabancı erkekler ve evin sahibi olan erkek eğlenirken, ev halkının bu mekana girmesi kesinlikle düşünülemez. Bu toplumsal gerçek, ekonomik ve politik açıdan güçlenen erkeğin, kendi istekleri doğrultusunda hareket edebildiğinin bir göstergesidir.

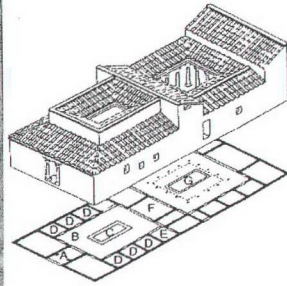
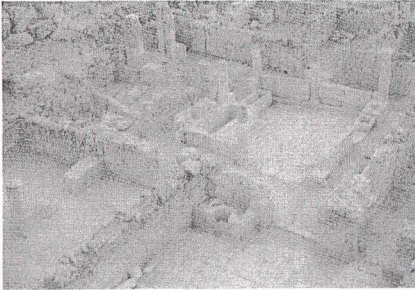
Şekil 4.15 Antik yunan kenti perspektifi (Habitat II, 1996)

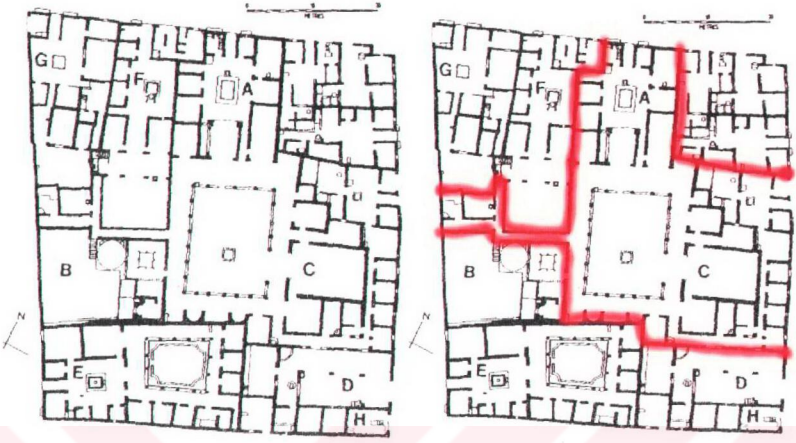
Şekil 4.16 Prostas ve Pastas perspektif (Habitat II, 1996, s.395,396,398)

4.4.5 Yunan Peristyl ve Roma Domus

Klasik Yunan demokrasisinin eşitliğe dayalı şehir yaşantısı çözülmeye başlayınca, Peristyl'li evler planlanmaya başlar. Bu durumda bazı prostaslı ve pastas'lı evler büyüyerek Peristyl'li evlere dönüşür. Bu evler sahiplerinin ticari ve politik güçleri ile kendi yapı adasındaki diğer evleri bile zamanla kendi planına katarak birer lüks ve gösteriş saraylarına dönüşecektir.

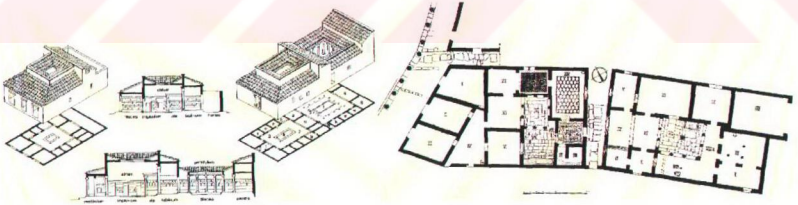

Şekil 4.17 Efes antik kentinde bir ev (Soldaki: Habitat II, 1996), (Sağdaki: Thorpe, M., 1995, "Roma Mimarlığı")

Şekil 4.18 Pompei Menander Evi (Thorpe, M., 1995, "Roma Mimarlığı", s.80)

Şekilde görüldüğü ilk kurgulanmasında bir yapı adası olarak planlanan kentin bir parçası daha sonra politik ve ekonomik güçlerin etkisiyle, tek bir ailenin kontrolüne girebilmiştir. Pompei'deki Menander Evi ile ilgili gelişmeler nadir rastlanan ve toplumun üst seviyesindeki bir kişi ile ilgili bir örnektir ancak Peristyl tipi evler, Yunan kentlerinin ekonomik açıdan güçlü olduğu dönemlerde orta sınıfa kadar yayılmayı başarmıştır.

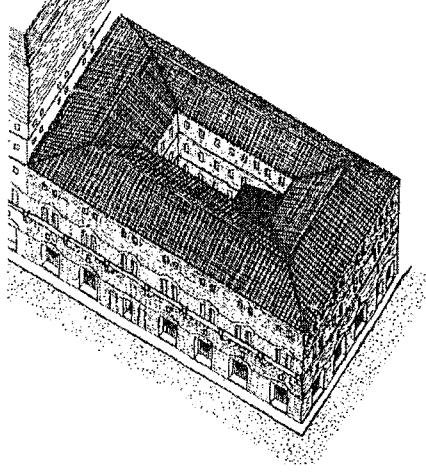

Şekil 4.19 Peristyl perspektif ve planlar. (Habitat II, 1996, s. 402)

Peristyl tipi evler içerisinde barındırdıkları farklı işlevlerdeki mekansal bölümleri ile dönemin ekonomik gerçeklerini yansıtır. Bu açıdan araştırmada daha önce bahsedildiği gibi üretim biçimlerinin önemli olduğu ama üretim düzeyinin en az onun kadar vurgulanması gerektiği yönündeki fikirler dikkate değerdir.

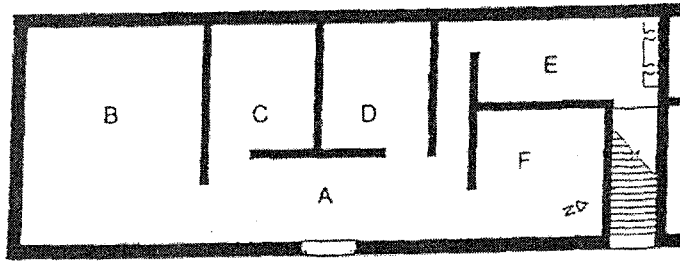
4.4.6 İnsula

M.S. 2. yüzyıl'da Ostia, Roma, Efes gibi kentlerde görülen “İnsula”, artan deniz ticaretinin ve gelişen üretim biçimlerinin barınma mekanına nasıl etkilediğinin bir örneğidir. Bu şehirler antik çağların en büyük liman ve ticaret kentleri olmuş ve artan şehir nüfusunu dar alanda barındırmak için bu tarihin ilk apartmanları yapılmıştır.

Şekil 4.20 İnsula perspektifi (Thorpe, M., 1995, “Roma Mimarlığı”, s.85)

M.S. 2. yüzyıl'da yapım teknikler, tarihin ilk apartmanlarını inşa edecek yeterlilikte olmamasına rağmen, dönemin ekonomik gerçekleri İnsula tipi yapıların inşa edilmesini zorunlu kılmıştır. Dönemin şair ve bazı yazarlarından kalan eselerden bildiğimiz kadarıyla, İnsula yapıları sağlık şartlarının yeterli olmadığı, gövdelerindeki çatlakların halk tarafından kanıksandığı hatta bu yapıların, yapılmasında itibaren belirli bir sene geçtikten sonra çökme tehlikesiyle karşı karşıya kaldığı söylenmektedir.

Şekil 4.21 İnsula planı (Thorpe, M., 1995, “Roma Mimarlığı”, s.86)

Bütün bu olumsuz koşullara rağmen, insula'ların inşa edilmesinin altındaki etkenler bu olumsuz koşullardan baskın çıkarak, İnsula'ları ticaret açısından yoğun roma kentlerinde uygulanmasını sağlamıştır.

5. SANAYİ TOPLUMU VE SANAYİ DEVRİMİ SÜRECİNDE KONUT

Araştırmanın bu bölümünde sanayi toplumunun ekonomik dinamiklerinden kısaca bahsedilecektir. Bu bölümdeki amaç, tarım toplumunun sanayi toplumuna geçişi döneminde yaşanan toplumsal yapıdaki değişikliklerin saptanması ve bu değişikliklerin konut mekanına etkilerinin ortaya konulmasıdır.

5.1 Sanayi Toplumu

Temel olarak makine gücünden faydalanılan bir üretim biçimidir. Mekanikleşme sürecinde verimlilik en önemli husustur. Endüstri üretim biçimi dünyadaki insan nüfusunu inanılmaz bir hızla çoğaltmıştır. İnsanoğlunun en hızlı geliştiği ve değiştiği dönemdir. Çağlar boyunca geliştirilen tekniklerin ve bilimsel gelişmelerin çok daha fazlası, inanılmaz kısa sürelerde geliştirilebilmiştir. Toplumdaki artı enerji fazlası diğer ekonomik üretim biçimleri ile kıyaslanamayacak oranla fazladır. Dünyanın birçok bölgesinde, insanlar biraraya gelerek büyük sanayi kentleri, dev metropoller kurmuştur. Endüstrinin getirdiği artı enerji sayesinde, fen, matematik, tıp gibi temel bilimlerde ciddi gelişmeler kaydedilmiştir.

5.2 Sanayi Toplumunda Konut

Endüstri toplumu barınma mekanını bir tüketim nesnesi haline getirmiştir. Evler, içinde yaşayan kişilerin özellikleri minimum düzeyde yansıtmaktaydı. Doğan Kuban'ın dediği gibi, "Çağdaş dünyada ev bir tüketim nesnesidir, nötr bir üründür; tıpkı bir kutu, bir araba, bir televizyon gibi. İnsanın kendi evinin bireyselliği, bulunmaz Hint kumaşı gibidir artık. Aslında kimse ev sahibi değildir. Çünkü diziler halinde yapılan evler, Unite d'habitationlar, apartman blokları, kule binalar, ev ile sahibi arasında var olan şeyleri yok etti. Artık evlerimizi düşlemiyoruz, yapıldıktan sonra satın alıyoruz."

Sanayi ile gerçekleşen değişimlerin başlıcaları, kamusal yaşam/alan ve özel yaşam/alan ilişkisindeki değişimler, konut ve işyeri ayrımı ve bu ayırmadan güç bularak yükselen otomobil endüstrisi, total insandan parsiyel insana geçiş ve sonucunda mekanlarda görülen özelleşmeler. Bu değişimlerin sonuçları aşağıdaki bölümlerde incelenecektir.

5.2.1 Sanayi Kentinde Kamusal Alan - Özel Alan Etkileşimi

19. yüzyıl İngiltere'sinde sanayi evriminin barınma ve mekan kavramlarına getirdiği en büyük değişimlerden biri de, kamusal alan, yarı özel alan ve özel alan ilişkisinde yaşanan gelişmelerdir. Sanayi evriminden itibaren, yöneticilerin, özel sektörün ve değişen sosyal

ilişkilerin sonucunda, daha önceleri kentsel alana daha açık bir konumda duran konut, kendi içine kapanmış ve özel alanını daha kesin sınırlar ile belirlemiştir. Kentsel mekanın bazı durumlarda yarı özel bir mekan olarak kullanılması kavramı zayıflamış, kentsel mekan tamamıyla dışsal ve kamusal bir nitelik kazanmıştır. Bu değişimler sonucunda, kentsel mekan ile özel mekan arasındaki sınır kuvvetlenmiş, özel mekanlarında yaşamlarını sürdüren insanlar, geçmişte kamusal mekanda gerçekleştirdikleri eylemlerin bir kısmını özel mekanlarında taşımışlardır.

Kentsel mekan ve özel mekan ilişkisi konut mekanında bir çok değişikliklere yol açmıştır. Değişim, ailenin özel yaşamı ile toplumsal yaşamın ilişkisine de etki eder. Toplumun en küçük yapı taşlarından sayılabilen aile bu ilişkiler sonucunda şekillenir. Bu açıdan konut, toplum ile aile arasındaki ya da kamusal ile özel arasındaki en önemli bağı kurar ve bu etkileşimin izlenebildiği bir ortam sunar.

Değişimlerin etkilerine bakacak olursak, 19. yüzyıl'da İngiltere'de, değişen ekonomik üretim biçimleri konutu değiştirmiştir. Bunlardan en önemlilerinden biri, alt yapı ve üst yapı ile ilgili oluşan teknolojik gelişmeler olmuştur. Önceleri konutların nadiren sahip olabildiği, elektrik, gaz, su, kanalizasyon altyapılarının yerel yönetimler tarafından gerçekleştirilmesi ve toplumun geneline yayılması kamusal alan ve özel alan değişimini hızlandırmıştır. Toplu üretim ve sonucunda toplu tüketim olgusu, tüm sosyal-kültürel ve ekonomik ilişkileri etkileyerek, konutun içerisindeki donatı çeşidini ve sayısını, inanılmaz bir düzeyde arttırmıştır. Kullanılan mutfak malzemeleri teknolojiyi ve yeniliği temsil etmiş ve mutfak tasarımına büyük etkisi olmuştur. Diğer ıslak hacim donatıları, barınma mekanındaki statü donatıları konut mekanındaki tüketim eşyalarının hepsi ayrı ayrı etkilere sahiptir.

Örneğin, 1920'li yıllarda yaygınlaşmaya başlayan radyo donatısı, ilk kitlesel iletişim aracıydı ve büyük bir hızla konutun en önemli donatılarından biri haline gelmişti. İçeride dönük bir yapıya ulaşan konutu dış dünyaya tekrar açacak ve toplu iletişim ve haberleşmenin başlangıcı olacaktır.

Daha sonraları gelişen teknoloji konutlarda televizyonu da standart bir donatı haline getirmiştir. Televizyon aslında radyo ile benzer bir mantıkta tek taraflı olarak iletişimi sağlar ancak görüntü iletebilmesi açısından radyodan daha zengin bir ifade tekniğine sahiptir. Öyle ki günümüzde halen konutun en önemli donatısı televizyondur. 1980'li yıllarda geliştirilen bilgisayar günümüzde internet teknoloji sayesinde radyo ve televizyondan sonra konut mekanında çift taraflı iletişimi sağlayabilen bir donatı olma yolundadır. Yakın bir gelecekte

TV-Radyo-Bilgisayar'ın tek bir bünyede toplanarak konutun yepyeni bir donatının sunulması mümkün olabilecektir. Konuttaki donatıların etkilerine, çalışmanın ilerleyen bölümlerinde tekrar değinilecektir.

Kamusal-Özel yaşam değişimine tekrar geri dönecek olursa, bu etkileşimi bazı örneklerle açıklayabiliriz. Avrupalı birçok yazar ve edebiyatçı tasvirlerinde, sanayi öncesi bir kasabada soğuk bir kış gecesinde, karla kaplanmış, kıvrılarak köyün meydanına ulaşan, parke taşlarından oluşan, yer yer karla kaplanmış bembeyaz yolda yürürken, evlerin pencerelerinden çıkan ışık ve sıcaklığı hissedebilirsiniz diyerek bahseder. Yolun etrafındaki özel yaşam alanlarının, kamusal alana doğru aktığını, sokakta oturan ve yoldan gelip geçeni seyreden yaşlıları ya da oynayan çocukları görebiliriz. İşte bu tasvirler bize özel alandan tamamıyla soyutlanmış bir kamusal alan değil, kamusal alanın yarı özel bir alan olarak kullanılmasını anlatmaktadır. Yaşlı adam'a göre yol, kamusal bir alan değil kendi özel alanının bir uzantısıdır sadece. İşte bu etkileşim toplumun ve ailenin ilişkisindeki en önemli belirleyicilerdendir.

Bu ilişkiler önceleri sanayi kentlerinde de devam etmiştir. Ancak, bir kasaba ile karşılaştırılmayacak derecede büyük yoğunlukta ve çeşitlilikte insanların bir araya gelmesi ve değişen sosyal ve ekonomik şartlar göz önüne alındığında kamusal yaşam ile özel yaşamın iç içe geçtiği yerler istenmeyen bölgeler olarak görülmüştür. Sanayi kentlerinde kamusal alan'ın yarı özel bir alan gibi kullanılması gelir düzeyi azaldıkça daha belirginleşiyordu. İşçi konutlarının bir kısmı büyük yapı adalarında inşa ediliyor bu yapı adalarının ortalarındaki avlularda kamusal yaşam ve özel yaşam birbiriyle iç içe bir haldeydi. Her türlü ıslak hacim faaliyetleri bu avlularda yapılırdı. Bu avlulardan sokağa açılan tüneller ise birer geçiş noktalarıydı. Altyapının ve gelir düzeyi artışının toplumun geneline yayılması ile bu manzaralar sona ermiştir. Daha sonraları yaşanan gelişmeler ışığında Parker Morris Komitesi "yaşam standartlarının yükselmesi sonucunda aileleri ile birlikte yaşayan ya da kiralık odalarda oturan pek çok bekar kişinin gelecekte kendilerine ait bağımsız bir ev talep edeceğini" iddia eder.

Üretim biçimlerindeki gelişim, üretim verimliliğini ve üretim kapasitesini arttırarak kişi başına düşen gelir miktarını çoğaltmıştır. Böylelikle eskisine göre daha yüksek kazançlar elde eden insanlar hayat standartlarını geliştirebilmişlerdir. Ayrıca üretim tekniklerindeki gelişmeler, ürün bazındaki maliyeti düşürerek herkes tarafından satın alınabilir hale gelmişlerdir. Bütün bu gelişmeler sonucunda, Parker Morris Komitesi'nin de bahsettiği gibi, ailesi ile birlikte yaşayan ya da kiralık odalarda yaşayan insanlar kendilerine ait konutlara

sahip olabilmişlerdir. Evli ama henüz çocuğu olmamış çiftlerin ya da bekar erkeklerin konut sahibi olabilmeleri mümkün hale gelmiştir. Örneğin, İngiltere'nin toplam nüfusunun Türkiye'den az olmasına rağmen daha çok konut stokuna sahip olmasının bir nedeni de budur.

Bazı örnekler ise konut mekanının içerisinden verilebilir. Örneğin "Parlour" olarak adlandırılan ve sadece misafir ağırlanmak için kullanılan mekan, hane halkının kendisinin kullanımından uzaktır. Sanayi öncesi bir anlayıştan gelen bu mekan kamusal alanın konutun içerisine bile nasıl girebildiğini gösteren bir örnektir. Sanayi öncesi bir konut mekanı anlayışında kamusal alan ve özel alan bu derece birbiri ile iç içe olabilmektedir. 1900'lü yıllarda Tudor Walters Komitesi işçiler için yeni konutlar tasarlarırken, "Parlour" mekanını, işçilerin baskıları sonucu konuta yerleştirdikleri bilinmektedir. "Parlour" İngiltere'nin sanayi evrimi sonlarına doğru tamamen ortadan kalkmıştır. İşte bu yarı özel hatta kamusal mekan sayılabilecek bu mekan, 19. yüzyılda bizzat konut tasarımının içerisindedir ve 20. yüzyıl'a gelindiğinde değişen sosyal, ekonomik şartlar gereği "Parlour" mekanı kaybolmuştur.

5.2.2 Konut ve İşyeri Ayrımı

Sanayi öncesi yaşamda çoğu zaman iş, güç uğraşları ile yaşama, barınma işlevleri birlikte bulunur. Klasik Yunan kentlerinden, ortaçağ kentlerine kadar bu genel kural pek fazla değişmemiştir. Ancak sanayi gelişimine gelindiğinde, yaşam standartlarını, kentleri ve çevremizi değiştiren şartlar, barınma ve çalışma ile ilgili de köklü değişikliklere yol açmıştır.

Sanayi gelişimi sürecinde üretim yöntemleri, fabrikada toplu üretimi gerektirir. İnsanların topluca bir arada makineler ile birlikte büyük üretim kapasitelerine ulaşabilmeleri ancak bu model ile mümkün olabilmıştır. Bu durumda konut ve işyerlerinin ayrılması kaçınılmaz olmuştur. Evlerinin bodrum katlarında yapılan ufak tezgah üretimleri tamamen terkedilmiştir. Ayrıca, mesleklerde profesyonelleşme artmış, zamanın kısıtlı iletişim olanakları belirli işleri yapabilmek için belirli insanların bir araya gelmesini zorunlu kılmıştır.

Bu gelişmelere paralel olarak seyreden otomobil sektörünün gelişmesiyle birlikte ev ve işyerinin ayrımı süreci kuvvetlenmiştir. Otomobil 1900'lü yıllarda, mesafe kavramını tamamen değiştirmiştir. Kentlerin kurgulanmasında, konut ve işyerlerinin mesafeleri ile ilgili düşünceleri etkilemiştir.

5.2.3 Total - Parsiyel insan

Barbaros Sağıdıç doktora tezinde total ve parsiyel insan ile ilgili düşüncelerinden " Basit mekanik araçların belirlediği bir üretim kapasitesinin, makine sisteminin çerçevesinde baş

döndürücü bir hızla artması büyük çapta dünyanın görünüşünü temelinden değiştirebilecek nitelikte bir endüstri devrimini de zorunlu kılmıştır. Endüstri devrimi diye adlandırılan bu değişim çağa damgasını vurmuş ve toplumsal yapıda olduğu gibi kişilik yapısında da belirli değişikliklerin olmasına neden olmuştur. Bu değişim “Total insan”, “Parsiyel İnsan”ı oluşturmuş, total insandaki objektif varlığın bilinmesi, değerlendirilmesi, vücuda getirilmesi parçalanmış; rasyonel ile reel, pratik ile teori özdeşliği yıkılmıştır.” (Sağdıç B., 1980, Doktora Tezi) şeklinde bahseder.

Burada anlatılmak istenen, sanayi toplumundaki bir bireyin objeyi değerlendirmesindeki bütünsel yaklaşım parçalanmıştır. Objeyi, doğayı, toplumu kısacası çevresindeki objeleri bireyin ayrı ayrı, parça parça algılaması söz konusudur. Toplumsal değişimin bu gerçekleri sonucunda barınma mekanlarında, özelleşmiş mekanlar ihtiyacı doğar.

Barbaros Sağdıç doktora tezinde bu konuya işaret ederek koridor mekanını “ Koridor; Parsiyel insan yapısının getirdiği parsiyel mekan anlayışının çözümlenebilmesi için gerekli, zorunlu bir planlama unsurudur.” (Sağdıç B., 1980, Doktora Tezi) diyerek tanımlar.

Sanayi evriminin getirdiği tüm bu değişiklikler sonucu ev ve iş yaşantısının ayrılması, dış dünyadan, iş stresinden kaçabilinen, içe dönük yapısıyla sizi dış dünyadan koruyan konut kavramı ve değişimi, sanayi insanının şehir stresinden kaçış noktasını oluşturmuştur. Ancak bu değişimin getirdiği bazı avantajlar olmasıyla birlikte, sanayi öncesi konutlarda bulunan bazı avantajlarda kaybedilmiştir. Artı ve eksileri ile yaşanan bu değişimler, şimdilerde özellikle sanayi evrimini tamamlamış ve bilgi toplumu safhasına geçmiş toplumlarda bireylerin yeni ihtiyaçları doğrultusunda tekrar gözden geçirilmektedir. Bazı tasarımcılar sanayi konutunun içe dönük yapısı zayıflatarak, konuttaki özel mekan ve kamusal mekan ilişkilerini tekrar sorgulamaya başlamış, hatta özelleşen mekanların sınırlarını zorlayarak, açık, akıcı yarı özel mekanlara yönelmiştir. Tüm bu değişimler çalışmanın ilerleyen kısımlarında karşılaştırmalı bir örnek ile açıklanmaya çalışılacaktır.

5.3 Manchester Şehri Örneğinde Yaşam

Endüstri devrimi ile büyük bir hızla gelişmeye başlayan endüstri kentlerinden en önemlisi ve ilki İngiltere’deki Manchester şehridir. İngilizlerin sanayi kenti olarak adlandırdıkları bu kent, üretim biçimleri ile barınma mekanının etkileşimini en açık bir şekilde ortaya koyan kentlerden biridir. Bu açıdan sanayi devrimi ile nüfusu büyük bir hızla artmaya başlayan kentin, bu artışı karşılayabilmek için seri bir şekilde üretilen barınma mekanları incelenmeye değerdir.

Yazar Mark Girouard, *Cities and People* adlı kitabında, Manchester şehrinin ve insanların genel manzarasından şöyle bahseder, “Batan güneşin kızılığında, bulutlar ve sislerin içinde bir yer ve burada uzun uzun birçok baca ve devamında siyah büyük yığın yığın binalar. Fabrikalar gürültülü ve patırtılı. Fabrikada duran ayaklar ve çalışan eller, makinelerin hizmetinde. İşçiler mekanikleşmiş ve günlerdir aynı şeyleri yapıyorlar. Yer seviyesinde, hatta yer seviyesinin bile altında küçük zavallı işçi evleri. Caddeler kasvetli ve hüzünlü, sokaklarda domuzlar, insanlar ve çocuklar yan yana. Hatta zengin mahallelerinde bile durum aynı. Tabii zenginler güçlü ve bu dünyadan çok uzaktalar. Onların yaşantıları krallar, prensler gibi, onlar kural koyucular, bu toplulukların generalleri. Metrelerce uzunluğunda balyalanmış kumaşlar, fabrikalar, binlerce milden, çarktan oluşan dev makineler onların servetleri.” 1820’li yıllarda Manchester şehrini bu anlatımdan anlayabiliyoruz. Bu şehir manzarası insanları büyülüyordu. Kendi zamanında, dünyada bir örneği daha olmayan Manchester şehri adeta bir çekim merkezidir.

Şekil 5.1 Manchester kentinde suyolu kenarında fabrika ve depolar
(<http://www.antiquemapsandprints.com/>)

O zamanlarda Amsterdam, Londra gibi zengin ticaret şehirlerinde bile güneş, kiliselerin ve kamu binalarının üzerinde batarken, Manchester güneşi fabrika bacalarının üzerinden batıyordu. Girouard’ın anlatımıyla “1830’lu yıllarda Manchester ve Liverpool şehirleri tren

hattı ile bağlandığında, tren rayları şehirdeki konutların üzerinden, onları bir böcek gibi ezerek geçiyordu.” (Girouard, M. 1985) Böyle bir manzara o güne değin görülmemiştir. Bu manzaradan etkilenenler kadar, ürkütücü bulanlar da vardı. Pamuk ambarları, depoları birer İtalyan sarayı edasında cephelere sahipti ama tüm bu gösterişe rağmen işçilerin ayaklandığı ve olaylar sonucu öldükleri bile oluyordu. Yazar Girouard’ın, kitabında bahsettiği gibi, bazı şehir beyefendileri “Evet çok kötü bir durum ama burada üretim ve hayat var” (Girouard, M. 1985) diyerek, sanayi kentinin olası ikili karakterini vurguluyorlardı.

Manchester şehri pamuk işleyiciliğinin ağır bastığı bir sanayi kentidir. Pamuk dünyanın birçok şehrinden Liverpool limanına, oradan da su kanalları ve tren hattı ile Manchester’a gelip burada işleniyordu. Manchester şehri, kömür yataklarına yakın olması, sularının temiz olması ve su kanalları sayesinde pamuk işleyiciliği açısından çok uygun bir kentti. Amerikan pamuğu, hatta bazı Türk pamuk satıcılarının pamuğu bile bu kente işleniyordu. İnsanlar, kendi evlerinin alt katlarında yaptıkları tezgah üretiminden, büyük makinelerle dolu fabrikalarda çok büyük üretim kapasitelerine ulaştılar.

Şekil 5.2 Manchester kentinden manzara (<http://www.conservationtech.com/>)

Zamanında Floransa’nın bir yılda ürettiğini, Manchester şehri bir haftada üretebiliyordu. Teknik geliştikçe maliyet düşüyor, işlenmiş ürünü alabilecek insanların sayısı çoğalıyordu. Bu

durumda üretim, sürekli gelişen arz-talep dengesi on yılda bir inişler yaşasa da, sürekli büyüdü. Bu gelişmeler sırasında Manchester ve Liverpool arasındaki raylı sistem o kadar gelişti ki, Londra'nın bile sahip olamadığı kadar büyük peronlar, istasyonlar Manchester şehrinde mevcuttu.

Büyük bir hızla inşa edilen barınma mekanları, günümüzün yaşam konforundan uzak son derece sağlıksız tasarımlardan oluşuyordu. Büyük kent adalarını tek bir blok olarak kaplayan binalarda yaşam, ıslak hacimleri ortak, tek veya iki ayrı odadan oluşan ve yetersiz büyüklükteki çok sayıda birimlerden oluşuyordu. Bu mekanlar adeta yaşama için değil sadece barınma amaçlıydı. Ekonomik şartlar gereği uzun saatler boyunca çalışan insanlar zamanın çoğunu buharlı bir makine ya da uzun tezgahlar önünde geçirmekteydi. Uzun çalışma saatleri İngiltere'de sanayi toplumu değişiminde birçok insanın fiziksel dayanımının üzerindeydi. Sonuç olarak zamanının çoğunu kendi evinin dışında geçiren insan kendi yaşam merkezini, evini pek az görebilmekteydi.

Şekil 5.3 Manchester kentinde işçi evleri (<http://www.conservationtech.com/>)

Manchester kentindeki işçilerin genel sağlık durumlarının iyi olmamasına rağmen, kendi dönemindeki bir tarım işçisinden üç kat daha iyi maaş alabiliyorlardı. Bazı durgunluk dönemlerinde maaşlarını alamazlar da, genelde düzenli maaş alıyorlardı. Bu işçilerin barınakları sağlık açısından iyi durumda değildi. Bodrum katlarda, ışıksız, altyapısız bir yaşam sürüyorlardı. Manchester'ın bu sağlıksız gelişimi parlamentonun bazı yasaları

çıkarması ile bir nebze durdurulabilmiştir. Şehir büyüdükçe ve zenginleştikçe, şehir merkezi hizmet sektörünün ve kültür yapılarının yoğun olarak bulunduğu bir hal almıştır. Bu dönemlerde, çamaşırhaneler, müzeler, bankalar, kütüphaneler ve benzeri yapıların sayısı artmıştır.

İngiltere'nin ve özellikle Manchester kentinin kömür ve buhar bacalarından çıkan sisli, karanlık atmosferi ve kentin dar sokakları ile bütünleşen, çirkin manzaralar ve bir blok boyunca uzanan tuğladan yığma işçi konutları, sanayinin yol açtığı inanılmaz hızlı ve büyük değişimin etkisi sonucudur.

Şekil 5.4 YorkShire Fabrika Bacaları (<http://www.rut.com/misc/2000/SuburbanNation.html>)

Bu tasvir sanayileşme ile bütünleşmiş ve alıştığımız bir biçimde gelişmiştir. Hayatın ve çevrenin tüm kötü şartlarına, zorluğuna ve sağlıksızlığına rağmen; doğumların, üretimin, zenginliğin ve gelişmenin büyüleyiciliği, ikili bir denge içerisinde bir arada bulunmaktadır.

Son olarak “Bahçeşehir” yerleşmelerinden de bahsetmek gerekirse, Manchester kentinde sanayinin oluşturduğu son derece sağlıksız yapılaşmanın dışında, araştırma açısından ilgi çekici bir gelişme daha yaşanmıştır. Manchester kentinin, ticari faaliyet açısından en yoğun

caddelerinden biri olan Mossley Caddesi'nde ilk başlarda konut ağırlıklı bir yapılaşma olmasına rağmen, sanayinin etkisiyle depo ve büyük şirketlerin yönetim ofisleri çoğalmıştır. Sonuçta bu caddedeki yoğunluk o kadar artmıştır ki burada barınan üst gelir düzeyindeki sakinler, Manchester'da ilk "Bahçeşehir" tipi yerleşmeyi başlatmıştır.

Şekil 5.5 Manchester'da depolar (<http://www.conservationtech.com/>)

Bu üst gelir düzeyindeki insanlar, şehir merkezinin yoğunluğundan uzakta, ama şehre çok uzak olmayan 'urban life' dedikleri, iki veya tek katlı villalardan oluşan mahalleri oluşturdular. 1930'lu yıllarda villa yaşantısının önemi iyice artmıştır. Şehirden çok uzak olmayan bir villa sahibi olmak bir statü getirmekteydi. Mossley Caddesi'nde yaşanan bu değişim daha sonra bir yüzyıl boyunca bir çok şehirde tekrarlanmıştır. İstanbul ve Ankara'da da örneklerinin görülebildiği Bahçeşehir kavramının temeli ve dinamikleri sanayinin getirdiği değişikliklere bağlanabildiği gibi sosyal bir prestij yarışı ile de özdeşleştirilebilir.

Manchester kentinde yaşanan bu değişimlerin benzerleri daha sonraları bir çok Avrupa kentinde görülmektedir. Yapılaşma birebir aynı olmamasına rağmen, sanayileşmenin getirdiği değişiklikler benzerlik taşımaktadır.

6. BİLGİ TOPLUMU VE BİLGİ TOPLUMU SÜRECİNDE KONUT

Zaman ve mekandan bağımsız olarak hayatınızı idame ettirebilirsiniz. Bilgi üretimi ve işlenmesi temel geçim kaynağı olduğundan dolayı, bilginin dolaşımı zaman ve mekandan bağımsızdır. Dolayısıyla, insan yaşantısını da zaman ve mekandan bağımsız olarak sürdürebilir. İşte bu durumda yaşam için mimari mekan ihtiyacının yok olması gibi gerçekleşmesi mümkün gözükmeyen, ama teorisi mantıklı olabilecek bazı fikirler ortaya atılmıştır.

6.1 Bilgi Toplumu

Batı uygarlığında 1950'li yıllardan itibaren, sanayi sonrası toplum ile ilgili değişimler başlamıştır. Birçok araştırmacı ve bilim adamı bu yeni gelişmeye “sanayi sonrası toplum” ya da “bilgi toplumu” adını vermiştir. Son yıllarda, araştırmacılar bu yeni topluluğun sanayi toplumundan farklarını incelemişler ve bir takım sonuçlara varmışlardır. Bu bölümde bilgi toplumu ile ilgili, çalışma açısından önemli veri kaynağı olabilecek bazı bilgiler göz önüne serilecektir.

Araştırmacıların sanayi toplumu ile bilgi toplumunun arasındaki farkları incelerken, ilk saptadıkları gerçek şuydu; Sanayi toplumundaki hammaddenin yerini bilgi toplumunda bilgi almıştı ve mal üretiminin yerini hizmet ve bilgi üretimi almıştır. Bu büyük değişim sonucu toplumda yeni bir sınıf oluşmuş, bu yeni sınıf her türlü bilginin işlenmesi ve toplanması ile ilgili işlerde çalışabilecek bir donanıma ulaşmıştır. (Dura C., 2002)

Cihan Dura'nın Bilgi Toplumu adlı kitabında bahsettiği gibi, A.Gouldner bilgi toplumu ile ilgili araştırmalar yapan ilk yazar olarak şöyle der, “ Teorik bilgi sahibi olan sınıf, gelişmiş toplumlarda yeni bir siyasal güç merkezi oluşturacak.” Yazar, oluşan yeni sınıfın içinde iki seçkin tabaka olacağını savunur. Bu tabakalardan biri, “Teknik aydınlar” (Intelligentsia), diğeri ise politik alanda bilgi sahibi olan aydınlardır (Intellectuals) . Gouldner'a göre bugünkü batı toplumlarında “kültür burjuvazisi” geleneksel sermaye sahibi burjuvaziye karşı mücadele vermektedir. Özetle Gouldner, oluşan yeni sınıfın zihinsel aktivite ile gelirlerini sağlama özelliğinden ve sermayedeki değişimden bahsetmektedir.

Bir başka araştırmacı Tom Stonier'e göre bilgi, günümüzde modern üretim sistemlerinin en önemli girdisi haline gelmiştir. Dolayısıyla, üretimde emek, sermaye ve toprak faktörlerine yönelik talep, bilgi talebiyle karşılaştırıldığında görece azalmıştır. Araştırmacı bilgiye dayalı sanayi sonrası ekonominin özelliklerini şöyle açıklar. (Dura C., 2002)

Hizmet Ekonomisi

Sanayi sonrası toplumda istihdam ve toplumun yapısı hizmet sektörünün büyümesi ve güçlenmesi üzerine temellenmiştir. Bu konuda yapılan çalışmalardan bazı sonuçlar aşağıdaki gibidir.

Ülkeler ve sektörler	1960	1965	1970	1975	1980	1985	1990	1993
H Grubu Üyeler								
Tarım	16.6	12.7	10.0	7.8	6.4	5.6	4.5	4.0
Sanayi	42.5	43.6	43.3	39.1	36.2	32.3	30.4	28.3
Hizmetler	41.4	43.6	48.3	53.0	57.3	62.0	65.0	65.3
S Grubu Üyeler								
Tarım	44.7	37.6	31.9	28.4	23.8	21.7	17.1	14.1
Sanayi	25.7	29.4	31.7	32.9	33.8	30.4	31.0	29.9
Hizmetler	29.5	33.0	37.2	38.6	42.3	47.7	51.7	56.6
AB Ortalaması								
Tarım	26.0	21.0	17.3	14.6	12.2	11.0	8.7	7.4
Sanayi	36.9	38.8	39.4	37.1	35.4	31.7	30.6	29.0
Hizmetler	37.5	40.1	44.6	48.2	52.3	57.2	60.5	62.4
ABD								
Tarım	8.3	6.1	4.4	4.1	3.6	3.1	2.8	2.7
Sanayi	33.6	33.4	32.2	30.6	30.5	28.0	26.2	24.1
Hizmetler	58.1	60.5	61.1	65.3	65.9	68.8	70.9	73.2
Japonya								
Tarım	30.2	23.5	17.4	12.7	10.4	8.8	7.2	5.9
Sanayi	28.5	32.4	35.7	35.9	35.3	34.9	34.1	34.3
Hizmetler	41.3	44.1	46.9	51.5	54.2	56.4	58.7	59.8

Şekil 6.1 Yıllar içerisinde Sektörlerdeki İstihdam Payları (Dura C., 2002)

Yıllar	Tarım	Sanayi	Hizmetler
1960	78.3	10.2	11.5
1965	74.7	10.9	14.4
1970	71.5	11.8	16.8
1975	58.4	19.3	22.3
1980	53.2	20.4	26.4
1985	49.4	21.4	29.2
1990	47.5	20.6	31.8
1995	47.8	21.4	31.1
1996	44.9	15.9	39.2

Şekil 6.2 Ülkemizde Yıllar içerisinde Sektörlerdeki İstihdam Payları (Dura C., 2002)

Krediye Dayalı Ekonomi

Sanayi sonrası toplumlarda ekonomik işlemler krediye dayalıdır. Örneğin 1980 yılında tüm dünyadaki mal ve hizmet alımının 47,5 milyar doları kredi kartı ile gerçekleştirilmiştir.

Uluslararası Ekonomi

Sanayi sonrası toplum ekonomisi ulusal bir ekonomi olmaktan çıkıp, uluslararası bir ekonomi halini almıştır. Sanayi üretimi emeğin ucuz olduğu 3. Dünya ülkelerine kaymış, bilgi toplumu ise bu üretimin organize edilmesi ile ilgili uğraşları ya da yüksek teknoloji gerektiren bazı üretim işlerini üstlenmiştir. Üretimin uluslararası bir nitelik kazanmasındaki en büyük etkenlerin başında ise iletişim ve ulaşım maliyetlerinin çok düşmesi gelmektedir.

Kurumsal Ekonomi

Sanayi toplumundaki serbest piyasa ekonomisinin yerini, kurumsal bir ekonomi almıştır. Devlet, büyük firmalar ve ticaret birlikleri, üç temel kurum olarak piyasayı belirlemektedir. Büyük firmalar, piyasaya hakimdir ve her türlü politik kararda hükümete baskı yapabilirler. Ayrıca tüketici de organize olmuştur ve haklarını savunma konusunda çok yol almışlardır.

Bazı araştırmacılar ise Gouldner'ın kültür sermayesi kavramını benimsemekle beraber kültür burjuvazisinin kültürel egemenliğini kabul etmemektedirler. Bu konularda değişik fikirler bulunmakla beraber, araştırmacıların çoğunun uzlaştığı, bilginin yeni hammadde oluşu kavramıdır. Bilginin yayılması, dağıtılması, çoğaltılması için gerekli enformasyon ve iletişim teknikleri ise son 15 yılda hızla gelişmiştir.

Marc Uri Porat, ABD Ticaret Bakanlığı'nın desteklediği "enformasyon ekonomisi" konulu büyük bir araştırma projesi gerçekleştirmiştir. Porat'a göre eğer sanayi sonrası bir toplumdan söz ediliyorsa bunun rakamlar ve istatistiklerle ifade edilmesi gerekmektedir. Bu amaçla yaptığı araştırmanın sonuçları şaşırtıcıydı. İki sektörlü yaptığı ekonomi modelinde, sektörlerden biri madde ve enerjiyi, diğeri ise enformasyonu bir şekilde diğeriye dönüştürüyordu. Bu iki sektörün ABD'de toplam hasılaya oranlarına baktığında, 1970'li yıllarda ABD ekonomisinin %46'sını enformasyon faaliyetleri oluşturuyordu ve bu oran her geçen süre büyümeye devam ediyordu. 1980 yılına gelindiğine, ABD'deki hizmet sektörü nüfusun % 68.2 'sini oluşturuyordu.

Daneil Bell, ekonomik üretim biçimlerini şöyle tanımlamaktadır. " Sanayi öncesi toplumun gayesi, tabiata karşı bir oyun, tabiata karşı mücadeledir. Kaynaklarını toprağa dayalı sektörlerden sağlarlar, azalan verimler kanununa, düşük prodüktiviteye tabidir. Sanayi toplumunun mücadelesi tabiata karşı cereyan eder. Bu mücadele, insan ve makine ilişkileri üzerinde yoğunlaşmıştır. Doğal çevreyi enerji sayesinde teknik çevreye dönüştürmüştür. Sanayi sonrası toplumlarda ise, hedef kişiler arası mücadeledir.

Çizelge 6.1 Daniel Bell'in araştırmacının hazırladığı sosyal değişme şeması (Dura,C., Bilgi Toplumu, 1990, Kùltür Bakanlığı Yayını, ,s.50)

	Sanayi Öncesi	Sanayi	Sanayi Sonrası
Bölgeler	Asya, Afrika, Latin Amerika	Batı Avrupa, Sovyetler Birliği, Japonya	ABD
Ekonomik Sektörler	İlk sektör (istihraç) Tarım Madencilik Balıkçılık Ormancılık	Orta Sektör (mal üretimi) İmalat	Üçüncü Sektör Ulaştırma Enerji Dördüncü Sektör Ticaret Maliye Sigorta Gayrimenkul Beşinci Sektör Sağlık Eğitim Araştırma Hükümet Turizm, Eğlence
Meslek eğitimi	Çiftçi, madenci, balıkçı, vasıfsız işçi	Yarı vasıflı işçi, mühendis	Mesleki ve teknik bilim adamları
Teknoloji	Hammaddeler	Enerji	Bilgi
Hedef	Doğaya karşı oyun	"Mamul" doğaya karşı oyun	Kişiler arası oyun
Metodoloji	Sağduyu, tecrübeler	Amprizim, Deneyleme	Soyut teoriler, modeller, simülasyon, karar teorisi, sistem analizi
Zaman Perspektifi	Geçmişe yönelik "Ad Hoc" tepkiler	"Ad Hoc" İntibak gücü Projeksiyonlar	Geleceğe yöneliş Geleceği tahmin
Eksen Prensip	Geleneksellik: toprak/kaynak sınırlılığı	Ekonomik gelişme: yatırım kararları üzerinde devlet veya özel sektör kontrolü	Teorik bilginin merkezliği ve kodlanması

Japonya sanayi sonrası bilgi toplumuna ulaşmak için kalkınma planı hazırlayan ilk ÷lkedir. Bu planın hazırlanmasında büyük katkısı bulunan araştırmacı Yoneji Masuda konu ile ilgili görüşlerini sanayi sonrası toplum ile ilgili yazdığı kitabında toplamıştır. Masuda kitabında

bahsettiği görüşlerini üç ana grupta toplamıştır. Bunlar, yenileyici teknoloji, sosyoekonomik yapı ve değerlerdir.

Yenileyici teknoloji

Masuda'ya göre sanayi toplumunun temelindeki yenileyici teknoloji, makineydi. Makinelerin icadı mal üretimini inanılmaz bir hızla arttırarak ekonomik gelişmeyi hızlandırmıştı. Bilgi toplumunun dayandığı yenileyici teknoloji ise bilgisayar teknolojisiydi. Bilgisayarlar kuşkusuz bilgi toplumunun bilgi üretimindeki makineleriydi.

Sosyoekonomik yapı ve değerler sistemi

Masuda'ya göre bilgi toplumunun sanayi toplumuna göre farklı bir sosyoekonomik yapısı vardır. Bunlar bilgi altyapısı, bilgi sektörü ve gönüllü topluluklar başta olmak üzere, temel elemanlar ele alınarak açıklanacaktır. Bilgi altyapısı sanayideki fabrikanın yerini alarak, tüm bilgisayar sistemlerini birleştiren ve bilgi işleme olanaklarını arttıran bir sistemdir. Herhangi bir kişi bu sistemi kullanarak istediği bir bilgiye kısa sürede ulaşabilmektedir. Bilgi sektörü ise, ülkedeki bilgi üretimini yapan sektörlerdir ve bunlar basın-yayın reklam şirketlerinden araştırma ve danışmanlık bürolarına, akademik ortamlara, ulaştırma, bankacılık ve sigortacılık gibi çok çeşitli alanlara kadar uzanmaktadır. Gönüllü topluluklar ise bilgi toplumunda, sanayi toplumundaki özel ve kamu sektörünün oluşturduğu sosyal faaliyetleri gerçekleştirme işlevini üzerine almıştır.

Sonuç olarak sanayi sonrası bilgi toplumundaki en önemli değişiklikler aşağıdaki gibi sıralanabilir.

- Teorik bilginin egemenliği, teorik bilgi mantıklı bir hükmü ya da bir deney sonucunu gösteren, organize olmuş fikirler ya da gerçekler bütünüdür. Modern teknoloji, teorik bilgi etrafında organize olmuştur. Sanayi toplumundaki, ampirizm ve deneyleme, yerini teorik bilgiye bırakmıştır ve sonucunda “Teorinin deneyden üstün bir konuma yükselmesi ve bilginin soyut sistemlere ve sembollere kodlanmasıdır. Kodlanmış bilgi başka insanlar tarafından buluşlar yapmak için kullanılabilir. İnsanlar yapacakları hareketlerin sonuçlarını deneyimleyerek değil de, önceden geliştirdikleri soyut modellerle tahmin etmeye çalışmıştır.
- Bilgi, sanayi sonrası toplumunun en önemli hammaddesidir. Bilginin işlenmesi ve biriktirilmesi esastır.

- Bilgi toplumunda, deney ve gözlem, yerini soyut model ve teorik bilginin hakimiyetine bırakmıştır.
- Sanayi toplumundaki temel sosyal değer, fiziksel ve psikolojik ihtiyaçların tatminiyken, bilgi toplumundaki sosyal değer, gelecek ile ilgili, hedeflenen değerlere ulaşmanın tatminidir.
- Temsili demokrasinin yerini katılımcı demokrasi almıştır. Sendikaların yerini sivil toplum örgütleri almıştır. Yöneticiler her türlü kararlarını, sivil halkın büyük çoğunluğunun katılımı ile alırlar.
- Sanayi toplumundaki bireysel özgürlük yerini toplumsal katılım ve globalizme bırakmıştır.
- Bilgi, ilerleyen teknolojiler sayesinde zaman ve mekandan bağımsız bir hale gelmiştir dolayısıyla, bilginin işlenmesi ile uğraşan insanların zaman ve mekan kavramlarında kaçınılmaz bir değişiklik yaşanacaktır. Çalışma açısından önemli unsurlardan biridir. Zaman ve mekan kavramındaki bu değişimi daha sonra tekrar ele alınacaktır.
- Güce dayalı sanayi üretiminden sonra, bilgiye dayalı ekonomi üretiminde kadınların çalışma hayatındaki istihdam oranının artması. Çalışma açısından önemli unsurlardan biridir. Barınma mekanında önemli etkileri mevcuttur.
- Maddi sermaye, beşeri sermayeye dönüşmüştür.
- Sanayi toplumundaki çekirdek ailenin yerini bilgi toplumunda bireyin merkezi konuma yerleştiği değişik aile tipleri alacaktır. Bilgi toplumunda sosyal değerler değişime uğramakta, eşitlik ve bireysellik ön plana çıkmaktadır. Aile yapısındaki bu durumun barınma mekanına etkileri kaçınılmazdır.
- Sanayi toplumunda temel bilimler fizik ve kimya iken, bilgi toplumunda, kuantum elektronığı ve moleküler biyolojidir.
- Bilgi toplumunda, nüfusun büyük bir çoğunluğu yüksek eğitim almış durumdadır.

6.2 Bilgi Toplumu Değişim Sürecinde Konut

Bilgi toplumu değişim sürecinde konutun, ekonomik üretim biçimlerinin sonucunda değişen toplumsal yapı ile etkileşimini bazı başlıklar altında incelemesi uygun görülmüştür. Bu inceleme, araştırmanın ilerleyen kısımlarında yapılacak bilgi toplumunda konut karşılaştırmalı örnek incelenmesi bölümüne ön hazırlık olarak sayılabilir. Bu bölümde incelenen alt başlıkların içeriği karşılaştırmalı örnek incelenmesindeki ortaya konulan tasarım kriterleri ile birleştirilerek araştırmanın sonuç bölümüne katkı sağlanacaktır.

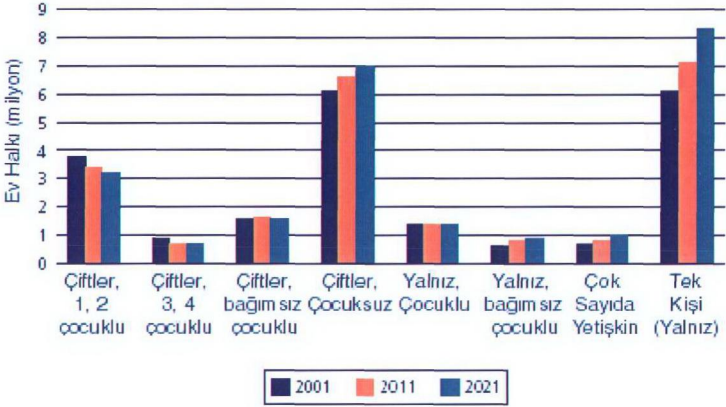
Bilgi toplumu değişim sürecinde, değişen ekonomik üretim biçimleri ve şartları toplumsal yapıyı büyük bir hızla etkilemiştir. Sanayi toplumunun kısa sürede daha ileri bir seviyede bir topluma geçeceğini savunan araştırmacılar, tezlerinde yanılmamışlar ve toplumun sanayiden aldığı üretim dinamikleri ile birlikte geçeceğini görmüşlerdir.

Alt başlıklarda sanayi sonrası bir toplumda toplumun yapısında meydana gelen değişiklikler ve bu değişikliklerin konut tasarımındaki meydana getirdikleri yeni kriterler incelenecektir.

6.2.1 Nüfus - Demografik etkenler: Hanehalkı - Aile Yapısında Meydana Gelen Değişiklikler ve Konut

Sanayi sonrası toplumlarda, çekirdek ailenin diğer bazı toplumlara göre daha büyük bir hızla dağıldığı ve zayıfladığı görülmüştür. Ailenin ufak bireylerinin yaşamları boyunca anne ve babaları ile birlikte geçirdiği ilk gençlik yıllarının süresi giderek azalmaktadır ve bireysellik gitgide güçlenmektedir. Yapılan araştırmalar, bilgi toplumunun getirdiği bazı değişimler sonucunda, yalnız yaşayan bireylerin ve çocuksuz ailelerinin sayısının giderek arttığını göstermiştir. Bunun karşılığında, uzun yıllar çocukları ile birlikte yaşayan çiftler gitgide azalmaktadır.

İngiltere’de Housing Corporation tarafından yapılan “Future Housing Demand to 2021” adlı çalışmada, İngiliz evhalkının 2001 – 2021 yılları arasında nasıl bir değişim geçireceği araştırılmıştır. Bu çalışmada makro ve mikro ekonomik değişimlerden, sosyal değişimlere kadar geniş bir yelpazede araştırma yapılmıştır. Ayrıca araştırma “1996-Based DETR Household Projection” adlı çalışma üzerine temellenmiştir ve sonuçları grafikler yardımıyla ortaya konulmuştur.(<http://www.trans4mgt.com/>)

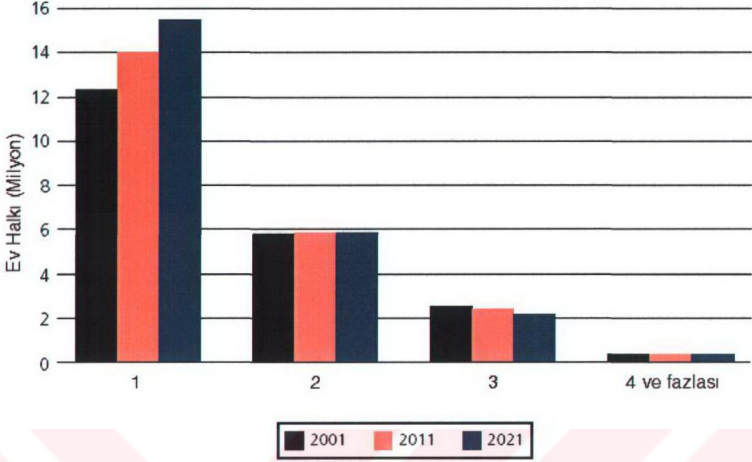

Şekil 6.3 Ev halkı Tipleri (<http://www.trans4mgt.com/>)

Çizelgede görüldüğü gibi, İngiltere’de ailesine bağımlı bir veya iki çocuğu olan çiftlerin sayısı 2001’de 3,8 milyon hane halkı iken, 2021’de 3,1 milyon olması beklenmektedir. Ailesinden bağımsız çocukları olan çiftler ise bu zaman dilimi esnasında büyük bir değişim geçirmemektedir. Ayrıca yalnız ebeveynlerin, bağımsız çocuklu olanların sayısı artış gösterirken, bağımlı çocuğu olan yalnız ebeveynlerin sayısında artış beklenmemektedir.

2001 yılında İngiltere’de 21 milyon hanehalkı yaşamaktadır ve bu sayının 2021 yılında 24 milyon hane halkına çıkacağı tahmin edilmektedir. 2001–2021 yılları arasında en büyük değişim yalnız yaşayan insanlar ve çocuksuz çiftlerde görülmektedir. 2000’li yıllarda, İngiltere’de 6 milyon hanehalkı çocuksuz çift yaşarken bu sayı 2021 yılında 7 milyon çifte çıkmaktadır. Yalnız yaşayan insanların sayısı ise 6 milyondan 8,3 milyona çıkarak en büyük değişimi göstermektedir. Sonuç olarak 2021 yılında İngiltere’de yaşayan ev halkının üçte birinden fazlası 8,3 milyon kişi yalnız yaşayan bireylerden, %29 çocuksuz hanehalkı çiftlerden ve kalan kısımda diğerlerinden oluşacağı tahmin edilmektedir.

Bu değişimlerin, barınma mekanına olası etkilerine bakacak olursak, genel olarak ev halkının birey sayısının azaldığını görebiliriz. Evlenen çiftlerin büyük bir çoğunluğu, kendilerinden önceki nesillere göre, daha uzun zaman çocuksuz yaşıyorlar ya da çocuk yapmıyorlar. Hizmet sektöründeki gelişmeler, kadının ekonomik bağımsızlığını kazanması, yalnız yaşayan insanların sayısındaki artış sonucunda barınma mekanı kurgusunda bazı değişikliklere neden olmaktadır.

Şekil 6.4 Konutta Yatak Odası İhtiyacı (<http://www.trans4mgt.com/>)

Çizelgede görüldüğü gibi 2001 yılında sadece bir yatak odasına ihtiyacı olan ev halkının sayısı 12,1 milyon iken, 2021 yılında bu sayı 14,8 milyona çıkmıştır. İki yatak odası talebi hemen hemen aynı kalırken, 3 yatak odası talebi azalmış ve 4 yatak odası talep eden ev halkı sayısı ise değişmemiştir. 2021 yılında tek yatak odası talebi 14,8 milyon iken 2 yada 3 yatak odası bu talebin yarısından azdır. Yalnız yaşayan insanlar ve çocuksuz çiftler sonucunda değişen ihtiyaçlar bu grafikte görülmektedir.

Ülkemizdeki duruma bakacak olursak, Devlet İstatistik Enstitüsü'nün 1990 yılı kesinleşmiş verilerinden yararlanabiliriz. Bu verilere göre; toplam hanehalkı sayısı 11.188.636'dır. Bunların %10,9 çocuksuz çiftler, %57,7 çocuklu çiftler, %3,6 tek ebeveyn ve çocuk yada çocukları, %11,6'sı basit hane halkı ve birlikte yaşayan diğer fertler, % 9,2 iki ya da daha fazla birlikte yaşayan basit hane halkı ve %6,7 yalnız yaşayan fertler oluşturur.

Türkiye genelinde yalnız yaşayan insanların toplam ev halkı sayısına oranı %5,6'dır. Ankara'da yalnız yaşayan insanların toplam hane halkına oranı %5, İstanbul'da %6, İzmir'de %7, Kars'da %2, Şırnak'ta %1'dir. Görüldüğü gibi G.S.M.H.'da ki büyük paydayı oluşturan kentlerde oran artarken, diğer kentlerin genelinde düşüktür. Türkiye genelinde çocuksuz çiftlerin toplam hane halkına sayısına oranı %10,9'dur. Bu oran İzmir için %16 iken, İstanbul'da % 14'dür.

Hanehalkı türü	Hanehalkı oranı(%) Percentage of household			Kadın hanehalkı reisi oranı(%) Female headed household(%)	Ortalama hanehalkı büyüklüğü Average household size	Household type
	Hanehalkı reisi Head of household			Female headed household(%)	Average household size	
	Toplam	Erkek	Kadın			
	Total	Male	Female			
Toplam	100,0	100,0	100,0	7,6	4,8	Total
Basit hanehalkı yapısı	72,2	75,2	35,7	3,7	4,5	Simple household
Çocuksuz çiftler	10,9	11,8	0,5	0,4	2,3	Couple
Çocuklu çiftler	57,7	82,9	1,1	0,1	5,0	Couple with child/ren
Tek ebeveyn(baba+çocuk/lar)	1,0	1,1	-	-	5,0	Lone parent with child/ren(father)
Tek ebeveyn(anne+çocuk/lar)	2,6	-	34,1	100,0	2,7	Lone parent with child/ren(mother)
Karmaşık hanehalkı yapısı	21,1	21,3	18,5	7,0	6,9	Complex household
Basit HH+diğer fertler	11,9	11,7	14,0	6,9	6,1	Simple household+others
Basit HH+Basit HH	9,2	9,5	5,4	4,5	6,0	Two or more simple households
Alle oluşturmamayan	6,7	3,6	44,8	50,8	1,6	No-family household
Yalnız yaşayanlar	5,6	2,6	39,7	53,4	1,3	Solitaires
Çift oluşturmamayan gruplar	1,0	0,7	5,1	36,9	3,2	No-couple groups

Şekil 6.5 Ülkemizde Hane Halkı Oranları. (D.İ.T., 1993, "1990 Yılı Seçimleri Sonuçları", Ankara, 1993)

Genel olarak İngiltere ve Türkiye'deki hane halkı tipleri ve oranları karşılaştırılırsa büyük farklar olduğu görülebilir. Bu farkların temel nedenleri şunlardır.

- Toplumlar arası gelişim düzeyi farklılıkları nedeniyle oluşabilecek bilgi toplumu seviyesinin en ileri düzeylerinden biri olan İngiltere ile sanayi ve sanayi sonrası gelişimini bir arada yaşayan Türkiye arasındaki toplumsal yapı farkı.

il - Province	Toplam hanehalkı sayısı Total number of household	Hanehalkı büyüklüğü-Size of household									
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10+
Toplam- Total	11.188.688	503.890	1.259.259	1.582.701	2.297.500	1.809.112	1.263.910	936.375	502.791	334.263	687.755
Amasya.....	69.203	2.680	7.101	7.742	12.769	12.368	9.462	6.894	3.827	2.113	4.807
Ankara.....	724.778	33.978	92.373	132.600	160.238	120.960	71.811	36.465	10.616	8.360	12.349
Antalya.....	226.016	10.795	27.943	38.825	68.218	37.829	22.249	14.478	6.940	3.854	6.686
Artvin.....	44.181	1.283	4.630	4.631	9.850	7.691	6.482	4.707	2.883	1.811	3.183
Aydin.....	191.269	13.885	30.449	35.384	49.948	30.169	16.477	8.019	3.245	1.862	2.741
Burdur.....	61.688	4.087	9.822	8.872	16.104	10.241	6.716	3.148	1.263	725	809
Bursa.....	362.760	18.112	47.028	61.659	91.935	63.508	37.467	20.803	9.371	6.188	7.891
İzmit.....	249.800	9.021	24.729	35.887	62.808	44.273	31.034	22.856	10.305	6.188	9.579
İzmir.....	1.894.821	85.010	226.639	318.230	424.670	283.384	165.823	80.817	36.760	19.663	26.705
Kars.....	660.391	44.608	102.721	133.910	177.972	89.048	49.886	22.869	10.087	6.264	7.382
Kocaeli.....	104.913	1.884	5.170	7.899	11.708	13.691	13.831	14.010	10.626	6.056	16.134
Rize.....	84.327	1.720	4.885	5.296	8.780	10.013	6.649	7.800	5.184	3.603	7.392
Sakarya.....	134.806	4.761	13.273	16.736	29.881	24.880	16.673	12.610	6.469	3.916	6.601
Samsun.....	217.962	8.405	18.114	23.333	38.185	37.823	29.784	22.384	13.819	9.087	10.048
Silivri.....	31.940	846	1.489	1.882	2.606	2.956	3.337	4.178	3.137	2.728	6.625
Sinop.....	62.855	2.168	6.791	6.065	7.897	7.265	6.313	5.480	3.771	2.631	4.749
Tunceli.....	23.003	760	1.788	1.635	2.860	2.727	2.683	2.817	2.079	1.785	3.791
Şanlıurfa.....	148.621	3.281	7.897	11.894	16.382	17.260	18.242	24.600	12.781	11.171	28.973
Uşak.....	68.376	3.389	8.734	10.116	16.491	11.678	7.289	4.279	2.128	1.269	2.128
Van.....	60.216	1.677	2.782	4.609	6.828	7.719	8.420	9.068	7.822	6.660	23.647
Yozgat.....	89.972	2.908	7.891	7.894	12.908	16.121	14.003	14.031	7.411	4.863	11.922
Zonguldak.....	211.401	6.613	18.624	23.888	40.036	36.860	29.101	20.708	12.087	7.862	16.314
Aksaray.....	68.346	1.677	3.890	4.895	9.465	9.744	8.764	6.094	4.269	2.837	6.740
Batman.....	44.808	688	2.034	2.740	3.661	4.359	4.896	5.928	4.489	4.079	11.864
Şırnak.....	31.493	338	1.236	1.788	2.480	2.784	3.381	4.697	3.043	2.749	9.128

Şekil 6.6 Ülkemizde Hane Halkı Sayıları.(D.İ.T., 2001, "2000 yılı bina sayımı sonuçları" Haber bülteni Sayı/Tarih: 16/03/2001)

Devlet İstatistik'in bilgi bankasından yapılan araştırmada 1990 yılında 12.348.000 hanehalkı reisi olduğu görülmektedir, 2003 yılı için bu rakam 17.706.000. Tahmini olarak 2001 yılında ülkemizde 16 milyon hane halkı bulunmaktadır ve nüfusumuz 67.803.927'dir. Ayrıca "200 yılı bina sayımı sonuçlarına göre ülkemizde 16.235.830 adet konut yapısı mevcuttur. 1966 yılındaki konut özel ihtisas komisyon raporu 1990 yılındaki aile sayısını 11 milyon olarak tahmin etmiştir ve bu tahmini gerçeğe yakındır, yine aynı rapor 2000 yılı aile sayısını 14,3 milyon, 2015 yılı aile sayısını ise 21,2 milyon olarak tahmin etmiştir. Hane halkı sayısı İngiltere'de ise 2000 yılında 21 milyondur ve nüfus 49.3 milyondur. (www.die.gov.tr)

1. Belediye Sınırları İçinde Bina Sayısı, Konut Sayısı ve Belediye Sayılarının İllere Göre Dağılımı, 1994-2000

İller	Bina Sayısı			Konut Sayısı			Belediye Sayısı		
	1994	2000	(%)	1994	2000	(%)	1994	2000	(%)
Türkiye	4 387 871	7 839 675	78,6	7 096 277	16 235 830	128,8	1 699	3 212	89,1
Adana	146 862	253 447	72,6	200 176	469 189	134,4	26	52	100,0
Adıyaman	26 285	52 006	97,9	30 415	75 690	148,9	14	28	100,0
Afyon	71 573	132 924	85,7	90 620	171 512	89,3	57	108	89,5
Ağrı	21 688	36 428	68,0	19 484	41 151	111,2	8	12	50,0
Amasya	34 332	46 714	36,1	42 806	75 950	77,4	22	29	31,8
Ankara	266 879	384 489	44,1	625 962	1 128 625	80,3	54	66	22,2
Antalya	62 578	233 602	183,1	120 591	456 371	278,5	38	102	168,4
Artvin	8 987	14 987	66,8	16 614	30 190	81,7	10	12	20,0
Aydın	94 733	172 103	81,7	128 014	274 260	114,2	43	54	25,6
Balıkesir	94 193	176 067	86,9	137 933	340 750	147,0	38	53	35,9
Bilecik	14 366	25 790	79,5	18 677	43 671	133,8	8	15	87,5
Bingöl	9 615	17 209	75,3	11 476	28 073	144,6	8	13	82,5
Bitlis	13 554	30 402	124,3	15 010	36 149	140,8	7	15	114,3
Bolu	17 609	22 612	28,4	26 081	48 647	86,5	15	13	-13,3
Burdur	29 504	46 085	56,2	39 542	65 022	64,4	21	30	42,9

Şekil 6.7 2000 yılı bina sayımında bazı sonuçlar.(D.İ.T., 2001, "2000 yılı bina sayımı sonuçları" Haber bülteni Sayı/Tarih: 16/03/2001)

Ela Kaçel'in, kitabında bahsettiği gibi " Nitekim Parker Morris Komitesi, yaşam standartlarının yükselmesi sonucunda aileleri ile birlikte yaşayan ya da kiralık odalarda oturan pek çok kişinin gelecekte kendilerine ait bağımsız bir ev talep edeceğini" iddia ederek, gelecekte mülk konut sahipliği için yüksek bir talebin var olacağını önceden tahmin etmişti. Nitekim bir aile, satın alma güçlerini gösteren diğer mallar gibi evlerine de sahip olmalı idi." (Kaçel E., 1998, s.120) Parker Morris Komitesi'nin tahmin ettiği gibi 2000 yılı İngiltere'sinde nüfus, ülkemizden az olmasında karşın konut sayısı daha fazladır. Bu durum ekonomik gücü yüksek bireylerin gerektiğinde ailesinden ayrı ya da tek başına yaşamak isteği ile ilgilidir.

Konut ile ilgili tasarılarımızı kurgularken mekan büyüklükleri, yatak odası ihtiyaçları, mutfak ve diğer bazı mekan büyüklükleri ve bazı sosyal ilişki şemaları, üzerinde durulmalıdır.

Örneğin 2001 yılı D.P.T. Konut İhtisas Raporunda bahsedildiği gibi “Devletin kredileme desteği ile yapılacak konutlar alan açısından çok çeşitli olmamalıdır, oda sayısı arttıkça koridor ve kayıp alanlar da artar ülkemizde konut sahipliği ve kiracılığı genelde aile ile bağlantılı olduğundan belirli aile büyüklüklerine göre konut saptaması yapılabilir.

- 2-3 kişilik aile için 70 m2. 6 m2 mutfak, wc’li tek banyo .
- 3-4-5 kişilik aile için 90 m2. 8 m2 mutfak, wc+wc’li banyo.
- 6-daha fazla kişilik aile için 110 m2 10 m2 mutfak, 2 adet wc’li banyo.

Konutlarda mutfağın kullanışlı olması yanında büyük olması gerekmez, banyolar fonksiyonel, minimum ölçülerde olmalı 6 m2 yi geçmemelidirler, odalarda gömme dolap bulunmalıdır, kısmen loca girintili balkonlar bu alanlar dışındadır.” (D.P.T., “Konut Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, Ankara, 2001)

Sonuç olarak hane halkı ile ilgili demografik değişimler sonucu oluşacak sosyal ve mekansal etkiler konut tasarımları sırasında dikkate alınmalıdır. İngiltere ile karşılaştırıldığında ülkemizde, daha çok birey daha az sayıda hanede barınmaktadır ve ülkemizde ilerleyen yıllarda yalnız yaşayan ve çocuksuz çiftlerinde artışı nedeniyle yeni yapılacak konutlarda önlemler alınmalıdır.

6.2.2 Sanayi Sonrası Kentte Kamusal Alan – Özel Alan Etkileşimi

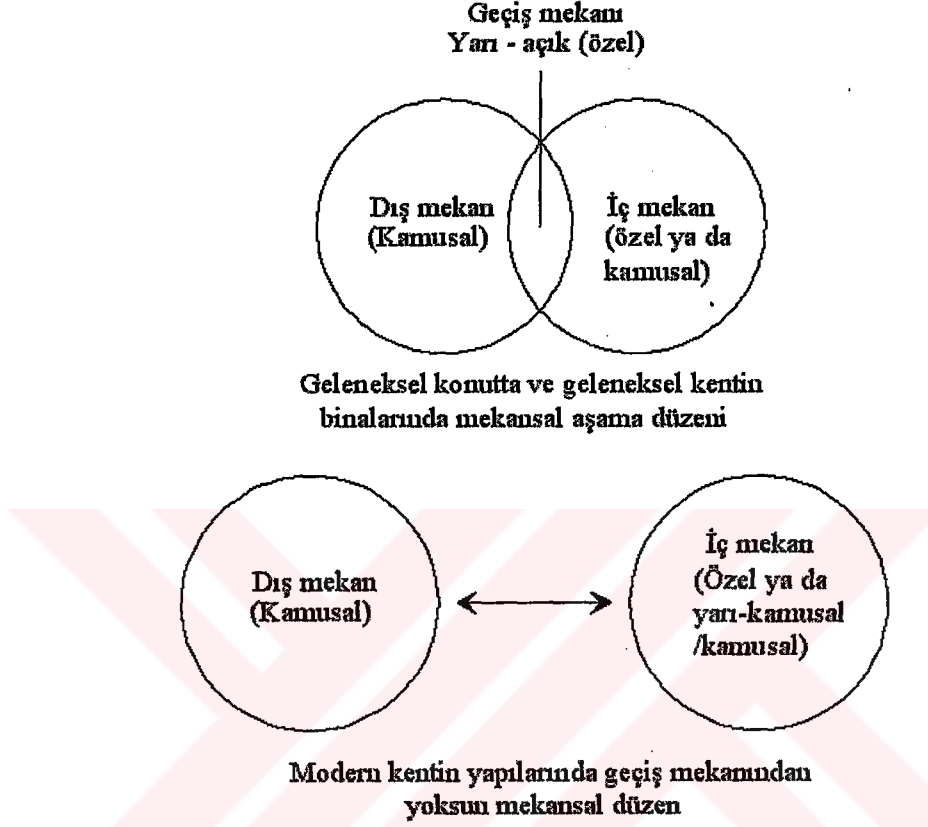
Klasik Ortaçağ kasabasından, endüstri kentine geçişte kamusal alan ve özel alan ilişkisinde yaşanan değişimlerden bahsetmiştik. Kısaca hatırlamak gerekirse, ortaçağ konutundaki kamusal alan ile özel alanın birbiri içine geçmiş olduğunu, ortaçağ kentinde bir sokağın yarı özel bir mekan gibi yaşama katılabildiğinden söylemek gerekebilir: Sanayi kentinde ise özel mekanlar ile kamusal mekanlar arasında, sanayi kentinin özel şartlarından dolayı sert bir ayrım olduğundan bahsetmiştik.

Sokakta oturan yaşlı adam örneğini hatırlarsak, sanayi öncesi bir kasabada yaşayanlar, kentsel, kamusal olan bir mekan, sokağı yarı özel bir mekan olarak kullanabilmişlerdir. Sokak, dışsal bir alan olarak değil, konutun bir uzantısı gibidir.

Sanayi sonrası ekonomilerde ise, sanayi kentindeki toplumsal gerçekler tümüyle farklılaşmıştır ve sanayi kentindeki içine kapalı konut olgusunun yerine dışa, kente açık kamusal alan ile özel alanların tekrar bir araya gelebildiği tasarımlar gerçekleştirilmektedir. Üstelik, araştırmanın ileriki bölümlerinde incelenen örneklerde görüldüğü üzere, kamusal alan

– özel alan yakınlaşma süreci sadece tek yada iki katlı konutlarda değil çok katlı konutlarda bile gerçekleştirilebilmiştir.

Çizelge 6.2 Kamusal Alan – Özel Alan geçişi (OKTAY, D., 2001 “ Kentlerimiz, Yaşam Kalitesi ve Sürdürülebilirlik ” Mimarlık Dergisi, Sayı:302, Sy 47)

Derya Oktay mimarlık dergisindeki makalesinde kamusal alan ile özel alanın ilişkisini anlatırken, yarı açık mekanlar ve doğa ile kurulan ilişkilerden de bahsederek yukarıda görülen tabloyu oluşturmuştur. Eski Osmanlı kentlerindeki sokak yaşamı ile modern kentlerdeki sokak kurgusunu karşılaştırmıştır.

Derya Oktay, başka bir makalesinde “ Kentlerimizin geleneği incelendiğinde, konut mimarisinde doğa ile yakın ilişkinin sonucunda katı bir iç mekan-dış mekan ayrımı oluşmadığı, çoğu avlulu ya da açık sofalı olan konutlarda, iç ve dış mekanlar arasında yarı-açık mekanlar aracılığıyla aşamalı bir geçişin sağlandığı gözlenir. Bu özellik modern kentin yapılarında tamamen değişime uğramış, iç ve dış mekanlar arasında yerel iklimsel ve geleneksel değerler dikkate alınmadan oluşturulan doğrudan geçişler nedeniyle, mekansal zenginlikten yoksun bir düzen egemen olmuştur.” (Oktay D., 2003) diyerek kamusal alan özel alan ilişkisinin sanayi kentlerindeki dönüşümünü anlatmıştır.

Sonuç olarak, kamusal alan ile özel alanın, tekrar bir araya getirilmesi ve sanayi sonrası toplumlarda, yalnızlık yerine birliktelik, yeteri kadar özel alan ve çoğaltılmış kamusal alan olguları sayesinde, insanlar arasındaki iletişim en üst seviyeye çıkarılmıştır ve konut mekanlarının dış dünya, doğa ile kurduğu ilişki kuvvetlendirilmiştir. Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde bu konu ile ilgili örnekler incelenecektir.

6.2.3 Kadının Toplumdaki Değişen Statüsü ve Konut

Sanayi sonrası bir toplumda kadın bilgi üretimine katılır ve zamanının çoğunu konutun dışında geçirir. Bu değişiklik ekonomik üretim biçimlerinin bir sonucudur. C. Parker'a göre, sanayi sonrası toplumda kas gücünün yerini zihin gücü almış, böylece "erkeklerle kıyasla her türlü enformasyonu bilgi haline getirmede daha hızlı ve daha iletişimci" olan kadınlar ön plana çıkmıştır. Bilgi üretimi ve insan ilişkilerinin temel olduğu bir ekonomide fiziksel ve beyinsel gelişimi ile bu üretim biçimine gayet uygun olan kadın birçok sektörde kendine yer bulur. Sigortacılık, bankacılık, insan kaynakları, iletişim, lojistik gibi hizmet sektörleri, kadın işgücünün başlıca toplandığı alanlardır.

Sayımsal Census year	Toplam(1) Total(1)	Ücretli Employee	İşveren Employer	Kendi hesabına Self employed	Ücretsiz alle işçisi-Unpaid family worker
Kadın-Female					
1970	100,0	10,2	0,2	6,6	82,9
1975	100,0	14,1	0,1	4,7	81,0
1980	100,0	13,9	0,1	4,7	81,3
1985	100,0	14,3	0,1	4,7	80,9
1990	100,0	17,7	0,2	7,3	74,8
2000	100,0	24,3	0,9	6,0	68,8
Erkek-Male					
1970	100,0	38,4	1,0	39,2	21,3
1975	100,0	40,4	1,2	34,7	23,7
1980	100,0	44,7	1,5	33,9	19,9
1985	100,0	45,2	1,4	33,0	20,4
1990	100,0	50,1	2,0	30,7	17,3
2000	100,0	54,5	3,6	28,2	13,8

Şekil 6.8 Kadın Çalışan Nüfus İstatistikleri (www.die.gov.tr)

Kadın Aktif nüfusun sektörel dağılımında meydana gelen değişimler bazı araştırmacılar tarafından incelenmiştir. Fuchs, 1960 yılında ABD'de yaptığı araştırmasında bazı sonuçlara ulaşmıştır. Buna göre, ABD'de mal üretiminde çalışan kadınların, toplam mal üretiminde çalışan kişiye oranı %20 olarak gerçekleşmiştir. Yine aynı yılda ABD'de hizmet üretiminde çalışan kadınların, toplam hizmet üretiminde çalışan kişiye oranı ise %46 olarak gerçekleşmiştir. Avrupa birliğinde yapılan bir araştırmada kadın nüfusun istihdamdaki payı giderek arttırdığı gözlemlenmiştir.

1975–1985 yılları arasında yapılan bu çalışmada, erkeklerin istihdamdaki payı %5,3(4,4 milyon) azalırken, kadın nüfusun %8,2(3,5milyon) arttığı bulunmuştur. Ayrıca yapılan istatistik çalışmalarında görülmüştür ki, sanayi ve sanayi öncesi kadın nüfusun büyük çoğunluğu tarımsal üretim konusunda istihdam olurken, sanayi sonrasında bu oran değişmiştir. Örneğin sanayi ve sanayi sonrası gelişimini yaşayan Türkiye’de 1988 yılında Kadın nüfusunun %80’ini tarım ile ilgili işlerde istihdam ediliyordu., 1995 yılına gelindiğinde ise bu oran %74,8 olduğu görülmüştür. 2000 yılı nüfus sayımının sonuçlarına göre istihdam edilen toplam kadın nüfusu 9.429.736 kişidir ve bunların büyük bir bölümünü 7.133.651 kişisi tarım ile ilgili işlerde çalışmaktadır. Ülkemizde bilgiye dayalı ekonomiye geçişte öncelikle kadın nüfusun tarım dışındaki sektörlerde istihdam edilmesi gündeme gelecek, ayrıca istihdam edilmeyen kadın nüfusun hizmet sektöründe istihdam edilmesi gerekecektir.

Kadının sanayi evrimi ile hızlanmış olan konut mekanındaki görev değişikliği, sanayi sonrası toplumda en ileri seviyesine çıkar. Erkeklerin toplumdaki savunma rolü ile kadın odaklı üretim biçimini zayıflatmaya başladığı antik çağlardan itibaren kadın, ilk defa ekonomideki eski gücünü tekrar kazanmaya başlamıştır. Konut’un içerisinde, yemek yeme ve hazırlama ile ilgili işlerde bazı değişimler gözlenmektedir.

Şekil 6.9 Kadın ve Ev Gereçleri (Hayden D., 1984, The Future of Housing, Work and Family Life” New york.)

Mutfak, kurgusu sayesinde, her türlü işin kolayca ve hızlıca çözülebildiği ve uygulanabildiği bir tasarım halini almıştır. Mutfak araç ve gereçleri 1950’li yıllarda modernliğin ve çağdaşlığın bir simgesi haline gelmiştir. Üretim biçimlerinde oluşan gelişmeler ve teknolojik ilerlemeler etkileri öncelikle mutfak ve iletişim aletlerinde kendini gösterir. Bu açıdan toplumdaki kadının yeni rolü ve mutfak mekan kurgusu ilişkisi ilgi çekicidir.

Rüksan Tuna, Mimarist dergisindeki çevirisinde 1950’lu yıllardaki Avrupa’daki toplumsal değişimden şöyle bahseder “Mimarın ilgilendiği sadece gündelik yaşam değildi, bunların ideolojik bir arka planı vardı: Margarete Schütte-Lihotzky mimariyi sosyal ve politik arzularının yapısal karşılığı olarak algılıyordu. Bütün çalışması yeni bir toplum düzeni dileği üzerineydi ve kadının eşitliğine angaje olmuştu. Yeni mutfak, bir taraftan sosyal dezavantajları giderici olmalı ve kadına onurlu bir yaşam sağlamalı, diğer taraftan kadını önemsiz ev işlerinden kurtarmalı ve kendi özel gelişimini gerçekleştirme için ona daha fazla mekan ayırabilmeliydi.”

Şekil 6.10 1950 Sonrası Tipik Kadın (Hayden D., 1984, The Future of Housing, Work and Family Life” New York.)

Ela Kaçel kitabında sanayi sonrası toplumlarda 1950 sonrasında domestiklik, tüketim ve gündelik yaşam konularından bahseder. “1950’lerde ev ve aile yaşamını etkileyen en önemli değişim, ev kadınlarının dışarıda çalışmaya başlamaları olmuştu. Günlük zamanlarının tümünü çalışarak geçiren kadınlar, ev işlerinin otomatik ev aletleri ve kolay temizlenebilir yüzeyler aracılığıyla rasyonel haline getirilmesine büyük önem veriyorlardı. Bununla birlikte

kadınlar; bir yandan ev dışında emek harcayıp elde ettikleri ekonomik kaynaklarını, diğer taraftan ev işlerinde emek harcamak için dayanıklı tüketim mallarına yatırmak zorunda idiler. Fakat yine de ev içi tüketimin yayılması sonucunda çalışan kadınların ev işlerinde harcadıkları zaman azaltılabildiği görülmüştür.

Bu dönemde özellikle kadın dergileri, okuyucularına tamamen dolu ve komple bir günlük hayat sunarak *la femme typique (Tipik Kadın)* yaratmak istiyorlardı, tam bu noktada devletin standart konut tipinin kullanımını özendirerek anlatıları, kadın dergilerinin domestik ortamda standart kullanıcı tipini özendirerek günlük anlatıları ile çakışmaktadır.” (1998, s.161)

6.2.4 Zaman, Mekan ve Mesafe Kavramlarının Değişimi ve Konut

Çağlar boyunca insanoğlunun yaşadığı ekonomik gelişmeler sayesinde elde ettiği zenginlikler, barınma mekanında yeni bir birim, yeni bir işlev olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanoğlu avcılıktan tarım üretimine geçerken, fazla yiyeceğini depolamak için yeni bir kiler mekanı ihtiyacı duymuştur. Ancak günümüzde gelişmiş sanayi sonrası toplumlarda artık ürünün hammaddeden ya da tahıldan çok farklı olduğu görülür. Sanayi sonrası toplumun, temel ürünü bilgidir ve bilgi zaman ve mekandan bağımsızdır. Bu açıdan insanları, zamana ya da mekana bağlayan özellikler geçerli değildir artık. Bir çok işadama, her türlü işini, herhangi bir ofis mekanına ihtiyaç duymaksızın sadece bir bilgisayar ile gerçekleştirebilir.

Bilindiği gibi sanayi öncesinde barınma ve çalışma işlevini bir arada bulandıran yapılaşma, sanayi gelişimi sürecinde değişim geçirmiştir. Sanayi üretimi fabrikada toplu üretime dayalı olduğundan konut ve işyerlerinin ayrılması kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca, mesleklerde profesyonelleşme artmış, zamanın kısıtlı iletişim olanakları belirli işleri yapabilmek için belirli insanların bir araya gelmesini zorunlu kılmıştır. Otomobil sektörünün gelişmesiyle birlikte ev ve işyerinin ayrımı süreci kuvvetlenmiştir. Oysa şimdiki sanayi sonrası toplumlar, iletişim olanaklarının çok gelişmiş bir şekilde kullanarak, dünya üzerindeki bilgi paylaşımını ve işlenilmesinin büyük çoğunluğunu ellerinde tutmaktadırlar. Bilginin işlenmesi zaman, mekan ve mesafe kavramlarından bağımsızdır ve bilgi toplumunda konut ve iş hayatının birbirine yaklaşması öncesine göre daha olanaklıdır. İşte bu durum sanayi sonrası toplumlarda barınma mekanına etki edebilecek kuvvetli etmenlerden biridir.

6.2.5 Modelci Düşünce Yapısının Toplumda Yayılması ve Konut

Bilindiği gibi sanayi devrimi deneyimci bir üretim mantığı ile üretim yapmaktaydı. Bilgiye dayalı bir üretim biçiminde ise deneyimci davranış biçiminin yerine modelci davranış biçimi

almaktadır. Bireyler, gerçekleştirecekleri her türlü tasarıların sonuçlarını hayata geçirmeden evvel projelerini modelleyerek ya da kendi konusu ile ilgili modellenmiş bir örneği kullanarak sonuçlarını tahmin etmeye çalışırlar.

Aslında bu insanoğlunun evrimsel gelişiminde önceden beri var olan bir düşünce yapısıdır. Ancak toplumun geneline tarihin hiçbir döneminde, bilgiye dayalı bir toplumda olduğu kadar yayılmamıştır. Bilgiye dayalı bir toplumda, modelci düşünce yapısının etkileri konut mekanında görülebilmektedir.

Modelci düşünce yapısının insan deneyimlerini azalttığı kaçınılmaz bir gerçektir. Toplumdaki çoğu insan onlar için önceden belirli kişiler tarafından ya da bizzat kendisi tarafından kurulan modellere göre hareket ederler. Bu durum toplumun genelinde verimliliği, işlevselliği ve üretimi arttıran bir etkidir. Bu modelin toplum refahı açısından faydalı tarafları olmasına karşın, bireyler açısından etkilerinin sonuçları incelenmelidir.

Konut mekanında bazı donatılarda da modelci düşünce yapısının izlerine rastlamak mümkündür. Örneğin, programına yerleştirilmiş hazır bir modelden yararlanan akıllı bir fırın, sizin özel bir kakaolu kek pişirmenizde karşılaşılabileceğiniz istenmeyen olumsuzlukları minimuma indirerek, kakaolu kek pişirirken yaşayacağınız deneyimleri azalmaktadır. Bu deneyimler, önceden bir ekip tarafından belirli bir süre araştırılmış ve özel kek pişirme modeline tüm olumlu ve olumsuz yönleri yerleştirilmiştir. Sizin yapmanız gereken sadece modelden faydalanmak olacaktır.

Son yıllarda, bilgiye dayalı ekonomilerde toplum arasında ilgi uyandıran bir takım talepler araştırma açısından önemli olabilir. Bazı televizyon programlarında, insanların normalde sonuçları nedeniyle hiçbir insanın denemek isteyemeyeceği deneylerde bulunması, toplumun deneyime olan ihtiyacı ile ilgili olabilir mi? Üstelik bu programlar, tehlikeli bir gösteri yapmak ya da şov amaçlı değildir. Özel televizyon programları, toplumun deneyim açlığını, sıradan ev aletleri ya da doğa ile ilgili yaşanabilecek bazı acı verici deneyimleri abartılı bir şekilde seyirciye sunmaktadırlar.

6.2.6 Bilgiye dayalı Esnek Üretim ve Konutta Esneklik

Sanayi sonrası toplumlarda en önemli temel nokta bilginin üretilmesi, toplanması ve işlenmesidir. Bu temel esaslar doğrultusunda, mekan ile ilgili tasarımlarımızı gerçekleştirirken, klasik yöntemlere göre çok daha fazla bilgidan yararlanılması olumlu sonuçlar doğurabilir.

Esneklik kavramı çok yeni bir kavram olmamakla beraber, bu kavrama bilgiye dayalı bir ekonomide eski anlamlarının yanına ek olarak bazı kavramlar da eklenmiştir. Konutlarda, kullanıcı bilgilerinin toplanması ve değerlendirilmesi ile ilgili oluşturulabilecek değişimler günümüzde “Mass Customization” denilen üretim biçimi ile benzeşir. Temel olarak “Mass Customization”, sanayi devrimi ile gelişen toplu üretimin, sanayi sonrası bir toplumun ihtiyaçlarına cevap verebilecek şekilde değişmesidir. Sanayideki toplu üretimin, inanılmaz büyük hızı ve seriliği korunacak, ancak tek düzeliği ve monotonluğu, kişinin isteklerine göre şekillenebilecek kadar büyük bir çeşitlilikle ortadan kaldırılacaktır.

Günümüzde bazı üretici firmalar, müşterilerinden topladıkları bilgiler doğrultusunda üretimlerini kişiye özel toplu üretim haline getirebilmiştir. Örneğin bir ilaç firması internet üzerinden aldığı siparişlerde, siparişi veren kişinin detaylı fiziksel ve ruhsal yapısına göre o kişiye özel toplu üretim gerçekleştirebilmektedir. Kişiye özel üretim, sanayi öncesi ve sanayi toplumlarında da mümkündür, ancak zaman ve maliyet unsurları nedeniyle sadece toplumun üst tabakasının faydalanabildiği bir üretim tarzı olmuştur. Günümüzde ise iletişim teknolojisi ve gelişen teknikler kişiye özel üretimi toplu üretim, “Mass Production” ile birleştirmeye başlamıştır.

Çalışmanın bu bölümü “Mass Customization” ’ın mimarlık mesleğinde de faydalanılması gereken bir kavram olarak ortaya konulmasını amaçlamaktadır. Mimarlık mesleğinin toplu üretimi sayılan, toplu konutlarda, tasarım ve inşaat evrelerinde bizzat o yaşam mekanlarında yaşayacak insanların detaylı bilgilerinin kullanılması ya da tasarlanılacak ve inşa edilecek toplu konutlar ile ilgili internet ortamında bir portal, bilgi bankası oluşturularak, kullanıcıların interaktif olarak yeni tasarım girdileri oluşturması sağlanmalıdır.

Araştırmanın ilerleyen bölümlerinde incelenen Fob Homes, Solid House, One Centaur Street Apartment gibi projelerin bu konularda adım attıkları. Fob Homes şirketinin, internet ortamından kişiye özel konutlar sattığı bilinmektedir.

6.2.7 Konut ve Teknoloji Etkileşimi

Sanayi sonrası toplumundaki gelişimler, ilerleyen teknoloji konut mekanına etkileri büyüktür. Her geçen gün akıllı ev projeleri çoğalmaktadır. Kendi içerisindeki yiyecek ve içeceklerin stok durumunu kontrol ederek, gerekli olduğu zamanda internete girerek sipariş verebilen buzdolapları, kullanıcısının özelliklerini hafızasına alabilen mobilyalar ve benzeri yapı elemanları konuta yeni tasarım girdileri sağlamaktadır.

Teknolojinin konut tasarım kriterlerine etkileri sadece tüketim malzemeleri ya da konut donatıları ile ilgili değildir. Teknoloji gelişimi, konutlarda kullanılan taşıyıcı sistemlerinden, mekan ile ilgili yapı malzemelerine kadar geniş bir ölçekte etkilidir. Örneğin gelişen bilgisayar teknolojisi ve elektronik strüktürü sayesinde, isteklerinize ve ihtiyaçlarınıza cevap verebilen kendi mekan kurgusunu sizin ihtiyaçlarınıza göre değiştirilebilen interaktif konut projeleri ile ilgili fikir projeleri bulunmaktadır. Bu tasarımların sahipleri, şu anki teknolojinin bu kriterlerde bir konutun inşa edilebilmesini mümkün kılamadığını ama bu projelerini gerçekleştirecekleri gününde çok uzak olmadığını savunurlar.

Gelecek bölümde incelenecek olan “Solid Homes”, “Embriyolojik Ev” konutta oluşabilecek teknolojik değişimleri çözümlenmeye çalışan projelerdir.

6.2.8 Toplumun Gelir Seviyesindeki Artış ve Konuta Etkileri

Ela Kaçel kitabında bahsedildiği gibi “Devlet, Parker Morris standartlarının yürürlükten kaldırılmasını, yaşama standartlarının 1980’ler boyunca yükselmesiyle gerekçelendiriyordu. “1980’de ortalama bir hanehalkının 1945’in tipik hanehalkından daha yüksek gelire, daha fazla dayanıklı tüketim mallarına, daha fazla boş zaman, daha iyi tatil olanaklarına, eğitim ve sağlık hizmetlerine üstün erişim sağlandığını” iddia eder. Böylece konut standartları, uygulanan kamu politikası ve kişisel zenginliğin artması ile meydana gelmişti” (Kaçel E., 1998, s.45) diyerek bahsettiği konuda, ekonomik üretim biçimlerin bireylerin gelirlerini yükselttiği zaman, toplumun genelinde konut standartlarının da değiştiğini söyler.

Bu konu ile ilgili olarak toplumun nüfus ve hane halkı sayılarındaki değişimler konusunda bazı açıklamalar yapılmıştır. Gelir seviyesindeki artış aynı zamanda hane halkı tiplerinin değişimi ile yakından ilgilidir.

6.3 Bilgi Toplumunda Konut Örnekleri

Araştırmanın bu kısmında, bilgi toplumunda konut örnekleri incelenecektir. İncelenen konut örneklerinin sonucunda karşılaştırmalı bir tablo yapılacak ve sonuçlar araştırmanın önceki savları ile birlikte ortaya konulacaktır. İncelenen örneklerde, plan, kesit gibi teknik veriler ile birlikte projeden görüntüler ve bazı açıklamalara yer verilecektir. İncelemede temel olarak araştırmanın en önemli tasarım kavramı ya da kavramlarını da ön plana çıkartılarak, tasarımın ortaya koyduğu fikir aktarılamaya çalışılacaktır. Ortaya konulan tasarım kriterlerinin aynı zamanda bir amaca daha hizmet ederek, bilgi toplumunda konut özelliklerini de vurgulayacaktır.

İncelenen örnekler, yapılan literatür araştırmasının sonucunda seçilmiş bazı projelerdir ve bu araştırma esnasında bazı seçim kriterleri kullanılmıştır.

Bu kriterlerin ilki, seçilen örneklerin uluslararası ekonomik verilere göre bilgi toplumu olarak kabul edilebilecek ülkelerde uygulanmış projeler olması özelliğidir. Örneklerin tümü İngiltere, Amerika, Hollanda, Japonya ve bazı Avrupa ülkelerinden seçilmiştir. Bu ülkelerde yaşayan insanların konut ihtiyaçlarının nasıl ekonomik ve kültürel şartlarla şekillendiğini ortaya koymak araştırma açısından önemlidir.

Kriterlerden biri araştırmanın konusu gereği seçilen örneklerin konut işlevli olmasıdır. Ancak konut özelliğinin yanında, projenin bir çeşit toplu konut işlevini gerçekleştirmesi istenir. Apartman, toplu konut, sıra ev ve benzeri tipolojiler özellikle aranmıştır. Toplu konutların seçimindeki amaç villa gibi tek ev bazında ve üst gelir grubuna hitap eden konutun toplumun genelini etkileyen sosyal ve ekonomik şartlardan bağımsız olarak tasarlanabilme ihtimalinden uzak durmaktır.

Diğer bir kriter ise seçilen örneklerin son 5 yılın içerisinde tasarlanmış ve uygulanmış olmasıdır. Bu kriter sayesinde, tasarım konseptlerinin güncel yakın olması amaçlanmıştır.

Son kriter olarak ta, seçilen projelerin tasarım konseptleri yönünden kuvvetlendirilmiş bazı özellikler içermesidir. Tasarım konseptleri genel uygulamalara göre daha fazla kuvvetlendirilmiş bu örnekler, dünya üzerindeki tasarım trendlerini yönlendirme etkilerine sahiptirler. Projelerin tümü kavramsal yönleriyle güçlüdür ve bu yönüyle uluslararası düzeyde kabul görmüşler, fikirleri ve çözümleri ile ödüller almışlardır. Araştırma açısından önemli olan ise, projelerin plan, kesit ve görünüşlerinden ziyade, projenin temelinde yatan kavramı ön plana çıkarmak, plan, kesit ve diğer mimari elemanları bu amacı kuvvetlendirecek şekilde kullanmaktır.

Seçilen projelerden bazıları uygulanmamış fikir projeleridir. Bu projelerde önemli olan ana fikirleri ile yenilikçi ve çağdaş yaklaşımlar sergilemiş olmalıdır. Böylelikle araştırmada, uygulanan güncel tasarımların yanında denenmemiş yeni fikirlere de yer verilerek araştırmanın kapsamı genişletilecektir.

Örneklerin incelenmesinin sonunda detaylı bir karşılaştırmalı tablo yapılarak, ortaya konulan tasarım konseptleri, soysal ilişkiler ile ilgili çözümler ve yapım teknolojilerine toplu bir halde bakılacak elde edilecek sonuçlar araştırmanın diğer bölümleri ile birlikte son bölümde aktarılacaktır.

6.3.1 Borneo – Eiland Housing

Borneo – Eiland Housing 2001 yılında Amsterdam'da uygulanmış bir projedir. Sıra ev şeklinde planlanan projede 40 metreye varan bir blok genel tasarıma hakimdir ve toplam proje sahası 8066 m²'dir. Tasarımcısı Marlies Rohmer olan projenin en önemli tasarım konsepti kamusal yaşam ile özel yaşam arasındaki ilişkiye getirdiği alternatif çözümdür. Aynı zamanda projedeki bazı mekanların esnek kullanım özelliğine sahip olduğu görülür..

Şekil 6.11 Borneo – Eiland Housing Sokak Cephesi ve komünal içavlu
(<http://www.rohmer.nl>)

Çok fonksiyonlu mekanlara sahip olan bu projede, evlerin sokak tarafına bakan kısmında büyük bir mutfak vardır ve bu mutfak mekanı aynı zamanda yaşama odası ya da çalışma odası işlevlerini de içine alabilir. Tasarımcıya göre çok fonksiyonlu mekanlar, sanayi öncesi bir yerleşme biriminde kullanılan bir çözümdür.

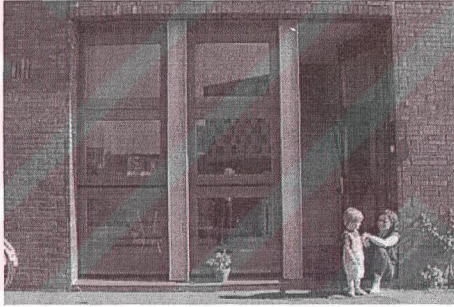

Şekil 6.12 Borneo – Eiland Housing İç mekanlar (<http://www.rohmer.nl>)

Araştırmanın önceki bölümlerinde bahsedildiği gibi, sanayinin gelişimi ile birlikte belirli konularda uzmanlaşan insanların sosyal değişimi konut mekanını da etkileyerek, konut

tasarımlarında her mekanın özelleşmesine sebep olmuştur. Bu tasarımda ise çok fonksiyonlu mekanların tekrar tasarıma katılması bu açıdan önemli görülmüştür.

Tasarımın bir başka özelliği ise, sıra evler olarak planlanan projenin, sokak istikametinin tersinde, özel iç mekanlar oluşturması ve bu mekanlara bakan yaşama mekanına ait geniş açıklıkların olmasıdır. Bu iç avlularda, sıra evlerde yaşayan farklı ailelerin ya da bireylerin ortaklaşa yemek yiyebilecekleri yarı özel komünal bir iç avlu çözüm geliştirilmiştir. Bu avluda, özel mekandan kamusal mekana geçişte alternatif bir çözüm oluşturur. Bilindiği üzere kamusal mekan ile özel mekan ilişkileri kavramları sanayi ve sanayi sonrası evrelerde sürekli değişiklik gösteren temel yaşam belirleyicileridir. Aslında bu avlu kamusal-özel yaşam ilişkisi açısından sanayi toplumdaki işçi konutlarındaki ortak avlulardan pek farklı değildir. Araştırmanın öncesinde bahsedildiği gibi sanayi öncesi toplumlarda kamusal mekanın özel ya da yarı özel mekanı içerebilme özelliği sanayi devriminin kendine özgü problemleri nedeniyle sonlandırılmıştır.

Şekil 6.13 Borneo Evinde Kamusal Alan ile Özel Alanı sınırlarını yumuşatan sokak kapısı (<http://www.rohmer.nl>)

Ancak bu projenin gerçekleştirildiği sosyal ve ekonomik şartlarının sonucu olarak kamusal-özel yaşamın tekrar bir araya getirilmesi ve aralarındaki kesin sınırların ortadan kaldırılması gerekli görülmüş ve mimar tarafından bu yönüyle proje ön plana çıkarılmıştır.

Sonuç olarak bu örneğin incelenmesi sonucunda elde edilen en önemli veri çok fonksiyonlu mekanların tasarıma katılması ve kamusal yaşam ile özel yaşamın arasındaki kesin sınırların ortadan kaldırılmasının amaçlanmasıdır.

6.3.2 Nieuw Terbregge

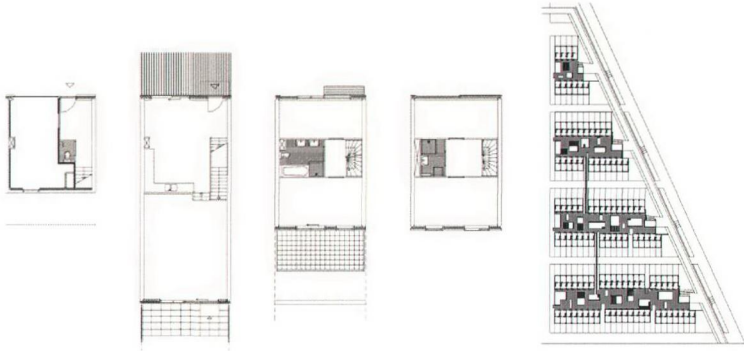
Nieuw Terbregge 1999 ve 2001 yıllarında Amsterdam'da uygulanmış bir projedir. Rotta nehrinin yanında inşa edilmiştir. Proje sahası toplam 6500 m2 civarındadır. Tasarımcısı olan Mecanoo Architecten grubu bu projede temel iki strateji belirlemiştir.

Bu stratejinin ilk bölümünü yapı tarzı oluşturur. 48 adet ev sekiz'i tek bir çatı altında olacak şekilde planlanmıştır. Bu özelliği ile her sekiz ev uzaktan bakıldığında büyük bir villa gibi gözükmektedir. Her evin kendi bahçesi ya da nehre bakan ufak bir iskelesi vardır.

Şekil 6.14 Nieuw Terbregge Teras ve nehirden görünüşler (<http://www.mecanoo.com>)

İkinci önemli strateji ise, sosyal ilişki şemalarındaki kamusal alan ile özel alanın geçiş çözümleridir. Araba parkları, ortadaki ahşap terasın altındadır ve böylelikle tasarımcı yeşili ön plana çıkararak daha huzurlu ve sakin bir ortak veranda oluşturmuştur. Bu projedeki mimarideki konsept ve yeni tipolojik gelişim kamusal alan ve özel alan arasındaki sınırı kuvvetlendirmek yerine, bulandırmaktadır. Ev halkının özel alanı domestik alana doğru genişlemiştir. Bir önceki örnekte olduğu gibi, kamusal yaşam ile özel yaşam arasındaki ilişkiye getirilen çözümlerin amaçlarının benzerliği tesadüfi değildir.

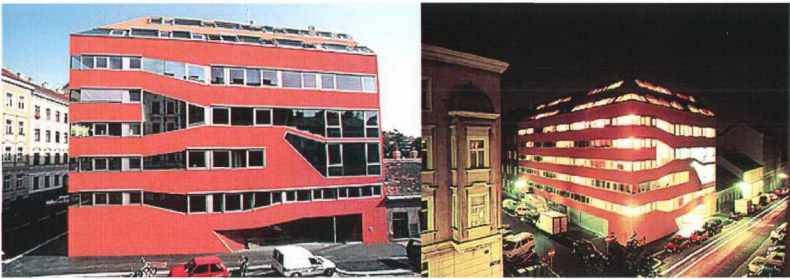

Şekil 6.15 Nieuw Terbregge konut ve vaziyet planları (<http://www.mecanoo.com>)

Tasarımcı kamusal ve özel alanlar ile ilgili çözümlerini, sanayi sonrası bir toplumun değişimleri üzerine temellendirmektedir. Projede dikkat çeken bir başka tasarım kriteri ise açık ve akıcı mekanlardır. Planlarda görüldüğü gibi mekanlar arası geçişleri sınırlandıran herhangi bir duvar ya da başka bir sınırlayıcı yoktur.

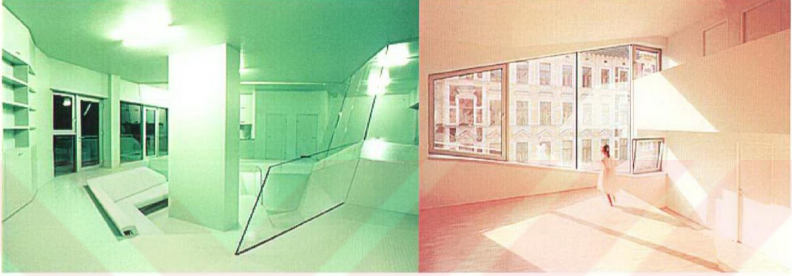
6.3.3 Miss Sargfabrik

Miss Sargfabrik 1998 yılında Viena’da uygulanmış apartman tipolojisinde bir yapıdır. Tasarım “Austrian Loos Architecture Prize”, “Berlin Academy of Art’s Kunstpreis 2002” ödüllerini almıştır. Bkk-3 Architekturfürbundan Franz Sumnitsch tarafından gerçekleştirilen proje, 3000 m2 inşaat alanındadır. Projenin temel konsepti, 21. yüzyıl insan ihtiyaçlarından: barınma, çalışma, yaşama, yalnızlık yerine birliktelik, bireysellik, ortaklık, huzurlu ve sakin olma ihtiyaçlarını gidermektir.

Şekil 6.16 Miss Sargfabrik görünüş (<http://www.austria-architects.com>)

Franz Sumnitsch 21. yüzyılın yaşam duygusunu tanımlaması, yaşatılması için yapılan süslü ve modasal projelerin çoğunun gelip geçici olduğunu ve sonunun olmadığından bahseder. Projeyi dayandırdığı temel konseptlerden biri açık mekanlar kavramıdır. Sumnitsch'e göre sanayi sonrası sosyal değişimler mimari karaktere etki ederek, sınırlı ve kapalı mekanlar yerine açık mekanların yapılması sonucunu getirmektedir. Duvar-Yer gibi mekan tanımlayıcılarının, alternatif bir kesitte bir araya gelmesi ve birer yelkenmiş gibi tasarlanması, açık ve akıcı mekanların oluşturulmasında gereklidir.

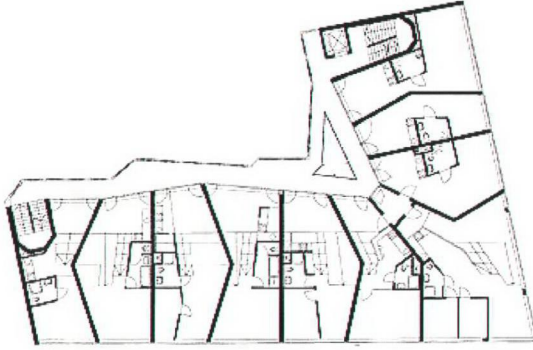
Şekil 6.17 Yatayda Açık, Akıcı Mekanlar (<http://www.austria-architects.com>)

Şekilde görülebildiği gibi, mekanlardaki ana donatılarda mekanın akıcılığı ve açıklığını kuvvetlendirecek şekilde tasarıma katılmışlardır. Oturma elemanı ya da duvardaki raf sistemleri tasarımın bir parçasıymış gibi mevcut yapıya katılırlar.

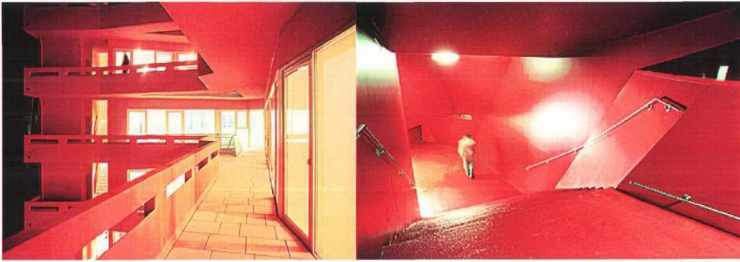
Şekil 6.18 Dikeyde Açık, Akıcı Mekanlar (<http://www.austria-architects.com>)

Kendi içinde iki katlı olabilen Miss Sargfabrik konut birimlerinin katları arasındaki geçişlerde çoğu zaman rampa kullanılarak dikeyde de akıcılık etkisi kuvvetlendirilmiştir.

Şekil 6.19 Miss Sargfabrik Plan (<http://www.austria-architects.com>)

Miss Sargfabrik'te plan şemasında görüldüğü gibi her katta on adet bağımsız birim vardır ve bu birimler kendi içlerinde katlı bir şekilde tasarlanmıştır. On adet bağımsız birime, yola bakan cephenin aksindeki iç avluya bakan cepheden ulaşım sağlanmaktadır. Bu cephede dışarıya bakan bir ortak yürüme terası vardır (şekil 6.19). Köşelerde bulunan dikey ulaşımı sağlayan merdiven ve asansör kovalarından bu yürüme terasına ulaşılır. Burada tasarımcının vurgulamak istediği, önceki örneklerde olduğu gibi kamusal yaşam ile özel yaşam arasındaki ilişkidir. Köşelerdeki dikey ulaşım noktalarından kendi birimine ilerleyen bir kullanıcı, diğer birimlerin giriş kapılarının önünden geçer ve şekil 6.20'de görüldüğü gibi bu birimlerin giriş çözümleri olabildiğince şeffaftır. Bu şeffaflığın iki amacı vardır. Birincisi sadece iki cepheden ışık alabilen konut birimlerinin daha çok doğal ışık alabilmesi ve tasarımın diğer komünal alanlarında olduğu gibi kamusal alan ile özel yaşam alanının kesin sınırının zayıflatılmasıdır.

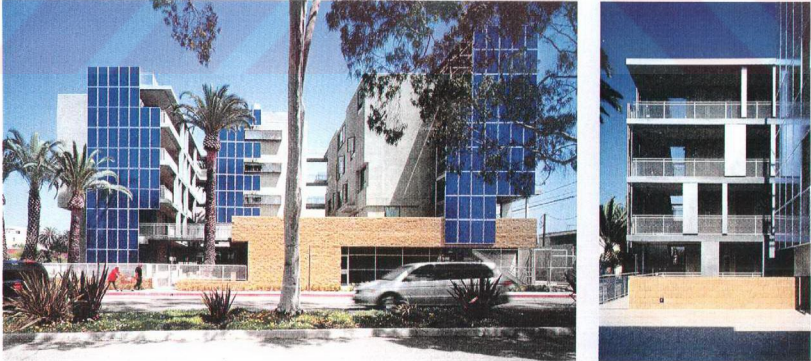
Şekil 6.20 Miss Sargfabrik Kamusal ve yarı özel alanlar (<http://www.austria-architects.com>)

Ayrıca tasarımcı apartmanın giriş katında ve bazı ara katlarda, binadaki kullanıcıların bir araya gelmesini sağlayacak bazı alanlar tasarlamıştır. Bu projede de birçok komünal alan tasarıma katılarak, özel alanlarla iç içe geçirilmiştir. 21 yüzyıl Avrupa'sında yalnız yaşama yerine birlikte yaşam diğer projelerde olduğu gibi bu projede de vurgulanmaktadır ve tasarımın temel konseptlerinden birini oluşturur.

6.3.4 Colorado Court

Colorado Court, 2002 yılında Kaliforniya'da uygulanmış bir projedir. Mimarları, Larry Scarpa ve Pugh Scarpa'dır. Temel konseptleri sürdürülebilirlik ve satın alınabilirliktir. Bu açıdan bina kendi enerjisini, doğal yollarla üretebilen bir binadır. Mimar bu tasarısı ile, bize, sürdürülebilir ve satın alınabilirlik kavramları üzerine bazı çözümler sunmaktadır.

21 yüzyılın güncel tartışma konularından olan sürdürülebilirlik ve satın alınabilirlik kavramları birçok proje tasarımını etkilemiştir. Bu amaçlarla projenin ana caddeye bakan cephesine büyük güneş panelleri yerleştirilmiştir ve bu panellerin güneşten elde ettiği enerji binanın bazı ihtiyaçlarında kullanılmaktadır. Ayrıca projenin özel dizaynı sayesinde, iç avluda doğal bir esinti ve havalandırma elde edilebilmiştir. Pencereler, güneş ışığını maksimum seviyede alacak şekilde tasarlanmıştır. Genel olarak binanın her detayında rüzgar, güneş, yağmur gibi doğal etmenlerinden faydalanılması ve etmenlerden binanın içerisinde yaşayacak olan insanların faydasına olacak şekilde istifade edilmesi amaçlanmıştır.

Şekil 6.21 Colorada Court (Bullivant, L., 2003, "Home Front New Developments In Housing")

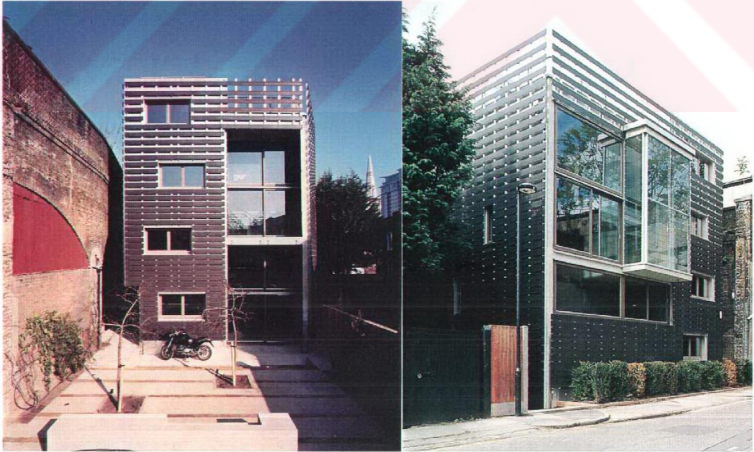
Tasarım genel olarak iki bloğun "U" şeklinde bir araya gelmesinden oluşur ve bu blokların caddeye bakan yüzleri tamamıyla güneş panelleri ile kaplıdır. Projedeki enerji ile ilgili yapılan

çözümlemelerde, binanın sıcak su ihtiyacı, temel elektrik ihtiyacı ve diğer ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Ayrıca katlardaki ön yürüme balkonlarında oluşturulan hava hareketleri binanın içerisinde doğal bir akım sağlamaktadır. Bina ile ilgili yapılan hesaplamalar sonucunda uzmanlar bu sistemin on yıl içerisinde kendini amorti edeceğini söylemektedirler. Bu durumda bina on yıl sonra, bu sistemin maliyetini çıkararak, gelecekte çok ucuza enerji elde edebilecektir.

Projede görüldüğü gibi son yıllarda yapılan modern hayatın tanımlanması ile ilgili çalışmalarda sosyal ilişki şemalarına ek olarak, sürdürülebilirlik, enerji gibi konularda ciddi çözümler yapılmıştır. Yakın bir gelecekte, yakıt kaynaklarının tükeneyeceği gerçeği ve bu kaynakların dünyamızın atmosferine olan olumsuz etkileri tartışılırken, proje örneğinde olduğu gibi büyük çoğunlukla doğal enerji kaynaklarını kullanabilen tasarımlar da geliştirilmektedir.

6.3.5 One Centaur Street

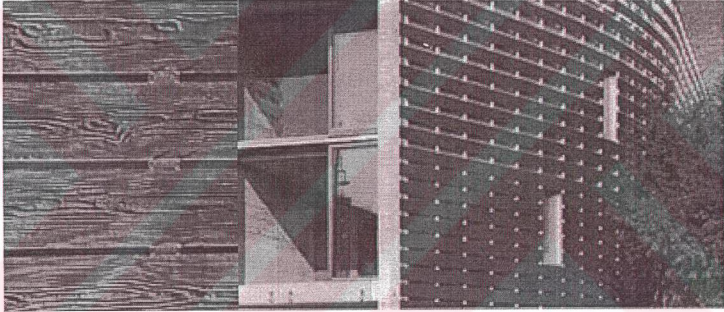
One Centaur Street, 2003 yılında Londra'da uygulanmıştır. Proje ismini sokağından almaktadır. Temel olarak dört adet binadan oluşur ve tasarımcısı De Rijke Marsh Morgan olan bu bina apartman yapı tarzındadır. Tasarımcı, binaları ile İngilterede RIBA'adlı kurumdan "Building of the year" ödülünü kazanmıştır.

Şekil 6.22 One Centaur Street Housing genel görünüşleri(Bullivant, L., 2003, "Home Front New Developments In Housing, Bonn)

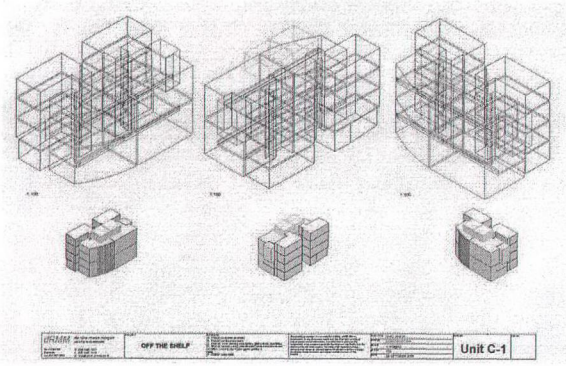
Tasarımın temel konseptlerinden ilki prefabrik inşaat malzemelerinin kullanılmasıdır. Prefabrik inşaat yapı teknolojisinin 21. yüzyılda nasıl uygulanabilirliği üzerine geliştirilen alternatif bir çözümdür. Bu açıdan binanın tüm parçaları prefabrik parçalardan oluşur ve bu parçalar “DRMM” adlı bir katalogdan seçilebilen elemanlardır.

Uzmanlara göre “One Centaur Street” evi yeni bir kent yapı tipolojisi oluşturmaktadır. Gerek yapım tarzındaki yenilikler gerekse müşterilerine sunduğu modern ve çağdaş bir yaşam tarzı ile bilgi toplumunun özelliklerini yansıtmaktadır. Binalar yoğun şehir ortamında inşa edilmesine karşın, doğayla kucaklaşmayı başarabilmiştir ve konut birimlerinin içerdiği bağımsız açık mekanlar, içerisinde yaşayacak ailelerin değişen ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde tasarlanmıştır. Bu özelliği ile mekanlar çok fonksiyonludur. Tasarımcı dört adet binasında değişen hayat tarzı ile değişik plan tipleri arasındaki ilişkiyi incelemiş ve prefabrik yapı elemanları değişik şekillerde bir araya getirerek alternatifler üretmiştir.

Şekil 6.23 One Centaur Street evinde prefabrik ahşap cephe kaplaması
(<http://www.solidspace.co.uk/home.html>)

Şekilde görüldüğü gibi projenin ön ve yan cephelerinde doğal bir malzeme ahşap kullanılmıştır ve bu ahşap keresteler birer prefabrik yapı elemanıdır. Yapı özelliği olarak önceden güçlendirilmiş kalın betonarme dilimlerle katlar ve duvarlar oluşturulmuştur. Bazı binalarda son kat zemini ahşap kullanılarak inşa edilmiştir. Bu parçaların tümü önceden inşa edilmiş prefabrik yapı elemanlarıdır. Ayrıca çatıda betonarmeden yapılmıştır. Yapı elemanlarında pencere ve kapılar özel dayanımlı ahşap kerestelerden yapılmıştır. Ana giriş kapısı ise güçlendirilmiş 10 mm kalınlığında cam ve çelik ile tasarlanmıştır. Projede kullanılan malzemelerin genelinde temel doğal malzemelerin kullanılmasına dikkat edilmiş, taş, ahşap, demir gibi doğal malzemeler çoğunlukta tasarıma katılmıştır.

Şekil 6.24 Prefabrik yapı elemanlarının değişik varyasyonları (<http://www.drmm.co.uk>)

Şekil 6.25 One Centaur Street evleri kat planları (<http://www.solidSPACE.co.uk/home.html>)

Tasarımcının amaçlarında biri de çok fonksiyonlu ve açık mekanlar kurgulamaktır. Planlarda ve fotoğraflarda da görüldüğü gibi mekan akıcıdır ve olabildiğince açıktır. Konutların İngiliz halkına pazarlanması esnasında kullanılan en büyük reklamlardan biri de “Konutlardaki mekan kurgusu bağımsızlığı ve çok fonksiyonlu olması sayesinde, çeşitli modern yaşam tarzlarına kolaylıkla uyum sağlayabilmesidir.” Ayrıca konut birimlerinin kendi içerisinde de katlar içermesi, dikeyde de dinamik bir yaşam sunmaktadır.

Şekil 6.26 One Centaur Street Evi iç mekan görüntüleri (Bullivant, L., 2003, “Home Front New Developments In Housing, Bonn)

Daha önceki örneklerde karşılaşılan bazı tasarım kriterleri “One Centaur Street” evinde de görülmektedir. Çok fonksiyonlu mekanların kullanılması, mekanlarda açıklık ve akıcılık ve tasarımın prefabrik yapı elemanlarından inşa edilmesi ve bu projede yeni olarak vurgulanan ve önceki projelerde de görülebilen bir anlamıyla da sürdürülebilirlik ve tasarımda öze dönüş adına doğal yapı elemanlarının kullanılması ve iç mekan ile dış doğanın ilişkisinin kuvvetlendirilmesi dikkat çekicidir.

Şekil 6.27 One Centaur Street Evi iç mekan görüntüleri
(<http://www.solidspace.co.uk/home.html>)

6.3.6 Fob Homes

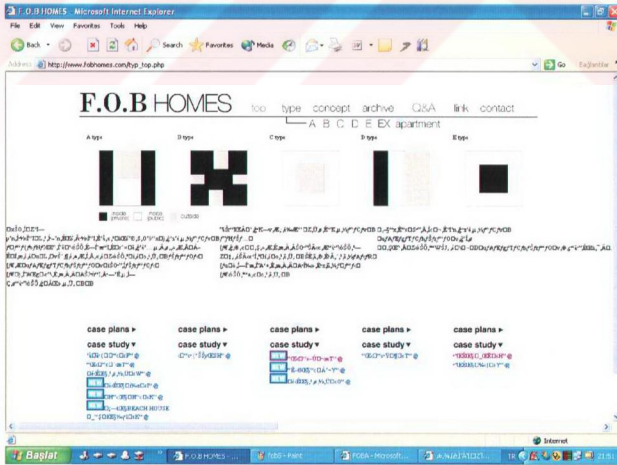
Fob Homes, Japon mimarlar tarafından geliştirilen alternatif bir yapı tarzıdır. Bu yapı tarzında prefabrik yapı elemanlarının bir araya gelerek değişik ihtiyaçlara ve isteklere cevap vermesi en önemli noktalarındadır.

F.O.B HOMES

Şekil 6.28 Fob homes (http://www.fobhomes.com)

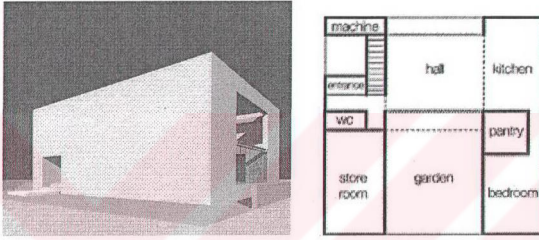
Japonya'da faaliyet gösteren çok büyük dizayn ve inşaat firmaları geliştirdikleri web sitelerinde bu prefabrik parçaları satışa sunmaktadır. Misawa Homes, Sekisui House, Fob homes gibi firmalar, kataloglarında, ev ile ilgili her türlü eşya ve bitmiş yapı parçalarını bulundurlar ve müşteriler bu web sitelerinden bir tüketim eşyası satın alır gibi kendi evinin duvarlarını, banyosunu ve diğer yapı elemanlarını bir araya getirir ve tırlar sayesinde bahçenize kadar ulaştırılabilir ya da web sitesinde değişik hayat tarzı ve gelir grupları için bir araya getirilmiş hazır projelerden seçebilir bu konutları satın alabilirsiniz. Genel olarak Misawa Homes post modern bir anlayış ile yapı elemanları üretirken, Fob Homes tamamiyle modern ve minimalist bir çizgi taşımaktadır. Müşteriler Fob Homes'u beyaz kutular olarak ta bilmektedirler.

Şekil 6.29 Fob Homes websitesi (http://www.fobhomes.com)

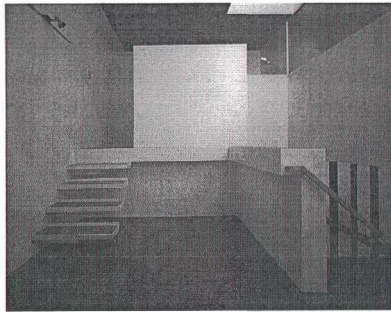
Klasik bir Fob homes evini şekilde görüldüğü gibi Fob homes'un web sitesinden kendi ihtiyaçlarınıza göre seçebilirsiniz. Buradaki siyah bölgeler özel yaşam alanlarını, gri bölgeler yarı özel alanları, beyaz bölgeler ise dışsal alanı tanımlar. Web sitesinden de görüldüğü gibi değişik ihtiyaç ve isteklere göre hazırlanmış alternatif yapılar mevcuttur. Bu planlar sürekli güncellenmekte ve yeni sürümleri web sitesinde satışa sunulmaktadır.

Web sitesinde incelenebilen A, B, C, D, E, EX, APARTMENT olmak üzere yedi kategoride ürün vardır ve bu kategorilerin her biri kendi içerisinde en az beş ya da 6 değişik tiplerde hazır planlar içermektedir.

Şekil 6.30 Fob A tipi Plan ve Perspektif (Brayer, M., 2002, "Achilab's Future House: Radical Experiments in Living Space" Thames & Hudson, London)

Örneğin şekilde Fob A tipinde tasarlanmış plan ve perspektif görülmektedir. Bu plandaki her duvar ve zemin prefabrik elemanlardan oluşur ve önceden inşa edilmiştir. Planda görüldüğü gibi yarı özel ve dış mekanlar tasarımın orta aksında, özel mekanlar ise kenar akslardadır. Bu özellik bütün A tipi planlarda aynıdır.

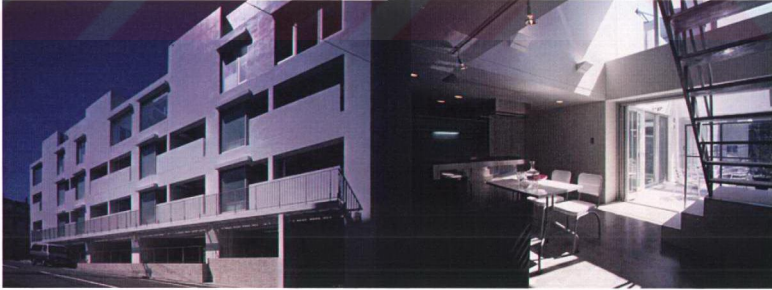
Şekil 6.31 Fob A tipi konut iç mekanı (Brayer, M., 2002, "Achilab's Future House: Radical Experiments in Living Space" Thames & Hudson, London)

FOBA mimarları plan tiplerini tasarlarken aynı zamanda yalnız yaşayan bireyler için de çözümler üretmiştir. A tipi planlar genelde tek kişi olan ya da iki kişilik çocuksuz çiftler için uygundur. Bu açıdan, mimarlar sanayi sonrası bir toplumda sayılarında büyük artışlar gösteren bu tip hane halkları içinde çözüm üretmiş olurlar.

Şekil 6.32 Fob E tipi Planlar (Brayer, M., 2002, "Achilab's Future House: Radical Experiments in Living Space" Thames & Hudson, London)

E tipi planda ise, özel mekanlar tasarımın tam çekirdeğinde, yarı özel ve dış mekanlar çevresindedir. Fob evlerinin hepsinde olduğu gibi bütün elemanları prefabrikattir.

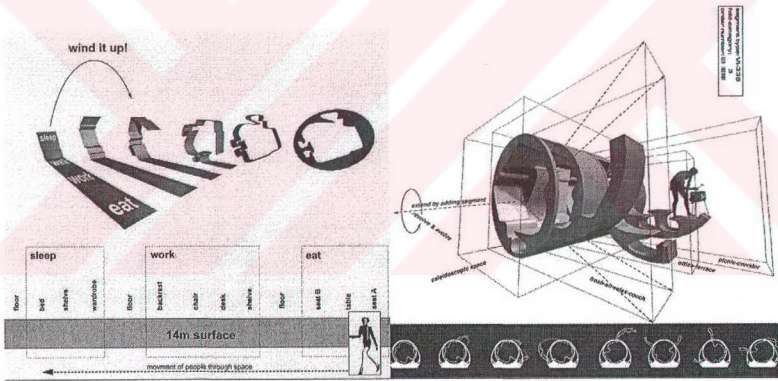
Şekil 6.33 Bir Fob apartmanı ve iç mekandan görüntüler (<http://www.fobhomes.com>)

Fob Homes üretim mantığı ile inşa edilmiş bir apartman olan projede aynı prefabrikasyon üretim mantığı devam etmektedir.

Sonuç olarak, kişilerin kendi ihtiyaçlarına ve yaşam stillerine göre web sitesinden dairesini ya da evini sipariş edebilmesi ve kurgulaması, sanayi sonrası toplu üretimde kişiselleştirme kavramının mimariye bir katkısıdır. Literatürde “Mass Customazition” olarak geçen bu kavram, açık mekanları, prefabrik yapı elemanlarından oluşması ile birlikte projenin en önemli tasarım kriterlerini oluştururlar.

6.3.7 Urban Sushi

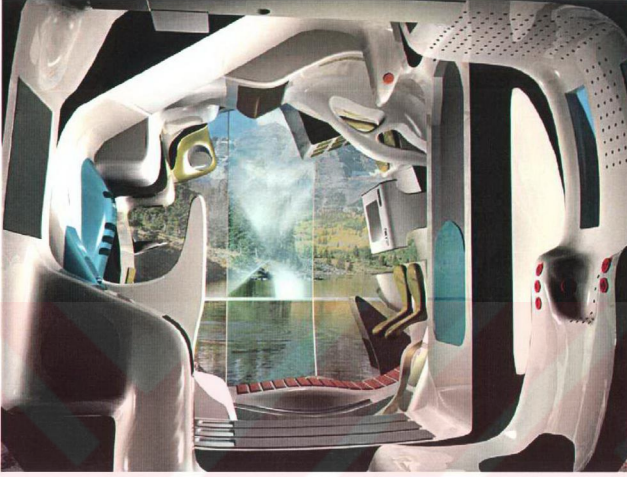
Alles Wird Gut adlı bir grup tasarımcı tarafından geliştirilen proje temel olarak prefabrik yapı elemanları ve kitlesel üretim (mass production) kavramları üzerine temellenir. Tasarım “International Competition For Ideas 2000” konulu yarışmada, barınma konusunda ikincilik ödülü almıştır. 2000 yılında ilk örneği yapılan konut projesinin düşüncesi, bin yıldır değişmeyen tavan, zemin ve duvar kavramlarına bir alternatif sunarak, minimum yüzey ile maksimum düzeyde işlevsellik ve esneklik üretmektedir. Araba endüstrisinin üretim yöntemleri ile tasarımın amaçları kombine edilerek yeni bir yaşam tarzı ortaya konulmaktadır.

Şekil 6.34 Sushi Genel Planı ve Perspektifi (<http://www.alleswirdgut.cc/awg.php>)

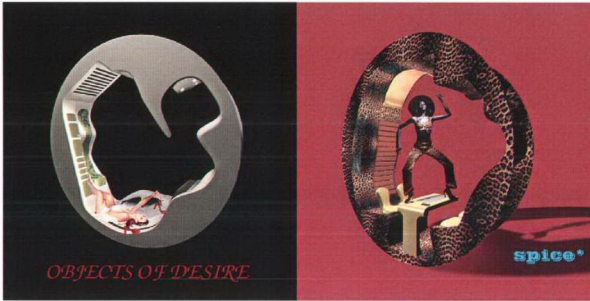
Tasarımcılara göre, binlerce yıldır değişmeyen eskimiş kavramlar duvar, yer ve tavan bizim özel alanımızı tanımlarlar fakat aynı zamanda ruhumuzu da hapsederler. Bu yüzden “Sushi” kullanıcılarına, tavan ve yer gibi alışılmış mekan tanımlayıcılarının yerine tam anlamıyla üç boyutlu bir kullanım sunan, uzaysal bir deneyim yaşatabilen bir tasarımdır. Projede bu amaçla, tek bir büyük tekerlek tasarlanır ve yaşam ile ilgili bütün işlevler burada çözümlenir. Her biri değişik işlevler içerebilen bu tekerlekler değişik sayıda ve çeşitlilikte bir araya gelerek konutu oluştururlar. Ayrıca bir tekerlekler değişik fonksiyonlarda içermektedir ve

fonksiyon değişikliği gerektiğinde kendi ekseni etrafında dönebilmektedir. Esneklik ve çok işlevlilik tasarımın hedeflerindedir ve bu tekerlekler birbirine eklenerek büyük konut kolonileri oluşturulabilirler.

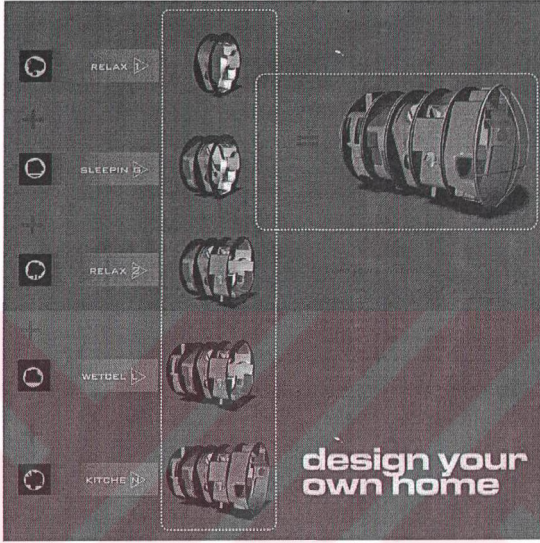
Şekil 6.35 Sushi'nin iç mekan görüntüsü (<http://www.alleswirdgut.cc/awg.php>)

Şekilde görüldüğü gibi görüntüdeki göle en yakın duran modüldeki oturma ve yemek yeme işlevi olan kısım dik durmaktadır. Kullanıcı bu tekerlekteki diğer bir işlev olan uzanma dinlenme kısmını kullanmaktadır fakat istenildiği anda bu modülü çevirerek bir yemek masası haline getirmek mümkündür.

Şekil 6.36 Sushi'de bazı iç mekan çözümleri (<http://www.alleswirdgut.cc/awg.php>)

Projenin üretim yöntemi olarak toplu üretim uygun bulunmuştur. 21. yüzyıl otomobil endüstrisinin bazı üretim ve tasarım yöntemleri ile konut kavramlarını birleştirilmesi sonucunda toplu şekilde üretilebilecek bir konut önerisini sunmaktadır.

Şekil 6.37 Sushi birimlerinin bir araya gelerek konutun oluşturulması
(<http://www.alleswirdgut.cc/awg.php>)

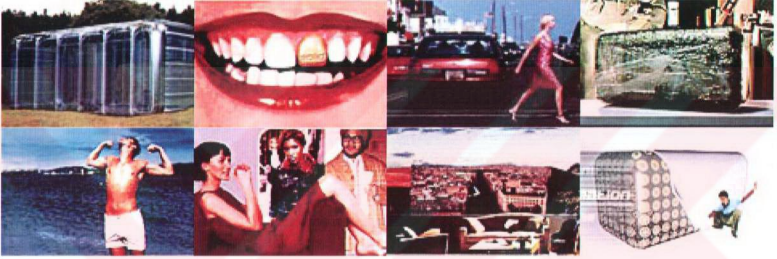
Tasarımda, araştırma açısından önemli olan noktalar, konut kullanımında maksimum esnekliği, minimum yüzey ile çözüme çabasıdır. Diğer projelerde de görüldüğü gibi, konut kullanımında tasarlanan çok fonksiyonlu mekanlar ve esneklik kriterleri bu tasarımda da ön plana çıkmaktadır. Ayrıca tasarımdaki esneklik kavramı, otomobil endüstrisinde görmeye alıştığımız, otomobilin içerisindeki koltuk diziliminin değişerek ya da açılıp kapanarak gerektiğinde bagaj açıklığının da içerisine katılabildiği değişik konumlar sonucu yaratılan esneklik ve çeşitlilik kavramına benzerdir.

6.3.8 Solid Homes

Tasarımcı, Solid Homes'u "Alışıl gelmiş formlara alternatif olabilecek, ilk bakışta anlaşılabilen, sıradışı parlak bir kutu" olarak tanımlamaktadır. International Competition For Ideas 2000 yarışmasında birincilik ödülünü alan Solid House, minimalist bir yaklaşımla

tasarlanmış, hiç bir zamana ait olmayan, tek mekanlı bir konuttur. Solid Homes her türlü boşluğa uygulanabilir.

Adapte edilebilen Solid Homes, Tasarımcının temel hedefi, “Solid Homes’da” yaşayan insanların ihtiyaçlarına cevap verebilen bir strüktür geliştirmektir. Bu açıdan insanların kendi kararları ile belirledikleri kendi yaşantılarını, yaşadıkları evleri seçerlerken de yine kendi kararları ile hareket etmelerini sağlamaktır. Solid Homes’un en belirgin tasarım ilkesi, içinde yaşayan insanların her türlü geçici ihtiyaçlarına elektronik interaktif strüktürü sayesinde anında cevap verebilmesidir. Tasarımcının dediği gibi “ Solid homes her türlü boşluğa adapte edilebilir.”

Şekil 6.38 Solid Homes (<http://www.alleswirdgut.cc/awg.php>)

Solid Homes Uygulamaları, Evinizin görüntüsünden ya da planından sıkıldıysanız, Solid Homes’da kolaylıkla değişiklik yapabilirsiniz. Onu bahçenizdeki tek bir ev ya da toplu konutların birine ekleyebilirsiniz. Solid’in eklenebilir parçaları hakkında tasarımcının dediği gibi “Eviniz artık size küçük geliyorsa, ya da şeklini değiştirmeye tekrar karar verdiyseniz, sadece ek parçalarını ya da yeni sürümleri satın alın.” Bu parçaları sayesinde Solid Homes, her türlü konut tipolojine uyum sağlayabilir.

Şekilde 6.39’de görülen reklamda asıl anlatılmak istenen tema, portakal suyunun sahip olduğu kesin imgesi nedeniyle sadece portakal suyu olabilmesidir. Bu kesin tanımlı olma özelliği sebebiyle kişinin kendi bireyselliğini yansıtamaz, oysa mavi bardak ise tanımsızdır ve kişi ne isterse o olabilir. Reklamda da anlatıldığı gibi “Solid Homes” kişinin isteki ve ihtiyaçlarına göre tanımlanan bir yaşam biçimidir.

Solid’in çevre şartları ile ilgili tüm kararlar yine kullanıcının isteğine bırakılmıştır. Paris’te ya da Mars’ta bir kahvaltı, öğleden sonra yemeğinizi de Tahiti’ de yiyebilirsiniz. Çevresel

etkenleri, isteğinize göre solid'in programını kullanarak değiştirebilirsiniz. Ayrıca Solid programı, geniş bant internet bağlantısı sayesinde, değişik doku örneklerini, kullanım ile ilgili yenilikleri sürekli internet ortamında günceller.

Fikir projesi olarak uluslararası yarışmalarda ödüller alan proje, 21. yüzyılda yepyeni bir esneklik, çok fonksiyonluluk ve değişebilirlik kavramları ortaya koymuştur. Tasarımcının da kabul ettiği gibi teknolojimiz henüz strüktürü inşa etmeye yeterli değildir. Ancak tasarımcıya göre yakın bir gelecekte projedeki strüktürü gerçekleştirebilmek mümkün olabilecektir.

**"You know what the difference is, Jack ?
Orange Juice doesn't express my individuality.
The blue glass however can have whatever I want it to have."**

Adaptive SOLID™ My personal needs are the basis for the decisions I take. Therefore I chose a home which is shaped by my own way of living. SOLID homes offer me structures interfaced with electronics that can adapt permanently to my ever changing needs. Isn't that what Architecture is all about?

Şekil 6.39 Solid Homes internet reklamı (<http://www.alleswirdgut.cc/awg.php>)

Sonuç olarak projede, bilgisayar teknoloji ile birleştirilmiş elektronik olarak çok gelişmiş interaktif bir strüktür tasarlanmıştır. Bu strüktür, son derece esnek, sizin ihtiyacınıza ve yaşam tarzınıza göre hareket edebilen, değişebilen, yenilenen bir bilgisayar yazılımı ile alışagelmış bir evin fiziksel ortamının birleştirilmesidir.

6.3.9 Bundang Tripolis

Gökdelen yapı tarzında uygulanan projede batı uygarlığından farklı olarak uzak doğudan bir örnektir. Binada Ofis ve konut işlevleri birlikte kullanılmıştır. Tasarım ekibinin temel düşüncesi " 21. yüzyılda zengin barınma mekanı ve beraberinde ofis için mükemmel bir noktada ve çevrede doğayla birlikte bir yaşam alanı yaratmaktır." Araştırma açısından önemli olabilecek tasarım kriterlerine bakılacak olursa, tasarımcılar 21. yüzyıla ait bir konutun nasıl olabileceğinden bahseder. Şehirlerdeki hayatımızdan önceki zamanlarda kasaba ve köy yaşamımızda, temiz hava, taze gıda, temiz su kaynakları ve komşular ile kurulan ilişkiler, modern şehir apartmanlarında tekrar canlandırılmaya çalışılmaktadır.

Tasarım ekibinin önemle üzerinde durduğu kavramlardan biri konutlarda, insanların bir araya gelebilecekleri alanları yaratarak sosyal ilişkileri kuvvetlendirmektir. Modern apartmanların bir çoğunda bu tip alanların olmadığını ve bunun bazı problemlere yol açtığından bahsederler. Apartmanlarda yaşayan insanların birbirlerini bile tanımadıklarını işaret ederek, bu durumun değiştirilmesinin gerekliliğini vurgularlar.

Şekil 6.40 Bundgang Tripolis Perpektif (<http://www.misawa.co.jp>)

Apartmanlardaki gerek iç avlular gerekse dış boşluklar, burada yaşayan insanlar için ideal bir buluşma noktasıdır. Bu noktaların sadece rekreasyon alanı tarzında değil, gerekli olduğu durumlarda spor ya da sosyal aktivitelerin gerçekleştirilebilen mekanlar olmalıdır.

Tasarım ekibinin bir diğer kaygısı ise, yeşil alanların tasarıma bolca katılmasıdır. Bu amaçla vaziyet planlarında yeşil alan maksimize edilmiş, otopark ve yol gibi alanlar minimumda tutulmuş ve gizlenmiştir.

Modern apartmanların bir diğer özelliği ise diğerlerinden farklı olarak, her binanın bir kimliğinin olması ve belirli bir tema üzerine kurgulanmış olmasıdır. Bu konuda yapılan çalışmalar, “Herkes diğerlerinden farklı olmak ister.” (Young K.J., 2002, s.7) kavramı üzerine kurulur. Modern apartmanların giriş yolları, yeşil ile kurduğu ilişki ya da mimari yapım tarzı belirli bir kimlik doğrultusunda inşa edilmelidir.

Modern apartmanlar çevreyle dost olması, az enerji tüketmesi, hatta gerektiğinde doğal enerji kaynaklarından faydalanması ve sürdürülebilir özelliği taşıması istenir. Yoğun trafiğe yol açan, otomobil park yerleri ile yeşili ortadan kaldıran, şehir yaşantısında huzur ve sakinlik yerine, kargaşayı artıran binalar artık tasarlanmamalıdır. Sürdürülebilirlik, binalarda bakım ekonomikliği, satın alınabilirlik ve yerel doğal malzemelerin kullanılması ile desteklenmelidir. Çevre bahçe ve yeşil düzenlemelerinde kendi kendine büyüeyebilen ve bakımı daha kolay bir bitkinin kullanılması, çok nadir olan ve bakımı zor olan bir bitkiye tercih edilmelidir. Böylelikle modern binalarda yapım sonrası işletme maliyetleri de azalacaktır.

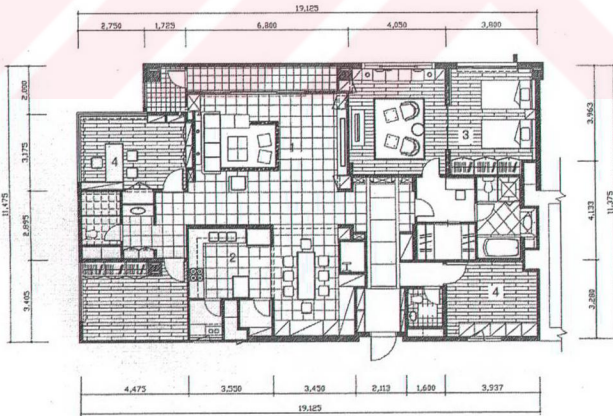
Şekil 6.41 Bundgang Tripolis İç Mekan Görünüşü (Young, K.J., 2002, "Urban Environment Design 1" Archiworld Co. Ltd., Seoul, Korea.)

Çevre düzenlemeleri, doğal bir ortama en yakın şekilde dizayn edilmeli, düzenlemelerde cansız organik malzemeler kullanılmalıdır. Kaya, kum, taş ve su gibi doğal malzemeler yeşil bitki örtüsü ile beraber kurguya katılmalıdır.

Çok katlı modern apartmanlarda merkezde binanın ihtişamını gösteren büyük açıklıklar ya da diğer bina gösterimi için yapılan tasarımlar yerine burada yaşayan insanların giriş çıkışlarını kolaylaştıran, pratik hayatla ilişkili çözümler sunan mekanlar tercih edilmelidir. Çok katlı binalarda kullanılan yapı elemanları ise insan ölçeğinin çok üzerinde tasarlanmamalıdır.

Bir önemli konu da, modern apartmanların, şehir ile kurduğu ilişkidir. Trafik, bina içerisinde ofis sahibi olmayan insanların şehir merkezine gidip gelirken kullanacağı akslar, yeşil alan ve ulaşım oranları ve şehir ile bağlantısına dikkat edilmelidir.

Daha çok Japon kültürünü içeren bölgelerde inşa edilen bu çok katlı yaşam ve ofis alanları Bundang Tripolis'de olduğu gibi genellikle hem barınma hem de ofis ihtiyacını birlikte çözmektedir. Bu konuda projelerin temel hedeflerinden biri kendi kendine yetebilen ve içerisinde yaşayan insanların neredeyse tüm ihtiyaçlarını karşılamayı amaçlayan binalar olmasıdır. Bu yönüyle sanayi öncesinde barınma ve çalışma işlevini bir arada barındıran yapılaşma tarzına benzetilebilir. Sanayi gelişimi sürecinde temel dinamik fabrika toplu üretimi olduğundan konut ve işyerlerinin ayrılması kaçınılmaz olmuştur. Ayrıca, mesleklerde profesyonelleşme artmış, zamanın kısıtlı iletişim olanakları belirli işleri yapabilmek için belirli insanların bir araya gelmesini zorunlu kılmıştır. Otomobil sektörünün gelişmesiyle birlikte ev ve işyerinin ayrımı süreci kuvvetlenmiştir. Oysa şimdiki sanayi sonrası toplumlar, iletişim olanaklarının çok gelişmiş bir şekilde kullanarak, dünya üzerindeki bilgi paylaşımını ve işlenilmesinin büyük çoğunluğunu ellerinde tutmaktadırlar. Bilgi toplumlarındaki meslek gruplarının, araştırmanın önceki bölümlerinde belirtildiği gibi hizmet sektörü, sağlık, ekonomi, ulaşım gibi, mal üretimine değil bilgi üretimine dayalı olduğundan bahsedilmiştir. Bilgi toplumunda konut ve iş hayatının birbirine yaklaşması öncesine göre daha olanaklıdır.

Şekil 6.42 Bundang Tripolis Planı(Young, K.J., 2002, "Urban Environment Design 1"
Archiworld Co. Ltd., Seoul, Korea.)

Sonuç olarak bu projede üzerinde durulması gereken en önemli konular; Konut ve işyerinin birlikte, doğa ve yeşili kucaklayacak bir şekilde şehrin önemli noktalarından birinde, 21. yüzyılın zenginliklerini ve imkanlarını sunan bir tasarım olmasıdır.

6.3.10 New Küppersbusch Site

Almanya'nın eski endüstri dönemlerinde 1920 ve 1950 seneleri arasında kurulmuş şehir merkezine belirli uzaklıkta yerleşim yerlerinden biri olan bölgede, Küppersbusch şirketinin fabrikalarında çalışan işçiler için 1976 yılında tasarladığı ve inşa ettiği sitenin civarında yeni bir yapılaşma başlamıştır. Yeni Küppersbusch olarak da bilinen bu yapılaşma, 1986 yılında tamamıyla yıkılan eski endüstri evlerinin yerlerinde konumlanmaktadır.

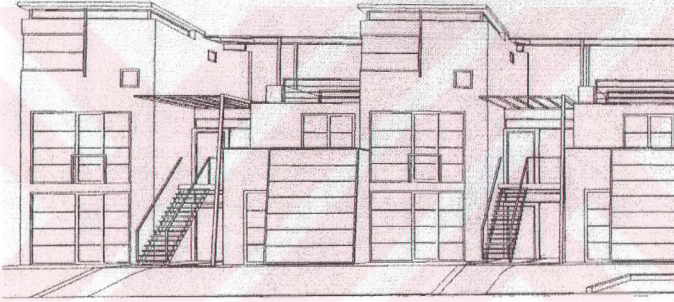
Şekil 6.43 New Küppersbusch yerleşim maketi (Blume J., 1996 "Future Housing: Projects in Germany 1996", Bonn)

Bu yeni yapılaşmanın mimarları Michael Szyzkowitz ve Karla Kowalski'dir. Yeni kurulan bu toplu konut da toplam 262 apartman, üç adet yapı adasına yerleştirilmiştir. Yapı adalarının ortalarında, büyük bir lensi anımsatan ortak bir açıklık bulunur.

Tasarımcıların, projelerindeki temel hedeflerinden biri, projedeki organik ve alışıla gelmemiş formlar sayesinde insanların bu konutların şehri ve bölgeleri için birer simge gibi görmelerini sağlamaktır. Bir başka anlatımla, tasarıma belirgin bir kimlik ve imge verilmeye çalışılmış, burada yaşayan insanların, diğerlerinden farklı hissetmeleri arzulanmıştır.

Tasarımda, iç mekanlar ile doğanın, dış mekanın ilişkisine büyük önem verilmiştir. Balkonlar, teraslar, pergolalar olabildiğince çok tasarıma katılmışlardır. Bu açıdan, mimarlar, 21. yüzyılın en büyük kent sorunlarından biri olan konut ve doğanın ilişkisine bir çözüm sunmuşlardır.

Ayrıca sürdürülebilirlik kavramı projenin birçok noktasında görülebilir. Enerji korunumu ile ilgili önlemler, doğal havalandırma kanalları, güneş panelleri ve yağmur suyu arıtımı ile ilgili sistemler projede mevcuttur. Mimarlar plastik, alüminyum gibi yapı malzemelerinden çok doğal yapı malzemelerini kullanmayı tercih etmişlerdir.

Şekil 6.44 New Küppersbusch yerleşiminde teras ve balkonlar(Blume J., 1996 “Future Housing: Projects in Germany 1996”, Bonn)

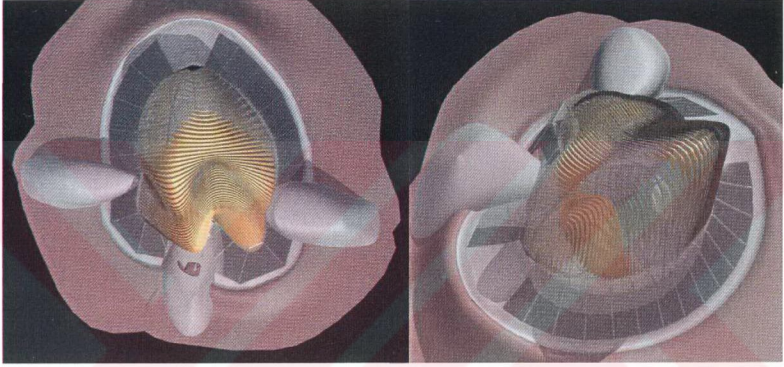
Sonuç olarak, projenin araştırma açısından ön plana çıkan özellikleri, doğal yapı malzemelerinin kullanılması, sürdürülebilirlik kavramı ile ilgili çözümler, doğa ile kurulan ilişki ve site içerisindeki sosyal ilişki çözümleridir.

6.3.11 Embriyolojik Ev

Fikir projesi olarak tasarlanan “Embriyolojik Ev” 1999 yılında Ben Van Berkel ve Caroline Bos tarafından tasarlanmıştır. Projenin temel tasarım konsepti, geçmişte sanayi kentinde kurgulanan ve tasarım konseptini, ekonomik üretim biçimi olan “Mass Production” toplu üretim kavramından alan konutun yerine, günümüzde sanayi sonrası bir üretim biçiminin “Mass Customization” kullanılmasıdır.

Her türlü ihtiyaca ve duruma adaptasyon yeteneği büyük olan strüktürü sayesinde, “Embriyolojik Ev” kullanıcılarına daha önce yaşanmamış bir deneyim sunmaktadır.

Evler temel olarak iki esnek düzlemlerden oluşur, Bu düzlemler esnek olduğu gibi aynı zamanda eğik yüzeylerdir. Bu yüzeyi, 2,048 adet panel, 9 adet çelik taşıyıcı ve 72 adet alüminyum destek oluşturur. Yüzeyler tamamen bilgisayar kontrolü altında gelişmiş bir yapı tekniği ile inşa edilirler. Gelişmiş üç boyutlu CNC lazer metal işleme cihazları, yüksek basınçlı su jeti kesme cihazları bu karmaşık tasarımı yapılabilmesini mümkün kılar.

Şekil 6.45 Embriyolojik Ev Modellemesi (Rosa, J., 2003 “Next Generation Architecture” Thames&Hudson, USA)

Projede araştırma açısından önemli olabilecek detay, daha önce Solid house ya da Fob Homes projelerinde olduğu gibi, toplu üretim, üretimde kişiselleştirme gibi kavramların mimarlık alanında karşılığını bulmasıdır. Görüldüğü gibi, araştırmanın ana konusunu oluşturan, ekonomik üretim biçimlerinin, konut mekanına etkileri bu örnekte de açıkça görülebilmektedir.

6.3.12 Karşılaştırmalı Tablo

Araştırma kapsamında, bilgiye dayalı ekonomilerde uygulanmış konut örnekleri incelenmiştir. İncelenen 11 adet konut projesinde tespit edilen tasarım kriterleri, karşılaştırmalı bir tablonun yardımıyla ortaya konulmuştur.

7. SONUÇLAR

Sonuç bölümünde, tez bütününde yapılan çalışmaların neticesi maddeler halinde sunulacaktır. Bu maddeler, tezin bölümlerine paralel bir yapıda sıralanır. İlk olarak üretim biçimleri ile barınma mekanının ilişkisinin, tarihsel bir süreç içerisinde incelenmesi neticesindeki sonuçlar, devamında ise bilgiye dayalı ekonomilerde meydana gelen toplumsal değişimler ile konut olgusunun incelenmesi neticesindeki sonuçlar ele alınacaktır.

Bu açıdan araştırmanın ilk bölümü ile ilgili sonuçlar aşağıdadır.

- Üretim biçimlerindeki değişim, toplumun biriktirdiği artı enerji, ürün ya da hizmet ile gerçekleşir. Üretim biçimlerindeki değişim, toplumun diğer alt ve üst sistemlerini de etkiler.
- Üretim biçimlerinin değişmesine bağlı olarak değişen toplumsal yapı, konut mekanı kurgusunu kaçınılmaz bir şekilde etkilemektedir.
- Toplumsal yapı, bünyesindeki tüm olgular ile birlikte bir bütünlük arz etmektedir ve toplumsal değişim tüm alt sistemleri etkiler. Bu alt sistemlerden biride mekansal yapıdır ve toplumsal değişim, mekansal değişimin en önemli tetikleyicilerindedir.
- Mekansal değişim ise gerçekleşen toplumsal değişimin arkasından gelmektedir. Üretim biçimlerindeki gelişme, toplumun alt sistemlerini değişik hızlarla etkileyebilir. Resim, heykel, moda gibi sanat dalları değişime daha hızlı bir şekilde cevap verirken, mimarlık alanının tepkisi daha yavaştır.

Çalışmada incelenen örneklere dayanarak üretim biçimlerinin, barınma mekanını nasıl değiştirdiği çeşitli yollarla açıklanabilir.

- Bunlardan bir tanesi, üretim biçiminin öncelikle toplumsal yapıyı etkilediği ve toplumsal yapının barınma mekanını etkilemesidir. Örnek vermek gerekirse, avcı-toplayıcı kavimlerin üretim biçimlerinin nedeniyle, toplumda artı enerji üretmediğini ve bu nedenle kavimlerin toplumsal yapısının statik olduğunu biliyoruz. Sonucunda , üretim biçimleri nedeniyle durağan ve benzetmeci bir yapıya sahip olan bireylerinde, yerleşim alanları içerisinde yaptığı barınakların tümünün statü ve biçim açısından fark

olmadığını görebiliriz. Ya da başka bir örnekte, değişen toplumsal gerçekler nedeniyle sanayi öncesi total insanın, sanayi sonrası parsiyel insana dönüşmesi ve bu değişimin konuta, özelleşmiş mekanlar olarak yansması durumu görülebilir. Örneklerde görüldüğü gibi, üretim biçimleri, barınma mekanı kurgusunu, toplumsal dinamik sayesinde dolaylı bir şekilde etkilemektedir.

- Diğer bir durumda ise üretim biçimlerinin değişiminin getirdiği yeni teknolojik şartların zorunlu olarak barınma mekanını değiştirmeleridir. Örnek olarak, Çatalhöyük gibi sık yerleşim birimlerinin hayvancılığın gelişmesi ile çözülmesi gösterilebilir. Bir başka örnek olarak ise, tarım öncesinde yuvarlak planlı olan barınağın, tarımın yapılmaya başlanmasından itibaren artan barınak içi stoklama ihtiyacını karşılamak üzere dikdörtgen planlı barınağa dönüşmesi gösterilebilir. Genel olarak teknolojik gelişmeler sonucunda insan hayatına giren yeniliklerin, mekan üzerindeki etkileri bu duruma örnek verilebilir. Görüldüğü gibi, üretim biçimleri bu durumda, barınma mekanını doğrudan bir şekilde etkilemektedir.

Görüldüğü üzere, üretim biçimleri toplumsal yapının ve dolayısıyla barınma mekanının en belirgin değiştircisidir.

Çalışmanın ikinci bölümü ile ilgili sonuçlara bakacak olursak, bilgiye dayalı ekonomilerde yapılan konut örneklerinin karşılaştırmalı incelemesinden çıkan sonuçlar, aşağıdadır.

- Bilgiye dayalı ekonomilerde oluşan nüfus ve demografik değişiklikler ve gelir seviyesinin artması sonucuyla oluşan yeni grup: yalnız veya çocuksuz çiftlerden oluşan hanehalkı sayısının yükselmesi gerçeğini dikkate alınmalıdır. Bu açıdan oluşacak konut açığının giderilmesi için tek kişilik ya da iki kişilik konutlar, yeni yapılan site yada apartman projelerinde sıkça uygulanmalıdır.
- Konutlarda doğa ile iç mekanların ilişkisi kuvvetlendirilmelidir. Bilgiye dayalı bir toplumda, sanayi toplumlarında var olan “doğal çevreyi teknik çevreye dönüştürme çabası” yoktur. Bilgiye dayalı toplum, kişiler arası bir gelişim mücadelesini uygular. Bu açıdan insanlar konutlarında doğa ile kurdukları ilişki kuvvetli mümkün olduğunca kuvvetli olmalı, bu konu ile ilgili geliştirilen detaylara dikkat edilmelidir.

- Konut mekanında çok fonksiyonlu mekanların kullanılması önemlidir. 21. yüzyıl'da değişen insan ihtiyaçlarında, çok işlevlilik, kolay değişebilirlik, eklenebilirlik, çıkarılabilirlik temel tüketim özelliklerindedir. Bu açıdan, konutun birimleri, değişik yaşam stillerine, alışkanlıklarına, cevap verebilmelidir.
- Toplu konut, apartman ya da site gibi projelerde, kamusal alan ile özel alanın sınırları olabildiğince kaldırılmalıdır. Bilgi toplumunun en büyük göstergelerinden biri bireylerin her yönüyle katılımcı olmalarıdır. Katılımcı demokrasi, katılımcı tüketici örgütleri, bireylerin her yönüyle birlikte hareket etmesi ve örgütlenmesi bilgiye dayalı bir ekonominin vazgeçilmez unsurlarıdır. Ayrıca bilgi toplumlarında meydana gelen hane halkı ile ilgili değişiklikleri de dikkate alarak konut ile ilgili mimari tasarımlar yalnızlık yerine birlikteliği seçmeli ve kamusal alan ile özel alan sınırlarını mümkün olduğunca ortadan kaldırmalıdır.
- Konut iç mekan tasarımlarında, gereksiz bölücü duvarlardan, koridorlarda mümkün olduğunca kaçılmalı ve mekanlar akıcı bir üslup ile tasarlanmalıdır. Bu durumda mekanların çok işlevli olabilmesi özelliği desteklenmiş olacaktır.
- Konutlarda mümkün olduğunca sürdürülebilirlik ve satın alınabilirlik kavramları üzerinde durulmalıdır. Doğal enerji elde etme yöntemleri, evsel atıkların azaltılması ve değerlendirilmesi ile ilgili gelişmeler mümkün olduğunca konut projelerinde girdi olarak tasarıma katılmalıdır.
- Konutlarda istenirse sanayi sonrası bir anlayış ile prefabrik yapı elemanları kullanılabilir. Kişiyeye özel olarak toplu üretilmiş malzemeler kullanıcının arzusuna göre belirli bir model çerçevesinde birleştirilmek kaydıyla uygulanabilir. Bu konuda yapılan örnekler son yıllarda çeşitli ülkelerde görülmektedir ve bu örneklerden bazıları, araştırmanın örnek inceleme kısmında da yer almaktadır. Bu uygulamaların prefabrik olması ve toplu üretilmesi nedeniyle konutları satın alınabilirlik özelliğini arttıracak bir gerçektir. Burada önemle dikkat edilecek nokta, üretilen prefabrik yapı elemanlarının özellikleri ve birleştirme planları ile üretilen kişiyeye özel olabilmek kriteridir. Bu tip konutlarda, tipik sanayi toplu üretim tarzında prefabrikasyon yapı malzemeleri ve standart bir plan uygulanmamalıdır. “Mass Production” yerine “Mass customization” olgusu tercih edilmelidir.

- Konut ile ilgili tasarımlarda, mekansal yapı çözümlerini, toplumun tüm alt ve üst sistemleri ile birlikte geliştirmek gerekir. Konut mekanı tasarımlarında, boyut, işlev, estetik değerler ile birlikte ekonomik ve toplumsal değerlerde önemlidir.
- Konutlarda, yeni yapım teknolojileri kullanılması, geleneksel taşıyıcı sistemlerin dışındaki imkanlardan yararlanılması önemlidir. Akıcı, çok işlevli, değişken ve hatta gelecekte uygulanabilir akıllı bölücülerden oluşan mekanlar, değişen toplumsal ihtiyaçlara cevap verebilmektedir.

KAYNAKLAR

1. KİTAP, BÜLTEN, YAYINLAR:

- Akça, E., (2002), Çeviri : Leland, M. R., “Mimarlığın Öyküsü”, Kabalcı Yayınevi, İstanbul.
- Akdeniz Yayıncılık , (2002), “Altın Tarih Atlası”, Akdeniz Yayıncılık A.Ş., İstanbul.
- Akatüre, S., (1997), “Anadolu’da Bronz Çağı Kentleri”, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayını, İstanbul.
- Aksoy, Ö., (1977), “Biçimlendirme”, Karadeniz Teknik Üniversitesi Genel Yayın Sayısı:83 İnşaat ve Mimarlık Fakültesi Yayın Sayısı:29, Trabzon.
- Başgelen, N., (1996), “Çağlar Boyunca Anadolu’da Duvar”, İstanbul.
- Blume, J., (1996), “Future Hosusing: Projects in Germany 1996”, Greven & Bechtold, Germany, Bonn.
- Bozkurt, O., (1962), “Bir Mekan Anlayışı”, İTÜ Mimarlık Fakültesi, İstanbul.
- Brayer, M., (2002), “Achilab’s Future House: Radical Experiments in Living Space”, Thames & Hudson, London.
- Bullivant, L.,(2003), “Home Front New Developments In Housing”, AD., London
- Burnett, J., (1978), “A social history of housing, 1815-1985 ”, 1978, Methuen, London.
- Çamlıbel, N., (1990), “Mekan Kavramında Çağdaş Gelişmeler”, Y.T.Ü Yayınları, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, İstanbul.
- Deane, P., (1988), “İlk Sanayi İnkılabı”, Atatürk kültür,dil ve tarih yüksek kurumu - Türk Tarih Kurumu Yayınları (çeviridir), Ankara.
- D.İ.T., (1993), “1990 Yılı Seçimleri Sonuçları”, Ankara.
- D.İ.T., (2002), “2000 Yılı Seçimleri Sonuçları”, Ankara.
- D.İ:T., (2001), “2000 yılı bina sayımı sonuçları”, Haber bülteni Sayı/Tarih: 16/03/2001, Ankara.
- D.P.T., (2001), “Konut Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, Ankara.
- D.P.T., (1966), “Konut Özel İhtisas Komisyonu Raporu”, Ankara.
- Dura, C., (2002), “Bilgi Toplumu, Bilgi Ekonomisi ve Türkiye”, Literatür yayıncılık, İstanbul.
- Dura, C., (1990), “Bilgi Toplumu”, Kültür Bakanlığı Yayını, Ankara.

- Girouard, M., (1985), "Cities and People", Bölüm: A social and Architectural History: Manchester and the Industrial City (s.257-270), London and the Growth of the Suburb (s.270-285), Yale University Press; New Haven, London.
- Habitat II, (1996), "Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme", Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Hayden, D., (1984), "The Future of Housing, Work, and Family Life", New York.
- Hurt, L.,(2004), "Future Housing Demand to 2021", Housing Corporation., London.
- Kaçel, E., (1998), "İngilterede Konut Standartlarının Değişen Bağlamı", Y.T.Ü Yayınları, İstanbul.
- Kışlalı, Taner A., (1997), "Siyaset Bilimi", İmge Kitabevi, İstanbul.
- Kuban, D., (1998), "Mimarlık Kavramları", Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, 1998, İstanbul.
- Mansbridge, J., (1967), "Graphic History of Architecture", b.t. batsford ltd, London.
- Naumann, R., (1991), "Eski Anadolu Mimarlığı", Türk Tarih Kurumu Basımevi, çeviri: Beral Marda, Ankara.
- Norberg-Schulz, C., (1971), "Existence, Space & Architecture", Studio Vista, London.
- Özer, B., (2000), "Kültür Sanat Mimarlık", Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul.
- Rosa, J.,(2003), "Next Generation Architecture", Thames&Hudson, USA.
- Soysal, M., (bilinmiyor), "Konu ve Yerleşmenin Öyküsü", Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Şenel, A., (1995), "İlkel Topluluktan Uygar Topluma Geçiş Aşamasında Ekonomik Toplumsal Düşünsel Yapıların Etkileşimi", Bilim ve sanat yayınları, Ankara.
- Tanilli, S., (1996), "Uygarlık Tarihi", Çağdaş Yayınlar, İstanbul.
- Tabkut, G., (2002), "Yeni Ufuklara, Kentler", Bilim ve Teknik Tübitak Yayınları, İstanbul.
- Thorpe, M., (1995), "Roma Mimarlığı", Homer Kitabevi ve Yayıncılık, Çeviri: Rıfat Akbulut, İstanbul.
- Vitruvius, (1993), "Mimarlık Üzerine On Kitap", Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı - Yapı Endüstri Merkezi Yayınları, çeviren: Serpil Merzi Özaloğlu, İstanbul.
- Yırtıcı, H., (2002), "Mimarlık ve Tüketim", Boyut Yayın Grubu, İstanbul.
- Young, K.J., (2002) "Urban Environment Design 1", Archiworld Co. Ltd., Seoul, Korea.
- Zevi, B., (1990), "Mimariyi Görmeyi Öğrenmek", Çeviri: Demir Divanlıoğlu, Birsan Yayınevi, İstanbul.

2 – TEZLER:

Acar, P., (2000), “Mimarının Biçimlenmesinde Kültürel Etkenler (Türkiye Ölçeğinde Kültürel Değişimlerin Eğitim Binalarına Yansımaları Örneğinde)”, Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Ateş, M., (1988), “Toplu Konutlarda Esneklik Amaçlı Yaklaşımlar Üzerine Bir İnceleme”, 1988 Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü., İstanbul.

Demirkaya, H., (1999), “Mekan Kavramının Tarihsel Süreç İçinde İncelenmesi ve Günümüzde Mekan Anlayışı”, Yıldız Teknik Üniversitesi Y.L. Tezi, İstanbul.

Divanlıoğlu, D., (1980), “Mimarlıkta Biçimlerin Oluşma Etkenleri”, Yıldız Teknik Üniversitesi Doçentlik Tezi, İstanbul.

Doğan, D., (1999), “İletişim Teknolojilerindeki Gelişmelerin Mimari’ye Etkileri / Sanal Mimarlık”, Yıldız Teknik Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Karaköz, D., (1997), “Endüstri Devrimi sonrasında Teknoloji Mimarlık Etkileşimi”, Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Öz, Ş., (1999), “İletişim Yapıları ve İletişim teknolojisi Etkileşimi”, Yıldız Teknik Üniversitesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Sağdıç, B., (1980), “Toplumsal Yapı-mekansal Yapı Etkileşimi ve Türk Evi Plan Tipi Değişimi Üzerine Bir Çözümleme”, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi., Doktora Tezi, İstanbul.

3 - DERGİLER:

Arın, C., (2003), “ Sanayi Devri Kenti Berlin –II ”, Mimarlık Dergisi, Sayı:314, Sy 44 – 49, İstanbul.

Dinçer, Y., (2003), “Küresel Kent ve Mimarlık”, Arredamento Mimarlık Dergisi, Sayı: 2003/12, Sy 56 – 70, İstanbul.

Gökşin, A., (2001), “ Yeni Kentleşme Üzerine ”, Mimarist Dergisi, Sayı: 3, Sy 90 – 92, İstanbul.

Gülgönen, A., (1992), “Louis Kahn’la ilgili Notlar”, Arradamento Dekorasyon, Ekim sayı 41., İstanbul.

Gür, Ş., (2001), “ Mekansal Söylenceler –1 ”, Yapı Dergisi, Sayı:230, Sy 45 – 50, İstanbul.

Hoşkara, Ş., (2001), “ Kentsel Tasarım Kuramında ve Uygulamasında Ele Alınması Gereken Koşullar ”, Yapı Dergisi, Sayı:230, Sy 51 – 56, İstanbul.

İncedayı, D., (2004), “ Çevresel Duyarlık Bağlamında Davranış Biçimi Olarak ‘Sürdürülebilirlik’ ”, Mimarlık Dergisi, Sayı:318, sy39 – 43, İstanbul.

- Kıvırcık, H., (2003), “ Yeni Dünya Düzeni ve Hizmet Alanlarında Başlayan ‘Zorunlu’ Değişim ”, Mimarlık Dergisi, Sayı:313, sy31 – 32, İstanbul.
- Oktay, D., (2003), “ Konut Çevresinin Biçimlenmesi ve Toplumsal Boyut ”, Mimarist Dergisi, Sayı: 7, Sy73 – 76, İstanbul.
- Oktay, D., (2001), “ Kentlerimiz, Yaşam Kalitesi ve Sürdürülebilirlik ”, Mimarlık Dergisi, Sayı:302, Sy 45 – 49, İstanbul.
- Özgen, A., (2001), “ Sürdürülebilir Mimarlık ve İleri Teknoloji İlişkisi”, Yapı Dergisi, Sayı:234, Sy 44 – 54, İstanbul.
- Sargın, A., (2001), “ “Anarşi” ve Yeni Kent”, Arredamento Mimarlık Dergisi, Sayı: 2001/06, Sy 109 – 113, İstanbul.
- Sayar, Y., (2004), “ Küreselleşme Sürecinde Konut Alanlarının Oluşumu ve Kentsel Mekana Etkileri: İzmir – Çiğli Örneği ”, Mimarlık Dergisi, Sayı:319, sy76 – 81, İstanbul.
- Turgut, H., (2003), “ Kentleşme Süreci İçinde Sosyo – Kültürel ve Mekansal Değişimler ”, Mimarist Dergisi, Sayı: 7, Sy57 – 67, İstanbul.
- Tuna, R., (2001), “ Mutfakta Devrim ”, Mimarist Dergisi, Sayı:1, Sy65 – 68, İstanbul.
- Uysal, Y., (2001), “ Kenti ve Yaşamı Sorgulamak ”, Mimarist Dergisi, Sayı: 3, Sy 62 – 63, İstanbul.
- Zelef, H., (2000), “ Ütopya Kent ve Doğa ”, Mimarlık Dergisi, Sayı:291, sy15 – 18, İstanbul.

İNTERNET KAYNAKLARI

- [1] <http://iesu5.ust.hk/research/metcrc/publication.html> (Mass Customization)
- [2] <http://www.managingchange.com/simfw/masscust.htm> (Mass Customization)
- [3] <http://www.rut.com/misc/2000/SuburbanNation.html>
- [4] <http://www.conservationtech.com/>
- [5] <http://www.antiquemapsandprints.com/>
- [6] <http://www.trans4mgt.com/>
- [7] <http://www.die.gov.tr>
- [8] <http://www.dpt.gov.tr>
- [9] <http://www.statistics.gov.uk>
- [11] <http://www.bilgitoplumu.gov.tr>
- [12] <http://www.sekisuihouse.co.jp>
- [13] <http://www.rohmer.nl>
- [14] <http://www.mecanoo.com>
- [15] <http://www.drmm.co.uk>
- [16] <http://www.solidspace.co.uk/home.html>
- [17] <http://www.fobhomes.com>
- [18] <http://www.blanca.com>
- [19] <http://www.fobcoop.co.jp>
- [20] <http://www.misawa.co.jp>
- [21] <http://www.ati.ufg.ac.at/fvh/FVH.htm>
- [22] <http://www.alleswirdgut.cc/awg.php>
- [23] <http://www.tdk.gov.tr/tdksozluk/sozbul.asp>
- [24] <http://www.austria-architects.com>
- [25] http://www.eere.energy.gov/buildings/highperformance/case_studies/

ÖZGEÇMİŞ

Doğum tarihi 30.04.1978

Doğum yeri İstanbul / Üsküdar

Lise 1991-1994 Suadiye Lisesi

Lisans 1995-1999 Yıldız Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü

Yüksek Lisans 2002-2005 Yıldız Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü
Mimarlık Fakültesi , Mimarlık Bölümü, B.O.M.

Çalıştığı kurum

1999-Devam ediyor Tekimsan Ltd. Şti.

